زاړه میرزایان

او زلمي لیکوال

(د بېلابېلو لیکنو ټولګه)

Ketabton.com

لیکوال

ملوک رغون

(c) ketabton.com: The Digital Library

زاړه میرزایان
او
زلمي لیکوال

لیکوال:

ملوک رغون

۱۳۹۴ل کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

کتاب پېژندنه:

د کتاب نوم: زاړه میرزایان او زلمي لیکوال

لیکـــوال: ملوك رغون

خپروندی: د افغانستان ملي تحریك، فرهنګي څانګه

وېبپاڼه: www.melitahrik.com

کمپوز: خاطر رغون

پښتۍ ډیزاین: فیاض حمید

چاپشمېر: ۱۰۰۰ ټوکه

چاپکال: ۱۳۹۴ ل کال/ ۲۰۱۵م

د تحریك د خپرونو لړ: (۱۱۵)

یادونه: د چاپ حقوق له ملي تحریک سره خوندي دي او د کتاب د محتوا مسولیت لیکوال پورې اړه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تحریك یادښت

د افغانستان ملي تحریك د (۱۳۹۳ ل) کال په پیل کې له خپلو ګرانو هېوادوالو سره ژمنه کړې وه چې د دې کال په بهیر کې به (شل عنوانونه) بېلا بېل دیني، علمي، ادبي او ټولنیز اثار خپلې ټولنې ته وړاندې کوي. ملي تحریك دا ژمنه د یاد کال د کب پر (۲۸)مه نېټه پوره او د یوې پرتمینې غونډې په ترڅ کې یې شل عنوانونه علمي اثار هېوادوالو ته وړاندې کړل. ملي تحریك په یاده غونډه کې ژمنه وکړه چې د (۱۳۹۴ ل) کال په بهیر کې به انشاء الله د خدای (ج) په نصرت ټول ټال سل (۱۰۰) عنوانه بېلابېل علمي اثار ټولنې ته وړاندې کوي. طبیعي خبره ده چې دا اسانه کار نه دی، ډېر زیات زیار او زحمت ته اړتیا لري، خو ملي تحریك ټینګ هوډ کړی چې خپله دا ژمنه به هم د تېرې ژمنې په څېر عملي کوي. دا اثر چې ستاسو په لاس کې دی د همدې (سل عنوانونو) ژمنه کړو اثارو له جملې څخه دی، چې د چاپ جامه اغوندي. ملي تحریك هیله لري چې له دې اثر څخه به زموږ هېوادوال په زړه پورې ګټه پورته کړي. ملي تحریك له ټولو هغو لیکوالو، ژباړونکو، سمونچارو، مالي او معنوي مرستندویانو او چاپ چارو څخه چې ددې اثارو د چاپ په دې ټول بهیر کې یې یو بل سره مرسته او ملګرتیا کړې او دا فرهنګي بهیر یې بریالی کړی، د زړه له کومې مننه کوي او کور وداني ورته وایي.

د هېواد د فرهنګ د ښېرازۍ په هیله

د افغانستان ملي تحریك فرهنګي څانګه

(c) ketabton.com: The Digital Library

رغون یو غیر نامتنازعه شخصیت

خاطری که خاطرې؟ دا په خوځښت مجله کې پر یوه شعري ټولګه د یــوې پــه زړه پورې کره کتنې سرلیک و چې د ملوک رغون له نامه سره یې بلد کړم.
یو وخت د کلید اوونیزې ښه کش و پش روان و، په جلال اباد کې یې مســوول عزت الله ځواب و، وخت راغی چې کلید یې پر ښوده او پژواک اژانش ته لاړ .
له کلید څخه د ځواب په تلو، ډېرو ملګرو دا هوس لاره، چې د هغه ځای ناستی شي خو څو ورځې وروسته خبر شوم چې ملوک رغون د هغه پــر ځــای مقــرر شوی.
هغه کس اوس رانه هېر شو، د ښاغلي رغون په اړه مې وپوښت، هغه وویل: پــه کابل پوهنتون کې استاد یو ن، استاد ازمون او رغون د یوه اطاق ملګــري وو او هلته یې رغون ته ماما ویل چې تر ننه د ټولو ماما دی، د ننګرهــار میــدیوتیک غونډو ته مو رابللو، بس له هماغه وخته له رغون صاحب سره ښځي لــه نــږدې بلد شوم. د دې بلدتیاپه بهیر کې د ښاغلي رغون پورې اړونده یوه پېښه رایاده شوه:
ډاکټرې تور پېکۍ الم په کونړ کې د ولسي جرګې لپاره ځان کاندید کړی و، هغه د خپل کمپاین لپاره هوډ لاره، چې خپلــه یــوه شــعري ټولګــه چــاپ کــړي، میدیوتیک کې یې ضیاء الحق شمس ته د کمپوز لپاره وسپارله، یوه لیکنه پرې

(c) ketabton.com: The Digital Library

اسدالله لاروي کړې وه، د بلې لپاره ښاغلي لاروي رغون صاحب تــه فرمــایښ ورکړی و، لاروي صاحب موږ ته وویل:
رغون یوه لیکنه راوړي او هغه هم کمپوز کړئ، همداسې وشول، رغون لیکنــه کړې وه، راغی او لیکنه یې شمس ته وسپارله.
د رغون لیکنه چې لاروي او ډاکټرې صاحب ولیده، واره یې ورته رانغله، ځکــه رغون د هغې پر یو شمېر بیتونو د کره کولو تر څنګ یوه څېړنه هــم کــړې وه، چې ولې ښځمنې لیکوالې او شاعرانې خپل دروني احساس نشي څرګندولای؟
او ډاکټرې صاحب دا کتاب یوازې د ټاکنیزو هلو ځلو لپاره چاپاوه.
لاروي صاحب موږته وویل: چې د رغون لیکنه په کتاب کې مه اچوئ، که تاسو نه یې پوښتنه وکړه ورته وواییئ، چې ناوخته و او کتاب په تــرس کــې وتلــی و، نوځکه دې لیکنه پاتې شوه.
ما په اصطلاح ګوستاخی ته لاس اچولی، چې د رغون پر شخصیت لږ وغږېــږم هغه د ښاغلي بابرزي خبره ((د ښکلو مخ کې د یوې خبرې وس نه لرم))، توکل په خدای!
رغون په فرهنګي او ژورنالېستیکه برخه کــې د هغــو یــو شــمېر جنجــالي او متنازعو اشخاصو له ډلې نه دی، چې سهار او ماښام پرې د تبصرو تر څنــګ د احساس د خاوندانو د زړه خوږلو او اندېښنو سبب شوی وي او دا په دې چې:
الف: رغون د شهرت شوقي نه دی، شهرت هغه غریزه ده، چې لــه املــه یــې کېدای شي د شخصیت جوړونې په بهیر کې ټکرونه رامنځته شي، نو همدا ده، چې په پایله کې یو جنجالي شخصیت رامنځته کېږې موږ اوس عملاً هم ګورو، په همدې فرهنګي او ژورنالېستیک ډګر کې یو شمېر مشران (کشران خو پــر ځای پر بېږدو) چې د شهرت له پلوه ښه مشبوع هم دي بیا هم د اســتعدادونو د پرمختګ او ودې مخه په یوه او بله پلمه نیسي، څو په ګانده کې لــه دوی ډېــر شهرت ترلاسه نه کړي او یا هم له دوی څخه غوره شخصیت نه شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ب: رغون غوړه مال نه دی، غوړه مالي د نړۍ له نورو پرمختګونو سره ګام پر ګام مخکې تللې او عصري بڼه يې غوره کړې او دا عصري بڼه په مختلفو بڼو ليدل کېږي له يو ځانګړي مناسبت پرته، رغون د چارواکيو په دربارونو او دسترخوانونو نه دی ليدل شوی، هغه د هغو يو شمېر فرهنګي اشخاصو او ژورنالېستانو په خبر نه دی، چې له چارواکيو د فرهنګي او ژورنالېست په نوم په يوه او بله پلمه خپلې شخصي ګټې ترلاسه کړي.

ج: رغون ډله وال او ډله پال نه دی، ډلې او ډلګۍ جوړول لکه د يوې ساري ناروغۍ په توګه هرې خوا ته عام شوي، يو څو تنه راټول شي ډله او يا ټولنه جوړه کړي، په دوی کې چې يو تن پر ځان لږ اعتبار پيدا کړي، چې يره دوه، درې يو تن پر ځان راټولوی شم، نو ډز شي چې بله ډله جوړه کړي. زه خپله د ډېرو ډلو او ټولنو د جوړېدو مخالف نه يم، خو د ډېروالي تر څنګ د هغوی د کارونو او چارو څرنګوالی تر پوښتنې لاندې دی. نو رغون دا نه دي کړي، چې ځانته ټولنه جوړه کړي او يا دې د کومې ډلې له وفادارو اوسي. رغون د ټولو دی، هغه څوک نه تخريبوي او نه د چا خبرې پر چا سپاري.

د: رغون تکړه دی او اخلاق يې ښه دي، هغه داسې مصنوعي ليکوال، شاعر او ژورنالېست نه دی، چې ليکنه، شعر او يا راپور، ورته بل څوک وليکي او يا دې ورسره په ليکلو کې څوک مرسته وکړي، که نه اوس داسې خبريالان لرو، چې مشهورو رسنيو سره کار کوي، مګر راپور په بل چا ليکي او شاعران لرو، چې شعرونه ورته بل څوک ليکي، دغسې اشخاص چې اوس يې هم موږ لرو له متنازعو شخصيتونو څخه دي خو رغون بيا داسې ندی، د رغون ټولنيز اخلاق ښه دي، هغه له خلکو سره ښه روغبړ کوي، هغه ځوانان دې ته نه هڅوي، چې د مشرانو-فرهنګيانو پر خولو ملنډې ووهي، او دې ته يې هم نه هڅوي، چې د پلانکي ځوان د پرمختګ مخه داسې ونيسه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بیا هم انسان داسې دی لکه بنیادم، کله نا کله له انسان څخه په سهوې او خطا سره داسې کارونه کېږي، چې هغه د بل چا نه وي خــوښ، کېــدای شـــي چـــې رغون نه هم کله داسې سهوه او یا خطاشوي وي .

((زاړه مېرزایان او زلمي لیکوال)) د ښاغلي رغون د هغو مقالو ټولګــه ده چـــې هره یوه یې په خپل وخت او لا هم اوس د تجربــو لــه لېــږد او د پیغــامونو لــه ارزښته ډکه ده، ددې پر ځای چې زه یې کومې مشخصې مقالې ته نغوته وکړم ښه به دا وي چې بسم الله کړئ او خپله یې له لوستلو خوند واخلئ!

خپلې خبرې، رغون ته د اوږد عمر په دعا او په دې بیت رانغاړم.

لمن مې ډکه ده له کاڼو خوڅوک نه پرې ولم
پــه عــادتونو کې دا یو عــادت د غـــره لـــرمه

اباسین بهیر
جلال اباد

(c) ketabton.com: The Digital Library

زما دا لیکنې او شننې

وايي چې د هر ليکونکي انشا د هغه د فکر آيينه ده. زما د فکر، سـوچ ،بيـان، طرز و طريقه د همدې کتاب په بېلا بېلو ليکنو کې ډېره ښه پېژندلی شئ. زمـا دا ليکنې د شاوخوا شلو کلونو راهيسې څرګندونې، کره کتنـې او شـننې دي، چې په بېلا لېلو موضوعاتو مې وخت په وخت ليکلي دي. الفت صيب وايـي: (د ليکلو فن ډېرې جګر خونی لري او ډېر ځله داسې کيږي، چې يو ليکـوال يـوه شپه په ويښه سبا کړي او يوه جمله پيدا کړي يا يوه ليکه هم ونه شي ليکلـی. د يوه خيال يا فکر پيدا کول او بيا يې په ښه ډول بيانول، هغه ګـران کـار دی، چې نورو ته يې ګرانوالی او دروندوالی نه معلوميږي) د (زلمـي ليکـوال او زاړه ميرزايان) د کتاب ليکنې که څه هم تخليقي نه دي، خو کمې هم ترې نـه دي. ما هم دا هره ليکنه څو، څو ځل ردوبدل، تغيرو تبديل کړې حتی ، کلـه، کلـه مې بيخي ټولې ليکنې ته تغيـر ورکـړی، کلمـې، جملـې، لغـات او روغ، روغ پاراګرافونه مې ورته بدل کړي دي. د دې کتاب ټولې مقالې د هېواد په بېلا بېلو مجلو، اخبارونو او کتابونو کې په مختلفو سرليکونو چاپ شوي. کله داسې هـم شوي، چې يوه ليکنه په يوه مجله کې په يو نوم دوه يا درې مخه چاپ شـوې، خو بل وخت مې هماغه ليکنه اوږده کړې او د عنوان په بدلون سره مې په بلـه خپرونه کې چاپ کړې. کله چې مې د خپلو خـورو، ورو ليکنـو د راټولېـدو او چاپېدو تکل وکړ يو شمېر هغه مجلې او اخبارونه، چې زما مقالې پکـې چـاپ شوي وې پيدا نه کړې او يو څو ليکنې مې له دې کتابه پاتې شوې. څـو نـورې

(c) ketabton.com: The Digital Library

لیکنې مې هم په مستعارو نومونو چاپ کړې وې چې اوس مې په غوښتي ډول ونه غوښتل چاپ يې کړم. که څه هم چې ځينو رازدارو ملګرو ډېر تېره، تېــره کړم، چې ورځه پرې سترګې دې سرې دي!! خو يو بل ملګري ډارن خان راتــه کړه، چې هلکه! سترګې دې سرې نه دي هسې نه، چې ځــان پــه دوه پښــيزو ځناورو مات کړې، غلې شه! ګونګی شه! کېنه!!

دا ليکنې چې مې کله د بېلا بېلو خپرونو را بېلولې او له سره کمپوزولې مخکې له کمپوزه مې پکې يو څه لنډون راوستی دی، خو اوږدې کړې مې نه دي. کلــه کله د ليکوال نه ليکنې پړی کېږي او دغه پړی کېدا د بېخوندۍ سبب کرځــي. نو هغه جملې، کلمې لغات او نور چــې بــې ځايــه، بــې خونــده او نــا مناســب ښکار ېدل ترې مې ايسته کړل، خو زياتونې مې پکې قطعاً ونه کړې. د کره کتنو د ليکنو په برخه کې مې هم هېڅ ډول زياتی کمی نه دی راوستی. زما پــه دې کتاب کې ځينې ليکنې داسې دي چې يوه له بلې زېږنده ده، د بېلګې پــه ډول ((چې پرې نه پوهېږې ته کناه د چا ده؟)) دا دهغې ليکنې په دفاعيه کې ليکل شوې وه، چې سرليک يې و ((مېړنی شاعري د ښــځينه احســاس پــه وړانګــو کې)) چې دلته هم پرله پسې چاپ شوي ترڅو لوستونکي يې يوه په بله پسې پيوسته ولولي. يا دا بله: اول زده کړه بيا کوژده کــړه! يــا: اول ســواد زده کــړه خانيه!!) دا هم همدغه شان د يو ادبي بحث نه د راولاړې شوې موضوع په اړه د نورو د غبرګونونو په اړه ليکل شوي. يو بل شمېر ليکنې بيا داسې دي چې زمــا د شخصي ذوق او ښکلا پېژندنې د احساس آيينه يې ګڼلی شئ. يو څو نــورې بيا زما د سترګو ليدلی حال دی، يا هغه د بي بي سي د راډيوپه خبره د خبر تر پولې آخوا دي لکه: (د هر چا قضاوت د هغــه د پــوهې پــه انــدازه وي.) يــا (د خپلواکۍ د اتل په نوم لبسه) څه نورې لکه: (نوی کال له نويــو هيلــو ســره) او (خو... ډوډۍ ډوډۍ) دا هغه سرليکنې دي چې د ننګرهار د پــوهنې مجلــې او

(c) ketabton.com: The Digital Library

غونچې لپاره مې ليکلې وې . د کره کتنو په اړه چې مې څه ليکنې کړي دا هـم د شعري ټولګو د بريو او نيمګړتياوو په اړه زما د برداشتونو او نظريـاتو طـرزو طريقه او نيکې لاښوونې ګڼلی شئ. په تير نږدې ديرش کلن ادبي ژونـد کـې مې په جلاجلا ځايونو کې کارونه کړي لکه دکليد راډيـو او مجلــې خبريـالي ، دننګرهار دپوهنې رياست مطبوعاتي مســوليت او دکــونړ راډيــو اوتلــويزون آمريت مې دیادونې وړ دي . په دغه ځايونو کې مې هم ګڼ شمير راپورنــه پــه بيلا بيلو مسايلو ليکلي او اړوندو ادارو ته مې ورکړي . چې دهغو ليکنــو چــاپ راته په دی کتاب کې مناسب ښکاره نه شواوهغه هم داوس له پاره پاتې شــوی نوره خپله ليکنه راغونډووم او د مننې په توګه د خاطر رغون نوم د دې لپــاره راوړم چې د دې کتاب د ټولو ليکنو کمپوز يې په غــاړه اخيســتی وو، د اکــرام رغون نه هم مننه چې په پوره حوصېله يې د دې کتاب ټولې پـاڼې ليکــه پــه ليکه کتلي او سمې کړي دي. د هېواد د وتلي شــاعر، ليکــوال او سياســتوال استاد يون صيب څخه په ټول اخلاص او درناوي د زړه له کومې يوه نړۍ مننــه کوم چې د ملي تحريک له خوا د کتابونو د چاپ په لړۍ کې يې زما کتاب هم د چاپ په ګاڼه سمبال کړ.

په ټوله هيوادنۍ ،فرهنګي او شاعرانه مينه اومننه

ملوک رغون

کونړ اسد اباد

۱۰/۱۲/۱۳۹۴

(c) ketabton.com: The Digital Library

شعرونه او شعارونه

وایي چې (شعر یوازې د شاعر د ا حساس بیا ن نــه دی، د هغونوروکســا نــو د احساساتو بیا ن هم دی، چې، د شاعر سره پکې څه ناڅه شریک دي. خو شعر نشي ویلی) او همدغې پخې وینا ته په پام سره موږپه ډېرو مشاعرو کې ډېری ګډونوال ولیدل چې شاعران نه وي خو پورته پورته غورځي، لاســونه پړکــوي، شور جوړوي او د (بیا یې ووایه، بیا، بیا...) نارې وهي. که څــه هــم چــې دغــه شعرونه د شعر په واقعي ما نا شعرونه نه وي خو عوام په دې نه پوهیږي چې دا شعرونه د شعري ارزښتونو(ښکلا، تخییل،فکر، خیال، احساس او عــاطفې) لــه مخې څومره په تول پوره او کره دي. خو چې دکوم ګاونډي یا لرې هیواد نــوم په کې په بدو سره یاد شوی وي، یا د خپل هیواد د تیرو ناخوالوپــه اړه پکــې کومه خبره راغلې وي لکه زموږ ځینې شاعران چې کله، کلــه پــه همدغســې مشاعرو کې د دریځ پر سر د ګوتې په څنــدلو ســره د شــعر پــه عــاجزه ژبــه وایي(چې زه به یې دلته نثر شوې بڼه یا مفهوم راواخلم)(....زمــوږ پیغلــې پــه طورخم کې سرتورې شوې...زموږ په وینو هغو او دغو لوبې وکړې....پښتانه تباه او برباد شو...موږ داسې بې ننګه یو داسې بې غیرته یو...) نو بیا پــرې دلانــدې څخه د مشاعرې عوام ګډونوا ل ورچیغې کړي(واوا، واوا، ډېر ښه، ډېرښــه بیــا یې ووایه بیا....!!) خو دوی په دې نه پوهیږي چې شعر کنځلو ته نه ویل کیږي . خپله سپکه یا درنه او یا د بل سپکه او درنه په لوڅه ، ښــکاره او د عوامــو پــه شډله ژبه بیانول شــعر نــه دی. شــعر د ادبیــاتو یــوه برخــه ده، او ادبیــات د تصویرونو هنر دی، په هغه کې لوڅ او تبلیغاتي افکار او مســایل بیــانول زیــان اړوونکي دي.د معاصر پښتو شعر تر ټولوســتر او بنســټیز معقولیــت تخییــل،

(c) ketabton.com: The Digital Library

انځور، عاطفه، احساس، هیجان، ښکلا او اهنګ دی.دا چې وايي د شعر ما نـې
بايد د هنري ذوق د تسکين لپاره ودانه شي، نه د سرپناد اړتيا او سرسيوري د
پوره کولو لپاره، نو په دغه ډول شعرونو کې چې وړاندې يې د مفهـوم يادونـه
وشوه کوم هنري ارزښت او ذوق شته؟
په دې هم بايد زموږ ځوان پښتون شاعر پوه شي چې په هر ډول شعر کې يـوه
مفکوره شته خو کوم شی چې د شعر نه شعر جوړوي هغه مفکوره يا ايـډيا نـه
ده .مفکوره په عادي او ساده نثر هم بيانيدی شي. خو کوم شې چـې د شـعر
ارزښت ټاکي هغه تخييل، عاطفه، ښکلا، احساس، هنـري ژبـه، فکـر، خيـا ل
اواهنګ دی. که په شعر کې فلسفي،
ا خلاقي، مذهبي،سياسي....افکار او مسايل بيان شي ښه کار دی خـو د شـعر
ارزښت د يادو شويو اصطلاحاتو له ليرډ سره تړاو لـري او همدغـه تـوکي دي
چې د ښکلا ارزښت او د هنريت حد ټاکي زموږ د زمانې ستر شعر پوه، ليکوال
او کره وال ارواښاد محمدصديق روهي صيب په شعر او شاعرۍ کې د اخلاقواو
فلسفي په اړه وايي.(علمي پرنسيپونه، تاريخي فکتونه اوفلسـفي نظريـې پـه
شعر کې راتلای شي خو د هغو شته والې د شعريت معيار نه ګڼل کيږي.علمي،
اخلاقي او فلسفي مفکورې بايد (لومړی)شاعرانه شـي. د شـعريت تـا بعيـت
ومني، په شعر کې جذب او الونيا شي او بيرته ځـان پـه هنـري ميـډيم کـې
راڅرګند کړي)
د دې ټولو خبرو، نظريو او نقل قولونو د راوړنې څخه دلتـه موخـه يـوازې او
يوازې يو ټکی دی .او هغه د اوسني پښتو شعر ښکلا ده اوبس. کلـه چـې پـه
پښتو شعر کې د ښکلا او ښکلي يادونه کيږي نو څرګنـده ده چـې يـا د دغـو
ځانګړتياو لروونکی دی ځکه خو ښکلی ورته وايو او ياپې نه لري ځکه پرې يـا
د شعار نوم ږدو او يا ورته دعوامو کليوالو سـاده وزن شـوې عاميانـه خبـرې
وايو.دشعر او شاعر په اړه کارپوهان وايي :شـعر پـه وزن لرونکـې ژبـې سـره

(c) ketabton.com: The Digital Library

دمفکورۍ، تخییل، عاطفي ترکیب او تړون ته ویل کیږي.او شاعر هغـه څـوک دی چې غیر عادي خبرې کوي خو د محاورې له سویې پورته وي.الفت صیب د شاعر په اړه ویلي دي(تاسې له شعر او شاعر نه حقایق مه غواړئ شعر حقیقت نه دی جمال دی)او چې داسې ده نو بیا خو شاعر یو ښکلی هنر مند دی چې د اخلاقي، مذهبي،علمي، فلسفي، سیاسي مفکورود تصویرونو او تمثیلونو لپـاره د یو خوږ، ښکلي او شاعرانه طرز ځینې کار اخلي چې کېدای شي د ډیرو لپاره به عقلا ني او د منلو وړ نه وي خو په زړه پورې به وي او هغه چې نه یې مني هم خوند ترې اخلي او خوښوي یې. دغسې بیلګې زموږ پـه پښـتو شـاعرۍ کـې ښایسته ډیرې دي. اروانباد سیف الرحمن سلیم د پښتو اوسني شعر هغه وتلې استازې و چې یو وخت د یوسیاسي بهیر کارنده غړی هم و، چې ډیری شعرونه یې ښه پوخ او ژور سیاسي رنګ او خوند لري. ده په خپل شعر کـې د وخـت د ګوندونو او سیاسي مشرانو کړنې او خپلې نظریې داسې خوږې، شفافې، روانـې او شاعرانه وړاندې کړي چې نوره پرې تمامه ده که څوک د هغه د سیاسي کړو وړو او سیاسي ژوند څخه نا خبره وي نو لومړې خو ورته د هغه د شعرونو ما نـا، او (تحلیل) ګرا ن دی او دویم پکې د هغه سیاسي فکر او پیغام نه شي موندی.

وګورئ: منم رهبر پخپله مخکې لاړو- خو قافله خو یې په شا راوسته

څومره جونګړو ته دې اورورته کړ- چې خپل محل ته دې رڼا راوسته

یا: اوس خو قافله هم د رهبر سره رهزنه شوه- دا معاشره جوړې دځیلمې بـې ضمیره ده

اویا: قافله دې هم منزل نه ځان خبر کړي--- کله کله رهنما نه لار خطا شي

دغسې فلسفي اوسیاسي افکار د سیلم صیب په شاعرۍ کې ډیر زیات دي.خو د شاعرۍ په ټولو ارزښتونو او معیارونو داسې په تـول پـوره او کـره دي چـې هیڅوک پرې د سطحي خبرو او شعاري لیکنو نوم نه شي ایښودی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کـــړي خـــبرې نن هغه د اتحاد
چې باني دی د دې شر او د فسا د
دې نه لويه بدبختي د چمن څه ده
چې ګلونه په ګلچين کړي اعتماد

وګورئ د لته هر څه د سمبولونو په ګل غوټيــو کــې ډيــر خـــواږه او شـــاعرانه شويدي کنه خبره په بشپړ ډول سياسي ده. موږ پوهيږو چې دلته چمـــن څـــه دی.ګلونه څوک دي او ګلچين چاته ويل شويد ی. يا هغـــه څـــوک دي چـــې د اتحاد او ملي يووالي شعارونه ورکوي او د شر اوفساد د مخکښ اوښ مهار هم د دوی په لاس کې و. يا دی او که نوره هم خبره لږه راسپينه کړم نو زه خو وايم چې دا شعرونه يې په هر عصر کې معاصر دي. د ((خو)) ګوته پـــرې څـــوک نـــه شي ايښودلی. او که ووايم چې زموږ د افغانانو اوسني حال ته يـــې ليکلـــي دي بده به نه وي لکه دا:

يو ورځ به راشي چې حساب به کيږي
يو ورځ په يار راله حساب راکوي
يارانو زه د ښار قاضي خو نه يم
ماله به ولې خدای عذاپ راکوي.

اويادا:

خرڅوي يې رهبران په سوداګرو
خدای دې مل شي د وطن او د ملګرو
څه خبر يې چې په کوم لوري دې بيايې
چې روان يې په ګډا اوپه سندرو

دغسې ژوره، رنګينه، ټولنيزه، سياسي، هنري او په ټوله مانا ښکلې شاعري او ښکلي شعرونه زموږ په اوسنۍ شاعرۍ کې ښه پريمانه دي چې د هر يـــو بيـــت په شننه او مانا سره پرې يو بشپړ سياسي اد بي تاريخ ليکل کېدی شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وګورئ دوه نور افغان نوميالي شاعران ښاغلی دروېش د را نی او رحمت شاه ساېل څه وايي؟ يو وايي:

دا خلک ولې انتظار کوي د هغې ورځې
چې باچا مړ وي او وزير په زولنو تړلی

او بل وايي:

ستا د يدن راته د خپل وطن نظام شو
وړی تړی مې ساتي په زولنو کې

د دواړو شعرونه ډېر ښکلي او ډېر خواږه دي. دا ځکه چې زموږ د زړونو خبرې دي. هغه خبرې چې موږ يا ببخي کولی نه شوې او يا مو دومره ښکلې نه شوې کولی. که نه هسې خو نوره خبره روښانه او واضح ده. په يو بيت کې خلک د اقتدار د خاوندانو د ظلم، بې عدالتۍ او بې ا نصافۍ خبره کوي چې د دوی ورسره هېڅ زور نه رسېږي خو په ځان د الله تعالی له رحمت او پر هغوی يې له قهره نا امېده شوي نه دي. او هغې ورځې ته انتظار باسي چې باچا يې مړ يا وژل شوی وي او وزير يې په زولنو تړلی عدالت ته روان وي يا راځئ لږ نور هم د دغه بيت شننې ته ورننوځو! دلته شاعر له څومره لرې ځايه دا خبره د تخييل په وزرونو سپروي او وايي چې، دا خلک ولې د هغې يوې ورځې انتظار کوي... خو داسې نه وايي چې د دوی سره باچا او وزير ظلم کړی او خدای به ترې يوه ورځ د دوی سره د شويو ظلمونو بدله واخلي. که دلته شاعر خبره په دويم ډول يا زموږ له خوښې سره سمه کړې وی نو دغه خوند به په کې بيا هېڅکله نه وای يا لکه د ساېل صيب شعر، هغه همداسې نه وايي چې زموږ نظام خراب دی. موږ په کې ((وړي تړي کډه په سر او در په در ګرځو)) نوره خبره لوستوونکي او اورېدونکي ته پر ېږدي يا په بله وينا هغه خبره خپل اشنا ته کوي خو په حقيقت کې د نظام چلوونکي په غوږ وهي او هغوی ته يې ور اوروي. زموږ اوسنی ځوان شعري بهير که څه هم چې له پخوا ډېر ښه شوی او

(c) ketabton.com: The Digital Library

لا ښه روان دی خو هغومره تمه چې ترې کېده نه دی. زه په دې لیکنــه کــې د کمزورو شعرونو په اړه نه غږیږم د اوس لپاره د ځوانانو د فکري پیاوړتیــا پــه موخه د نورو هغو پخو او خوږو شاعرانو پر شعرونوخبرې کوم چې شعرونه یــې له هره اړخه په توله مانا پوره او کره دي. له هغوی بــه لــومړی د افغــان شــاعر ښاغلی درویش درا ني د ښکلې او خوږې شاعرۍ څو بیتونــه راواخلــم. دغــه ښاغلی وايي:

ستا د تندي تر خال چاپېره ولونه ولونه زلفې

ستا د ښکلا د ښار امیر په زولنو تړلی

زه خو وایم چې ډېر خوږ او ډېر ښکلی دی. د شعر په توله ما نا شعر دی. داسې شعر چې هم خوند لري او هم رنګ. هم د خیال او فکر منطقي تــړون لــري. او هم د الفاظو د ترتیب او بوهلو دومره خوږ تسلسل چې سړی یــوې بلــې هغــې ښکلې او رنګینې د نیا ته د خیال او فکر پر وزرونو وړي چې ا نسا ني ذوق یــې تل په لټه کې وي. وګورئ په دې بیت کې الفاظو او مفاهیمو ته د کوم خیــال او فکر د لېږد لپاره دغه ډول منطقي ترتیب او هنري جوړښت ورکــړ شــوی دی. چې ټول مخ یا د مخ ټول حدود په کې د ښکلا د ښار په نوم، د دوو، وروزو تــر منځ د تندي خال په کې د ښکلا د ښار د امیر په نوم، بیا د خال یو خوا بل خوا ولونه، ولونه زلفې د زولنو په نوم یادې شوي او بیا په توله کې دا ټول د ښکلا د یو شین ټکي (خال) لپاره په څومره خواږه، شاعرانه او ښکلي تخییــل کــې را نغښتل شوي او انځور شوي. او بیا دا هر څه دومره په تــول پــوره او شــمېرلي بیان شوي چې که لږ څه ترې کم او یا پرې ورزیات شي د بیت د ښکلا ډول ته زیان اړوي. چې دې ته وایي د شاعر د فکر او خیال هغه هنر چــې ده ورپســې کلونه،کلونه د زړه د سرو وینو په بیه خواري کړې ده. لکه چې وايي:

دغه هنر اسانه مه ګڼه درویښه یاره

د زړه په سرو وینو مینځل د غزل توري غواړي

(c) ketabton.com: The Digital Library

او دغسې نور د ښاغلي دروېش صاحب ګڼ شعرونه چې هر يــو يــې د مينــې، محبت او سياست په ډګرونوکې د ډېرو لويو، لويو ښکلاوو او ما نــاوو لرونکــي دي. وګورئ!

يوازې زه نه يم چې شونډې ښکلوم د ښکلو
د ګل د پاڼو سره دغه کار هوا هم کوي
چې ستا د سترګوپه لارستاوزړه ته ورسېږي
داهڅه کړې ده دروېش اودا به بياهم کوي

او يا دا نور:

بېلتونه دا ځل دې نو عمر دومره لنډ شه چې زه
په لمن اوښکې وچوم او جا نان بېرته راشي
چې يې سرې شونډې د يار کله هم ښکل کړي نه دي
تر دغو خلکو خو نو زه بيا په زرواره ښه يم

او يا يې په سياسي ډګر کې دا شعرونه:

مرغلـــــرې زوروړو تــــــه ورپر يــــــږدي
اوښکې خپـل کورتــه کمــزوري راوړي راشــي
بېلتانه دې د هــر چــا پــه غــم شــريک کــړم
يــــار د بـــل درومـــــي او زه ورپســــې ژاړم
دروېشه په دې کلــي کــې دی دا عجــب رواج
چې توری يوسړی وهي اوخـــان دی بــل ســړی
وړي يې هسې هم غاصب همېشه وړي په زوره
کشکې دا ځل زموږ غنم وکړي د مـار ســرونه
تر سږ يتوب د زرو قدر يو پــه زره زيــات شــو
دلته واړه ښکاري دروېشــه تــر دينــار ســرونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا هر شعر او د شعر هر یو بیت د همدغسې ښکلو خیالونو او تصویرونو سمندرونه دي. هر یو یې د یو کتاب خبرو خزانه ده. هر یو یې خپله، خپله ښکلا، خوند او مزه لري. وګورئ دلته هر ټکی او هر تصویر د تخییل په داسې خوم کې رنګ او پخوي چې د ښکلولو او لوستلو سره ترې د کشش د جذ بې ګوړې ځاځي. یا په بله ما نا هر ټکی یې د احساس د بیان لپاره ژوندي حرکتونه لري. او چې داسې ده نو ځکه یې موږ خوښوو او ستایو. که نه بیا خو ترې ځوان شاعر ښاغلی شاه سعود هغه احساس بېر ته اخلي کوم چې ده ټکو او لفظونو ته زموږ د احساس د راپارولو او ژوندي کولو لپاره ورکړی دی. لکه چې وايي:

جا نانه ته چې ور ته ښه نه ګورې
بس له سندرو نه نور لاس اخلم
شاعري نه کوم غزل نه لیکم
له ټکو بېر ته خپل احساس اخلم

د بېلګې په توګه د دراني صیب په شعرونو کې ((د غنمو وږي او د مار سرونه)) د ((زورورو مرغلرې)) او د ((کمزورو اوښکې.)) یا د سړیتوب بې قدرې او د زرو او دینار زیاته قدر داني، یا د یار د بېلتانه په غم کې دومره محلولېدل او کړېدل چې بیا د نورو د بېلتانه پر مهال د هغوی په غم کې د هغوی سره دی هم ژاړي یا د عشق او ښکلا په پسرلو کې د ښاغلي رحمت شا سایل د احساس او عاطفې عالم ګیره شاعري چې په زړه کې لمبې لري او په لمبو کې بهارونه او بیا په دغو لمبو کې د هغه د یار د مسکو شونډو و ویښېدل او ځلېدل داسې قیامتونه جوړوي چې سړی وايي کشکې ما هم دا قرباني ورکولی شوی او دغو لمبو ته مې ورد نګلي وای ځومره به ښه وای لکه چې وايي:

په زړه کې مې لمبې دي په لمبو کې بهارونه
موسکۍ شونډې دې لا په کې پیدا کړي قیامتونه

او یا دا چې:

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا پښتونخوا ده د ښایست ناوې، د مینې ناوې
دلته به هر سپرلي د ګل د اور جامې کولې

وګورئ!په دغو دواړو بیتونو کې څومره ښکلا پرته ده، څومره خیال پروازي په کې شوې ده. خو پوښتنه دا ده چې د کومې ښکلا او خوند لپاره شاعر دغه منظر کشي کړې ده؟ کومو، کومو ټکو ته یې عیني او ذهني انځورونه اغوستي دي. څه، څه یې د خیال په توپانونو کې شاعرانه کړي دي؟ بس زه په کې یوه خبره هم نه کوم. ټوله خبره تا ښاغلي لوستونکي او زلمي شاعر ته پرېږدم او زه خپل زړه ته د هغه د قناعت لپاره د علي ګل پیوند دا بیت ډالۍ کوم چې وایي:

زما د زمکې خلکو لاړم، ستاسو خپله زما خپله
یو خواړه اوبه خو نه دي، خوند او رنګ هم رانه غواړي

زه د دغو بیتونو شننه تا ښاغلي ته ځکه پرېږدم چې ته د همدغسې یوې ژورې مشاهدې او مانا کولو لپاره فکر وکړې هڅه وکړې. د یو ژور دایمي شعري فکري ریاضت لپاره سر په زنګانه شې او بالاخره یوه ورځ ته هم له ډېرې تحلیلي او فکري زده کړې وروسته قلم ته ګوتې کړې او هغه څه تصویر او ا نځور کړې چې، لا هم نا ویلي او نا لیکلي پاتې دي. سایل صیب زموږ د زما نې د پښتو شعر هغه سر لارې استازی دی چې زموږ ځوان شاعر کول یې په شاعرا نه پلونو پسې منډ اخیستی او په نیمه تروږمیو کې ورپسې پېلوځې په لاس ګرځي. خو فکر کوم چې لا تر اوسه ورته ډېره لاره پاتې ده. خو ښه خبره دا ده چې د رسولو لپاره یې هڅې پرله پسې دي خو بیا هم د هر چا په هر هنر کې خپل، خپل مقام وي که څوک د سایل صیب او د هغه د شعر سره مینه لري نو باور لرم چې یوه ورځ به ورسره خامخا یو ځای کېږي بیا به تري یا پاتې کېږي او یا به وړا ندې ځي خو زه دلته ځوان شاعر کول ته د دغسې یوې هیلې په هیله د هغه ښاغلي یو څو نور بیتونه هم ډا لۍ کوم:

(c) ketabton.com: The Digital Library

عشق مو کوو د پښتو رسم مو هم نه ماتوو
مونږه د لرې نه په سترګو ښکلولې سترګې
ما چې کوم بوټي ته کتلي اور يې هم اخيستی
ما دې د داسې ا نتظار په اور سيزلې سترګې
پټې دې داسې کړې چې لا ډکې ټوپکې دې کړې
داسې دې ولې ډکې، ډکې تورولې سترګې

د دې ليکنې له پيله مې دا خبره په زړه وه چې د با با، (د غزل د بابـا) مرحــوم حمزه با با شعرونه به په پای کې راوړم او اوس چې سايل صيب پــه دې بيتونــو کې د سترګو په اړه ډېره ښکلې خبره کړې نو د با با د سترګو په ياد شــعرونو ته مې تلوسه نوره هم زياته شوه او دادی ورمنډه مې کړه. چې وايي:
ستا له سترګو مې لوستل د سترګو زده کړل
اوس لوستل د خپلو سترګو هم رازده کړه
***

سترګې مې سترګو ته راپورته خو کړه
د زړه خبرې مې په سترګو کې دي
ستا د نظر هرې ادا ته رسي
داسې وزرې مې په سترګو کې دي
لوړې د حسن دې روزي شه اشنا
د عشق ژورې مې په سترګو کې دي

يا:

پاتې مې اسرې دي هغو سترګو ته
اوس مې وينې شپې دي هغو سترګو ته
جار مې ترې د ژوند دا نه، دا نه کړله

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوښکې مې تسبې دي هغو سترګو ته
اوس مې ترې بېلتون لرې ويستی نه شي
سترګې مې نژدې دي هغو سترګو ته

او يا دا:

دا خو ته ولوله چې سترګو کې دي
نورې خبرې مې په زړه پا تې دي
ستا مې ښکلا زما دې زړه واخيستو
تا سره څه ما سره څه پاتې دي

با با د پښتو شاعرۍ او په ځا نګړي ډول د پښتون غزل د رنګينۍ لپاره دومره کار کړی چې له شمېره وتلی دی. بابا نه يوازې دا چې پښتو شاعري ښکلې رنګينه او اهنګينه کړې بلکې د شعريت معراج ته يې هم رسولې. د هغه په شاعرۍ کې يا د هغه د شاعرۍ په هر رګ، رګ کې د پښتون، پښتون نارې د ښکلا، ښکلا خبرې د ښايست، ښايست مرغلرې د خوند او رنګ نغمې او د شرنګ شرونګ سند رې دي.

لوی استاد علامه حبيبي صيب د بابا د غزل په باب ليکي ((زه د حمزه د هنر ښکلی او جامع مظهر هم د ده غزل ګڼم د ده غزل د اوسني پښتو ادب پر اسمان لکه روڼ ستوری داسې بر ېښي...)) په ريښتيا چې بابا پښتو غزل ته نوی روح، نوی رنګ او نوې، نوې سا ورکړه. پښتو غزل يې نور هم ښکلی، رنګين او په ريښتينې مانا معاصر کړ داسې معاصر چې د نومونو الفاضو او اصطلاحاتو نيولې بيا تر جما ل، جلال او کماله پورې يې هر څه غيرتي، مېړني،پښتني او توريالي کړه او خپل اشنا، جانان، يار او دلدار خو يې په داسې نومونو ونازول چې بيا تر ننه پورې زموږ کشری کول لګيا دی تقليد کوي لکه نمر مخی، ګل مخې، پښتون حسن پښتنه ښکلا، د حسن سروه، د پښتو چينار، پښتانه بانه، پښتون عشق، پښتنه مينه... د دې نه علاوه يې ښکلې،

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښکلې قافيې، رديفونه، روان او متحرک بحروونه او نور ګڼ هغه څه چې لا مــې د قلم ګوتې د هغو د رانيولو او ښکلولو لپاره وخت او شونتيا نه لري ، لکه چــې وايي:

سروه ته د حسن يې، چينار زه د پښتو يم
نه کومه ستا د قد قامت غلامي نه کړم

د پښتو شعر يو بل فن کار شاعر او سياستوال اجمــل ختـک د بابـا د شــعر او شاعرۍ په باب وايي ((حمزه په خپل شعر او فن کې ښه کامياب شــوى دى. او استاد منل شوى دى. استاد په روايتي مفهوم نه دى. په دې مفهوم چې څه يې وليکل هغه نورو ته نمونه شول)) هوکې په ريښتيا چې د بابا وينــاوې زمــوږ د ټولو لپاره په شعر او بيا په ځانګړي ډول په غزل کې د مشــالونو پــه مثـال دي وګورئ!

چې پسرلى په موسبدو ښکار ي ـ
ښکلي ځواني په وينبېدو ښکاري
پياله په سر ګلونه بيا راغلل ـ
د زړه دفتر په خوربدو ښکاري

بابا چې د پښتو غزل په ميدان کې کوم برياليتوبونه تر لاسه کړي دا داسې پــه اسانۍ نه دي موندل شوي.هغه چې هر څه کښلي د پښتون احساس د ناقرارۍ انجام يې دى. دمې او سا ايستلو ته يې وخت نه دى ورکــړى. او دا ځکــه چــې پښتون عشق لېونى کړى و. داسې لېونى چې تر ټولو هوښيار او د لــوى خــرد خاوند لکه چې وايي:

چې دې له سترګو پر بوتلى يمه
ايله دې زړه ته رسبدلى يمه
عشقه د پوهې نه هم ستا دى او چت

(c) ketabton.com: The Digital Library

داسې مقام ته رسېدلی يمه
ستا اننگو ته رسېد ل گران وو
لکه د اوښکې څڅېدلی يمه

يا:

پلو دې د مخ اخلم پښتنې خو دا مې واوره
زمري غوندې به گورې شرمېدل به پکې نه وي
حمزه د خپل خرد په بها ته يې پيدا کړې
د يار د کوڅې لارې ورکېدل به پکې نه وي

او يا:

ستا د ساده ساده نظره توبه
د سمندر غوندې ژور وختو
د زړه درزا مې بې سببه نه ده
د مرور اشنا خبر وختو

زما په عقيده خو د الله رب العزت کارونه داسې دي چې يو يې هم بې حکمته او بې معجزې نه وي. که چاته کم ورکوي او که زيات، خو په دغو واړو، ورکړو کې يې خپل غرض او خپل راز خوندي وي.چې له هغو بې شمېرو حکمتونو او رازونو يې يو زموږ د پښتو شاعرۍ د غني او شهکاري کولو لپاره پر موږ حمزه ولوراوه، غني خان يې راکړ، لوی استاد حبيبي يې راپېرزو کړ، اووه ستوري يې رابخشش کړه، ولسي ادب او په هغه کې يې د پښتو لنډيو د تخليق او پنځوونې چل راوښود چې پر دې او هغې د نيا دواړو يې بايد موږ منندوی، شاکر، ذاکر او اطاعت کوونکي و اوسو. خو دا مهال خبره د بابا د خلقت ده او هغه په خپله دا خبره ډېره ښه بيان کړې چې وايي:

حمزه د ښکلا راز يې چې په تا ظاهراوه
شايد ډېرې هستۍ به غزل خوانې جوړېدې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بابا هر یو غزل او د غزل هر یو بیت مورږ ته د یوې لوړې شاعرۍ هنري عظمت او ښایست ډېرې وتلې بېلګې دي.لنډه دا چې په ټوله کې د پښتو معاصر غزل د بابا حمزه خان شینواري له شاعرۍ اغېزمن دی او د هغه ونډه په کې تر نورو ټولو هغو چې ځان ته ګوته نیسي ډېره زیاته ده خو افسوس چې زمورږ ځوان کول او اوسنی زلمی شاعر لا اوس هم په سطحه کې دی او د (لیلا ډېره ښایسته ده له مالوچو هم پسته ده)خبرو او ببولالو نه ځان نه دی ازاد کړی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مېړنی شاعري

د ښځینه احساس په وړانګو کې

خوبونه د ځوانۍ يې په يو رنګ ارمان يـــې يو وي
اوســــــــېږي په محـــــــــل که په کېـــړدۍ کې جينکۍ
په خـــــــيال يـــې راوربېږي د چا مـــــــينه کې او ترې
منــــــــــګي په لاره مات کړي په تادۍ کې جينکۍ
(وړمه سباعمر)

پښتنې ښځې دمينې او محبت په دنيا کې د نارينه وو په شـان ځانتـه خپـل ښځينه احساس او ژوره عاطفه لري. د درونــي خواهشـاتود تسـکين لپـاره د ښکلي او ناښکلي د خوښونې ډېر لوړ ذوق او منلې سليقه لري، او دا ځکه چې هغه د شاعر خبره: يو خواړه، اوبه خونه دي خوند او رنګ هم رانه غواړي. يـانې که يوزلمی د يوې پېغلې نه دا هيله کوي، چې:

خـــوره وره غـېـــږې تـــه راشــــه
چې پـــه سرکو شـــونډو دې خوله ولګومه

نو يوه پيغله هم د خپل پېغلتوب دجنون له مخې له يوه زلمي سره د محبت او دلدارۍ ارزو لري او ددغسې يوې مستۍ او شوخۍ هيله منه وي لکه چې وايې

ټينــګه مې ونيسه په غــــــــــيږ کې
د پېغلـــتوب ستـــړيا مې وباسه مــــيينه

د ښځينه احساس د دغسې ر ښتينې غوښتنې او ذوق بيان يوازې په پښــتني ولسي ادب کې د يوې بې نومه او بې نښانه شاعرې له خوا شوی او بس.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په اوسنۍ معاصره ښځینه شاعرۍ کې چې هر څومره ژوندۍ شعري ټولګې چاپ کړو ، د هېڅ یو دغسې رښتینې ښځینه دروني احساس او ښکلا خوښووني ذوق په کې نه لیدل کیږي، خو په پښتو لنډیو کې ښځه په خپل ښایست کې ډېره ښه غوړېدلې، ډوبه شوې او کله کله خو په دغه عامیانه شاعرانه ښځینه بیان کې دخپل حسن د سمندر له تله داسې ملغلرې راوباسي، چې د نارینه سترګې پرې وبرېښوي او مفتون یې کړي او دا ځکه چې ښځې د پښتون ملت په هستۍ کې بس همدا وسیله (ښایست او ښځمنتوب) د یوې اغېزمنې وسیلې په توګه ورپاتې دی که نه نور خو یې د تاریخ په اوږدو کې تل د نارینه سالارۍ تر جغ لاندې پېړۍ، پېړۍ له کړاونو ډک ژوند تېر کړی، خو یوازې پښتو لنډۍ دي، چې د افغان ښځو د دغه غمجن تقدیر سمه او دقیقه درجه بندي یې کړې او لایې کوښښ کړی، چې د ښځینه ژوند د تراژېدیو غم لړلی داستان د مسلط نارینه د ټولو کړو، وړو سره یو ځای د تاریخ پاڼو ته وخت پر وخت وسپاري، خو افسوس چې زموږ اوسنۍ لوستې مېرمنې، لیکوالې او شاعرانې د بیان او ازادۍ په دې دور کې د خپلو لوړو مسلکي او عرفاني پوهو او هوښیاریو سره، سره بیا هم نه شي کولای، چې د پښتنې ښځې د حقیقي دردېدلي ژوند دقیقه انځورګري وکړي، چې دا په ښځینه پښتو ادب کې ډېره لویه تشه ده.

که څه هم چې نارینه وو لوستو او نالوستو شاعرانو ښځه زیاته ستایلې ، خو د ښځینه شاعرۍ ستره ښېګڼه همداده ، چې په هغې کې ښځه په خپله ځان ستایې، او خپلې دروني غوښتنې او نورهغه څه ، چې هغه ترې اغېزمنه او اندېښمنه ده، په خپله بیانوي، خو څنګه یې بیانوي؟

دومره دقیق ، ژور او هنري چې ډېر ځله یې هغسې زموږ لوستي او مسلکي شاعران هم نه شي بیانولی، چې زموږ د دې لیکنې تر ټولو لومړنۍ پوښتنه او غوښتنه همداده، چې ولې زموږ لوستي شاعران او په ځانګړي ډول ښځمنې

(c) ketabton.com: The Digital Library

شاعراني د هغو نالوستو او بې نومه ښځينه شاعرانو پــه خبــر د خپــل درونــي احساس د بيان ښه انځورګري نشي کولای، چې دغه کار بيا کلــه کلــه نارينــه شاعرانو کړی، خوهغوی هم يوازې د ښځينه احساس له زرګونو ذرو څخه يــوه، يوه ذره بيان کړې، چې لومړنی نوښتګر يې د پښتو ادبياتو پلار خان بابــا دی او له هغه را وروسته بيا تر ننه پورې کله کله نورو ډېرو زلميو شاعرانو هــم دغــه کار کړی، چې کېدای شي دا بــه د دوی ټولــو خپلــې خوښــونې وي، چــې د ښځينه احساس دروني غوښتنې وړاندې کړي، لکه ستر خوشــال بابــا چــې د خپلې يوې ارتينې له اړخه وايې:

نوربـــــه مـــخ په آېـــــينه بـــــــرابرنــــه کړم
نه به دواړه ستــــــــرګې تــــورې په رانجــــــه کړم
نه به ماتــــې ماتــــې څــــنې په مـــــــخ پر ېږدم
نه به لانـــــــدې بانــــــــدې لب په پاڼو سره کـــړم
هغــــه يارچـــــــې چېرته وي خوشحال دې اوســي
دی دې خپـــــــله خوشحالي کا غـــــــم به زه کـــړم

بيانو د پېړيو، پېړيو راهيسې او په ځانګړي ډول زموږ د اوسنۍ پېړۍ شــاعرانو د خان بابا په پله تلل پيل کــړي او دغــه د ښــځينه ذوق او احســاس درونــي غوښتنې يې د هغوی له مورچله کړي، چې له خان بابا راوروسته به يې لومړنی ولسي شاعر اروابناد ملنګ جان راواخلو دی وايې:

نــوی مــوسم نـــوی بهاردی
سينو مـــــې وسپړل ګــلونــه

(c) ketabton.com: The Digital Library

رانـــــــه جــدا د مينې ياردی
ځکه مې ځي په مــخ رودونه
***
دا اوسني زلمي به څه کړم
چې ډول يې وي غيرت يې نه وي
خپل پېغلتوب به پرې ور نه کړم
چې ډول يې وي غيرت يې نه وي
سر مې له هغو زلمو ځار دی
چې په وطن ور کړي سرونه

اول خو په دې ټول پوهېږو، چې د پېغلو د سينو د ګلونو سپړلو موســم کلــه او ځنګه وي او بل دا چې يوازې د پېغلو سينې ګلونه سپړي که د زلميو سينې هم دغه کار کولې شي؟

په دغو دوو بيتونو کې د ښځينه احساس د بيان د ټولو ځانګړنو او سپړنو ســره سره دا سپړنې هم شته، چې د پښتنې مينې او محبت د چاپېريال د نورو ډېرو محروميو او ناهيلو انځورګري يې هم کړې ده.

همدا راز لکه څنګه چې د ملنګ جان اکثره شاعري وطني او حماسي ښه پوخ رنګ لري، نو د مينې او محبت د خبرو ترڅنګ يې دوطن د ازادۍ لپاره هــم د پېغلو د لښکرو په جوړېدا فکر کړی اود ښځينه احساس د څرګندولو په موخه يې بيا داسې هم ليکلي:

راځئ خوېندو چې جوړ کړو موږ د پيغلو ښه لښکر
خــونددزلـــمونه شته ، نه په کـــــوز او نه پــه بر

يا:

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه د وطن لوریم دبانںگه زلمو یاره یم
ورک دې کـــــه بشــــــرله مـــا

له ملنګ جانه چې راتېر شو اروابناد الفت صیب د پښتو ادبیاتو په تاریخ کـې هغه پېڅم ستوری دی ، چې لوی استاد پوهاند علامه حبیبــي صــیب ورتــه د انساني مینې شاعر نوم ورکړی و . هغه دژوند په هرډګر کې ښې په تول پــوره لیکنې اوشاعري کړې ، چې په شاعرۍ کې یې د ښځینه احساس دځرګنــدولو ډېرې ښېلګې شته، چې دلته به یې یوازې دا دوه بیتونه راواخلم :

اختیار مې د ځان نشته دی د جــبرپه مذهب یم
داد مـــې خـــــپلې خوښــې اورضا ته نه پریږدي
هېڅ نه شمه ویلی چې په کوم کور کې به سوځم
زمـــا د زړه لالیه څـــوک مې تاته نـــه پریـــږدي

که څه هم د مشرانو لپاره ددې شعر تفسیر او تفصیل ته اړتیـا نشـــته ، خــو د کشرانو لپاره به دومره ووایم ، چې الفت صیب د هغو لیکوالو له ډلــې څخــه و ، چې د پېغلو او زلمیوخوښه یې د ژوند دملګري په غوراوي کې تــر هــر څــه د اسلام په رڼا کې غوره ګڼله او بیا په ټولو ټولنیزو چارو کــې د پېغلــو او زلمیــو خپلې خوښې ته پر ېښودل ، خو یې ددغسې وینـا وو مهــم ټکــي وو او دغــه پورتني بیتونه ، خو یې د هر پلار لپاره د پند او نصیحت ډېر ښــه درس ګڼلــی شو او د یوې لور د ریښتني ښځینه احساس د انځورګرۍ ښې ښېلګې یــې هــم بللی شو.
همداشان ځوانیمرګ مصري خان خاطر افریدی یو له هغو شاعرانو څخه دی، چې په ډېرو غزلونو کې یې ضرور یو بیت دوه د ښځینه احساس د بیان خــوارړه

(c) ketabton.com: The Digital Library

لري او دغه خواږه او خوږې خبرې يې بيا په رښتيا دومره خوږې بيـان شـوي، چې هغه د نصرالله حافظ صيب خبره:

که دا خبرې د خــــــوراک شی وی
حافظ به ستا ټولې خوږې خبرې

لکه دا لاندې بيتونه:

خلک پرې تېر شــــوي د سرونو نه
خوله رانه خاطرپه تشه خوله غواړي

***

خاطـــــــره زه د تانه چـــاوړې يم
واربه دې راشي که لږ واردې وکړو

***

ډېر يــــې غريو نيولي راکتلي دي
لږه به خاطــــــر ته په خندا شمه

د خاطر افريدي په دې بيتونو کې هم د وضاحت او سپړنې لپاره څه نه دي پاتې شوي او د شاعرۍ پر ټولو خوږو پوره او کره دي، خــو بيــا هــم دربغــه چــې د خوارک شی نه دی!!

که له اروابښادو شاعرانو را تېر شو، نو زموږ د نن په ژونديو کې هــم ښــه ډېــر زلمي شاعران شته، چې د ښې خوږې، هنري، نوښتيزې او لوړې شــاعرۍ تــر څنګ يې دخپلې ځوانۍ د زلميتوب تجربې او خاطرې په دومره لــوړه هنــري، نازکه، مهينه او اهنګينه ژبه بيان کړي، چــې د هــر ذوق لرونکــي لوســتونکي هنري تنده ډېره ښه ماتولی شي، چې د دغې ډلې لــومړنی شــاعر بــه محمــد صديق کاوون توپاني صيب راواخلو، دی وايې:

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا د ښـــــيښو او ښاپيــــرو وطـــــن دی
دلتـــــه بـــې ځايه اندېښــنې مــــه کوه
غبرګ کې مې نيسه ښکلوه مې شونډې
ته هـــــــم زلــــمی يې بهانې مه کوه

ترکومه ځايه، چې زه خبر يم دا شعر د کاوون صـيب د ژونـد د يـوې ژونـدۍ خاطرې انځورګري لري، چې په کوم بهرني هېواد کې د سفر پر مهـال ورسـره مخامخ شوی و او يوې بهرنۍ پېغلې ترې د يوې خوږې شـېبې او ناسـتې پـر مهال همدغه غوښتنه کړې وه، چې په ځواب کې يې کاوون صيب ښه ښـکلی اوږد نظم ليکلی، چې موږ ترې دلته د خپلې ليکنې لپاره همدادوه خواږه بېتونه رابېل کړل ، چې ديوې نوتاندې پېغلې د ښځينه احساس او غوښتنې ډېره ښه او خوږه بېلګه يې ګڼلی شو . د هغې بهرنۍ پېغلې غوښتنې اوهيلې ته په پـام سره که زموږ د پښتنو پېغلو او زلميو ميينتوبونه او بيا په دې کې د دوی د ژوند نور اړخونه په نظرکې ونيسو، نو بې له شکه چې زموږ هره پېغله او هـر زلمـی دغسې غوښتنې او هيلې لري، خو هغه د سايل صيب په خبره، چې:

په خوله مې مهر دی ويلی نه شـــــم
په سترګو، سترګو کـــــــې سلام واخله

يا :

د پښتـــــــنوالــــې درونــــه پتـــه
زما په خوله دې لاس نيول ګونګه دې کړمه

او دې ته ورته په زرګونو نورې خبرې، چې زموږ د کلتوري محـدوديتونو پـوره پوره عکاسي او انځورګري پکې شوې، چې نور يې نو عيـان تـه د بيـان اړتيـا نشته، خو هغه څه چې نه زموږ کلتوري ارزښتونو ته زيـان اړوي اونـه پکـې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتنې پېغلې حیا او ښکلاته څه تاوان رسېږي، بیا ولې نا ویلــي او پــټ پــاتې شي؟
لکه داسې یو څه، چې ځوان ا و تاند شاعر ښاغلی شــفیق الله شــاداب یــې د خپلې درخو له اړخه وایې:

یه د ګیلې نه دې قربان شمه خو څه وکړمه
پرون په تلوکـــــې در کتلو ته راجوړه نه شوم
والله چــې ډېره د ارمان په لمبو وسومه خو
شــادابه زه دې خپلولو ته راجوړه نه شوم

چې ماته پرې هغه د یوې بلې پېغلې یوه خوږه وینا را په زړه شوه چې وایي:
مینه کې ستا نه کمه نه یم
کم عقله نه یم چې پرې کلي خبرومه

او بالاخره زموږ په ټوله پښتنه مېړنۍ شاعرۍ کې دغسې ډېــرې بــې شــمېره بېلګې شته، چې د ښځمنې مینې د بیان او اظهار ښې په زړه پورې نمونې یــې ګڼلی شو، خو له بده مرغه چې زموږ د معاصرو ښځینه شاعرانو پــه هــېڅ یــوه شعري چاپي ټولګه کې داسې الفاظ ا و مفاهیم نشته، چې د ښځینه احساس او ذوق په رنګ، رنګ شوي وي او که په یو ګل پسرلی کېږي، نو بیا خو یو څــوک شته، چې دغه کار یې کړی او لا دومره خوږ او ښکلی یې کــړی چــې د پښــتو لنډیو اتلان ورته هم کله کله د مانا او نازک خیالۍ په ډګر کې سر ټیټوي، چــې هغه د پښتنې شاعرۍ او لیکوالۍ وتلې او نومیالۍ څېره آغلې حسینه ګــل ده. هغې د مینې او محبت په دنیا کې خپله شاعري د انساني ژوند د نورو اړخونو د بیان ترڅنګ د ښځینه احساس د بیان په ډګر کې هم دومره پــه زړه پــورې او

(c) ketabton.com: The Digital Library

رنګینه کړې، چې له ډېرې رنګینۍ او خوږلنۍ ورته د لوستلو پر مهال د سـړي زړه اوبه اوبه کېږي او نه شي کولای، چې یوه شېبه یې هم د خوږو یادونـه لـه زړه نه وباسي، چې ډېرې ښې ښېلګې یې د هغې په ازادو شعرونو کـې پر ېمانـه موندلی شو، خو دلته به یې یوه ښکلی غزله ددې لیکنــې د ښــې پــای لپــاره راوړو، چې لیکي:

ښه په ښکاره او ښــه پــه نــړه مـــــــــې کــړي
دومــره مــې ښــکل کــړې چــې اوتــره مــې کــړي
زه د فــــن کار لالــي په فــــن کــــــې اوســم
ساز تــه مــــې وســپاري سنــــــدره مې کــړي
پته مــې نــه کــړی شــــــــي پــه زړه کــې اشــنا
پــه خـــــوله مــې راولــي خـــــبره مې کــړي
چــې دا یــې زور دی او کـــه اور د مـــــــــینې
لــکه تــوده تبــــــه شــېبره مـــــــې کـــړي
د قربــــــت هــــــره حوصــله مــې مــــړه کــړي
د یو نــازکې لمحـــــې وېــره مــــــــې کـــړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په جنسي مسايلو کې د خوشال بابا تجربې او لارښوونې

وايي چې ((په اوبو کې مخ پورته تګ قوت او جرات غواړي او د اوبو له جريان سره موافق تګ مړه کبان هم کولی شي)) مانا دا چې د وخت د نابرابريو، ظلمونو او نارواوو په وړاندې د اعتراض غږ پورته کول او هغه غندل قوت او زړورتيا غواړي او برعکس يې په روانو اوبو کې د مړو کبانو موافق تګ ته ورته دي. دا د ټولنيز ژوند د نا انډوليو او بې عدالتيو لپاره له طبيعت څخه يوه ژوندۍ بېلګه وه، خو د انساني ژوند په نورو اړخونو کې هم داسې ډېر څه شته، چې هر څوک يې د بيان او ليکنې لپاره منطقي دلايل او زړورتيا نه لري. دغه ناويلې خبرې د ښځې او نارينه يا ښځې او مېړه د کورني، جنسي او عشقي ژوند ځينې داسې کيسې او پېښې دي، چې هغه د چا بزرګ خبره، د شپې هر څوک ډار بېري خو، څوک يې وايي او څوک يې نه. خو د پښتو ادب پلار ستر خوشال بابا په خپلو ويناوو، ښوونيزو پندونو او شعرونو کې د جنسي مسايلو په اړه ډېر ګټور نصيحتونه او مسايل وړاندې کړي چې تر دا مهاله هم پخواني او هم اوسني ليکوال او شاعران د دغه ډول ارزښتمنو ويناوو له بيان او اظهار څخه عاجز وو او دي د بابا له کتابونو او ويناوو دا ډېر ښه څرګندېږي چې د ژوند په ډېرو بېلابېلو خواوو کې يې پوره، پوره تجربه لرله، د خانۍ او سردارۍ ژوند يې تېر کړی. له پلار نيکه څخه خان او سردار پاتې شوی لکه چې وايي:

په اباوو په اجداد خان و سردار يم

کار نامې لرم د جنګ او د جدال

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خان بابا په اړه ډول، ډول اقوال موجود دي. د ده د (۲۶) زامنو، له (۲۰) زياتو ښځو او د ګڼ شمېر وينځو يادونه هم شوې او د يوه فوق العاده استعداد په لرلو کې خو يې هېڅ (خو) نه شته، ليکلي کتابونه يې هم زما د اورېدلو له مخې تـر (۲۵۰) پورته ښودل شوي. د څو اتيا کالو په شاوخوا کې يې ژوند کړی. د ده له ويناوو او شعرونو دا ډېر ښه څرګندېږي، چې ډېـر ((ينـده)) عشـقي، ښـکلا پالونکی او ښکلا خوښوونکی و او په جنسي تعلقاتو او مسايلو کې د علمـي او نظري ډېرې لوړې تجربې خاوند و، دی د شعر په ژبه د جنسي لارښوونو لپـاره ګڼ شمېر شعرونه لري، چې دلته به يې د شعر او شاعری لـه نـړی څخـه يـو شمير شعرونه او بيتونه د بېلګواوشننو سره يو ځای وړاندې کـړم لکـه چـې وايې:

پـه هفتـه کـې صـحبت يـو ځلـه بايـده دی
کـه هـر څـو دربانـدې عشـق وي زورور
د صـحبت پـه کـار کـې ډېـر فکـر بايـده دی
څـورب اس شـي پـه يـوه ګـوزار ډنګـر
د زړې ښـځې صـحبت دی لکـه زهـر
هـر سـړی دې ځنـې وکانـدي حـذر
د هغـې ښـځې صـحبت لکـه دارو دی
چـې يـې لـور نـه وي زوولـې يـا پسـر
که دې لاس په بکـره بـر شـي پـرې يـې مـه ږده
کـه دې ځـای شـي پـه هغـه جهـان سـقر
د مـخ رنـګ تـازه کـوي صـحبت د بکـرې
ورکـوي سسـتي د تـن درد، د کمـر

(c) ketabton.com: The Digital Library

بابا د خپلو ټولو جنسي کړنو او تجربو د اعتراف تر څنګ په خپله هم په دغه کار کې دومره پر مخ تللی، چې د نورو ډېرو له وسه پوره لېرې او آخوا کار دی، خو بیا هم هغو ته چې د دغه کار ډېر لېوال دي د جنسي لوبغاړيو د زيان او تاوان په اړه داسې يوه نادره وينا هم لري:

د شهوت په نغوته مه ځه شهوت اور دی
په دا اور د ډېرو سوي دي کورونه

یا:

د صحبت په کار کې ډېر فکر بايده دی
له صحبته پيدا کېږي خير و شر

د بابا د ويناوو او شعرونو نه دا هم ډېر ښه څرګندېږي چې په نفسي او جنسي خواهشاتو ډېر مئين و، سره له دې چې د عملي کار پر زيانونو يې هم ښه خبر و، خو بيا هم پر زړه يې ارمان نه دی پرېښودی او څه چې يې زړه غوښتي، هغه يې تر سره کړي. لکه چې وايي:

زه د (غ) د لاسه چاوو ته فرياد کړم
لمونځ زما له لاسه ووځي چې (ک) ياد کړم
په درست کال به مخ ناولي(ک) ته پروت وم
په حيرت شم چې په ياد هغه فساد کړم
کله لس کله زيات کم کله تر شلو
د دخول ويل وچاوو ته تعداد کړم

خو د دغو ټولو کارنامو او يادنامو سره،سره بيا هم بابا وايي، چې:

د زړه مينه يې په ښکلو ماته نه کړه
خوار خوشال به د دنيا نه دا ارمان وړي

یا:

(c) ketabton.com: The Digital Library

که هزار کاله شېخي کوې خوشاله

چې ښه ښکلی درنږدې شي خوله يې ښکل کړه

اروانښاد استاد محمد صديق روهي د بابا په اړه د هغه د کلياتو د دويم ټوک په سريزه کې ليکي: ((خوشال د پښتنو لپاره يو اخلاقي ايډيال ګڼل کېږي. خان د لمونځ اودس او روژې ډېر پابند و ډېر ريښتينی صاف ګو، سړی و اګر که جنسي جذبات پرې ډېر غالب وو خو د هغو د تسکين لپاره يې نا جايزه طريقې نه وې استعمال کړې. په حرم کې يې وينځې هم وې، خو د دې لپاره د هغې زمانې د معاشرت حالات ذمه وار وو. خان ډېر تورزن، شجاع او خود داره سړی و او همدا راز په کتاب، سرود او ښاېست ډېر مئين و.)) د خپلو جنسي کارنامو په اړه چې خان بابا کومې يادونې او کيسې کړې، د هغوی د لا روښانتيا لپاره دا هم وايي:

له پرديو مې توبه واړه په خپلو
د ځوانيه حال به هم درته په ياد کړم
چې ملا به بانګ نماز وی ما به (ک ...) غو
د روژې په ښه ثواب به يې نا ښاد کړم
ورځ و شپه راته مخ څټ وي لس پينځلس
ګوی مګوی ويل لږ نه دي چې يې ياد کړم
نه په حيض، نه په نفاس له ما څوک خلاص وو
څه د (غ) ناسازې چارې په فرياد کړم
چې مې (غ) دا هسې بد دی ګومان مه کړه
ځکه خدای په ډېر اولاد کې بد اولاد کړم

بابا چې د ځوانۍ د لېونتوب په وخت کې د جنسي، عشقي او نورو خوند اخيستو په اړه څه کړي هغه هم د نورو د هغو سره ډېرې ژورې او جوتې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښېلوونې لري، خو په پيرۍ او بوډاتوب کې هم ورپسې ډېر ځوانان او پــه تېــره اوس مهال ځوان کهول نه شي رسېدی، خو بابا د ځوانانو ياد او حــال هــم لــه خيال و انده نه باسي او وايي:

زه چې زوړ يم دا مې حال دی

د ځوانانو به څه حال وي

درسته شپه د (غ) د لاسه

درازي په ما مهال وي

ورځ و شپه مې دا فکرونه

که واده مې کال په کال وي

تر اوویاو کالو تېر شوم

واویلا مې ښه جمال وي

نوره خپله ليکنه رانغاړم خو ټولو کشرانو لوستونکو ته يوه خبــره کــول اړينــه ګڼم او هغه دا چې که د خان بابا د عاشقانه نظرياتو او تجربو نه د ګټې او خونــد اخيستنې سره مينه لرئ، نو د هغه ټول کتابونه لږ تر لږه يو ځل خامخا ولــولئ خو په ځانګړي ډول يې د شعرونو دويم ټوک له ياده مه باسئ. د دې ليکنــې د ښې پای لپاره د بابا دوه، د بېلابېلو موضوعاتو په اړه ښــکلي شــعرونه را اخلــو چې يو يې د يوې ښې او نامي ښځې بېلابېل صفتونه بيانوي او بل يــې د يــوې ناکاره ښځې د ناکاره خويونو يادونه ده:

ښـــځه ښـــکلې ښايســـته پـــاکيزه بويـــه

چـــې يـــې پـــلار نيکـــه لـــه ځايـــه معتبـــر

شـــــرمناکه، پـــــــرده پوښـــــــه دلاوره

اراســـته پـــه عقـــل و هـــوښ پـــه ښـــه هنـــر

نـــه وهمـــي نـــه وسواســـي نـــه بدمعاشـــه

نـــه يـــې مينـــه پـــه دنيـــا نـــه زر زيـــور

(c) ketabton.com: The Digital Library

تر مېرمنـــې وينځـــه ښـــه ده پـــه ښـــه خـــوی کـــې
نـــه مېـــرمن چـــې نـــه يـــې خـــوی وي نـــه بشـــر
کـــــه دا هســــــې محبوبــــه پــــه لاس کېـــوځـي
لــــه وجـــــوده يــــې پيـــــدا شــــي ښــــه بشــــر

او دا هماغه....

ته چې سر له دېوال هسک کړې سرې ګورې
د(ک) تــاو نښــې دې نشـــته تـــر دا نـــورې
کـــه دې زړه د(غ) پـــه عشـــق نـــه وي بـــاييللی
د واده پـــه ويـــر ځـــه هـــر لـــوري تـــه خـــورې
پـــرده پوښـــې بـــه ضـــرور وځـــې نمانځـــه تـــه
ســـترګې وازې پـــه بـــازار ګرځـــې ســـرتورې
يـــا يـــې نبـــت د کاســـيرۍ يـــا د مېـــړه وي
هره کونـډه چـې لاس سـره کـه سـترګې تـورې
پـــه هغـــې بانـــدې ګـــواهي د بـــدۍ ولـــه
چې يـې ګشـت پـه نـورو خونـو خپـل ورپـورې
د مېـــړه پـــه ړيـــره نـــه خانـــدي نـــو ځـــه کـــا
چـــې د بـــل ســـره خبـــرې کـــا خمســـورې
د خوشـــحال ويـــل بـــه بـــې مضـــمونه نـــه وي
چېـــرې نـــه چـــې يـــې مزاقـــو ســـره شـــمورې

(c) ketabton.com: The Digital Library

خاطری که خاطرې؟!

څو ورځې مخکې مې د اسداباد په ښارکې د يو کتاب پلورنځي مخې ته په يو کتاب ګوتې ستر ګې ونښتې، چې ښه غټ پرې په غټ ليک ليکل شوي وو (خاطری) او د دې ليک لاندې بيا يو غټ چشمکي تصوير په کتاب پورې نښتی و، چې په لومړي سر کې د دغه عکس په ليدو سره سړی داسې اندي لکه چې خاطری همدا دی! ؟

د عکس لاندې ليکل شوي: ليک شيرزمان صادق کونړی.

کله چې مې دغه د خاطري کتاب لاسته راوړ. لاندې باندې مې ورته وکتل، لړليک او پر کتاب ليکل شوې سريزه او څه نورې ليکنې مې ولوستې، نو په دې پوه شوم، چې دا خاطری نه خاطرې دي، خو د کتاب پر مخ دغه سرليک په غوښتي يا ناغوښتي ډول همداسې په همدغه د خاطری په مانا ځلېږي.

دغه کتابګوتی خاطری د ۱۳۸۱ ل کال د زمري د مياشتې په ۳۰مه نېټه د شيرزمان صادق کونړی ليکنه په نوم د ۱۰۰۰ ټوکو په شمېر له چاپه راوتلی، چې ټول ټال په کې ۵۷ ليکنې په بېلو، بېلو نومونو چاپ شوي.

په دغه کتابګي باندې يو مشهور ليکوال نشتر صيب لومړی سريزه ليکلې او بيا وروسته د نشتر صيب پر ليکنه باندې د کتاب ليکونکي هم د ياداشت په نوم څه ليکلي. نشتر صيب د خاطری د سريزې په يو ځای کې ليکلي، چې د صادق صاحب شعر خو په رښتيا د يوځانګړي ارزښت کيف لري، صادق صيب په خپل شعرکې ډېره ژوره محتوا لټوي ...

خو د کتاب ليکونکي د نشتر صيب ځينې خبرې رد کړي او ليکي: (دغه کومه سريزه چې نشتر صيب زما په شعر شاعری‌ليکلې ده، زه له حقيقته لرې بولم ...

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه فقط دومره کولی شم، چې قافه او جمله بندي په ډېر مشکل برابــر کــړم او بس...) دا چې شعر هغه احساس او عاطفه په انسان کې روزي. چې ژوند پــرې ولاړ دی، هیله پرې ژوندۍ ده، د ژوند سره مینه په کې نغښتې، نو د همدغسې ویناوو د لا پخلي لپاره نوموړی خاطری ما په ډېر غور ټکي په ټکي او لیکه پــر لیکه له پیله تر پایه ولوست، خو دا چې ((په دیوان کې یو غزل د انتخاب وي)) نو ما هم د خپلې شعري سلیقې له مخې دغه څو بیتونه ترې غوره کړل چې:

ماترې دواړه لاس د مینې تاو راتاو کړل

لکه خورمه وه د ګل خوره وره شـــوه

په رښتیا سره، چې د مینې او محبت خبرې کــه هــر څــومره ســاده او بــې ساخته وي، هغومره ښې وي او په سړي ښې لګي او بیا خو چې په کومه خبــره کې د مینې او محبت جلوه وي، هغه که په هرعبارت وي، شــعر دی او همــدغو خبرو ته شعر ویل کیږیاو صادق صیب لیکي :

غماز زموږ په کور او کلــي کې دېره وهلې

په خوب ویده زما په غیره کې جانان وژني

نو خبره لا خوږه، لا مینه وړې او په زړه پورې شوه او د مینې پــه غیــره کــې د ویده جانان وژنه هغه څه دي، چې ریښتنی انځور زموږ سترګو تــه دروي، کــه څه هم چې دا به هغه غماز نه وي، کوم چې موږ یې پېژنو او نه به هغــه جانــان وي چې زموږ په ظاهري خیال او اند کې ځای لري، خو بیا هم خبره د جانان ده او د جانان خبره هر ځای کې چې وي، د مینــې، ســتاینې او خواخــوږۍ وړ ده دغسې ډېر مبین او مبینان په ویدو وژل شوي خو په خوږه غیږه کــې وژنــه او هغې ته په غټو، غټو کتل دا ډېره ګرانه او سخته خبــره ده دغســې د ســترګو لیدلي حال ته زړه ټینګول، د کاڼي زړه غواړي، خو دلته په خپــل ټــول خونــد سره راوړل شوي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو د دي ټولو ښکلاوو، ځانګړتیاوو او ماناوو سره، سره بیا هم د انسان روح او ذوق نورو ښکلاوو. خوندونو او رنګونو ته اړتیا لري او دغسې د یو بل روحي تسکین او تسل لپاره نور شیان دي. نورې ښکلاوې او اړتیاوې دي، ځکه چې: ((یو خواړه اوبه خو نه دي، خوند او رنګ هم رانه غواړي)) نو د همدغې اړتیا او ضرورت پر بنسټ په همدغه خاطري کې یو ځای داسې هم لولو:

سپرلیه راشه دې زموږ خزان وهلي کورته
چې لړه ساه در پکې اوباسو او رنګ واخلو
او ستا د ښکلا په نوي دور کې قدم پورته کړو
د خپل باقي نیمګړي عمر نه څه خوند واخلو

خو زموږ د زمانې یو نومیالی شاعر او لیکوال لیکي :
((شعر د زړه غږ دی او د زړه غږ د منطق له غږ څخه ډېر قوي دی، که یو شاعر د نورو په شان هر چا ته او هر شي ته سر ټیټوي او په فکر کې یې د بغاوت جذبه نه وي موجوده، له هغه نه د ښه شعر هیله نه شې کېدای، شاعر ته دا هم نه ښايي، چې د زاړه منطق درس د عقل له زاړه بوډا څخه واخلي او په زړه لاره په زاړه فکر پسې لاړ شي، د شاعر نظر باید د نورو غوندې نه وي او هرڅه په بل شان او بل رنګ ووینې، ځکه چې د شعر او ادب دنیا بېله ده. شاعر باید په هر څه او هر وخت کې زړه ته رجوع وکړي او ډېر حساس زړه ولري، شعر او ادب د بشر علایق، د دین او مذهب سره ټینګوي، هغه څه چې انسان د مادیت د غلامۍ او بت پرستۍ نه ساتي شعر دی عارفانه ذوق، انساني عاطفه او حکیمانه شعور د شعر په نغمو وده کړي)) خو افسوس، چې:

جوداني قدر یولعل پکې پیداشي
نور همه واړه د تورو کاڼو غردی

نو دلته همداسې شوي او همداسې وشول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

غیر له دغو څو بیتونو، چې ما ترې د ښو بیتونو په نوم غوره کړي او هغه هم په ټول شعر یا غزل کې همدغه یو، یو بیت و، نور ټول کتاب هسې هغه، دغه د ژوند د تجربو عادي خبري دي، چې د شعر په نامه وړاندې شوي او پلورل شوي دي.

داسې نمونې او بېلګې، چې نه پکې شعري نوښت او ابتکار شته او نه هنري تخیل، نه خوند لري او نه رنګ، یوازې او یوازې تکراري، سر سري خبرې او لاپې شاپې، چې:

ای مل شوی د افغان ستر قهرمان ولسه
ای په تاریخ کې ازموده په درست جهان ولسه
لکه وجود د لاسو ګوتې په یو شمیر و رونه
د یو ټاټوبي یو واحد ملت په څیر ورونه
وسله یې واخیسته ورور یې مړ کړو ځان یې مړ کړو
تاریخ یې وواژه ستر لوړی نوم نشیان یې مړ کړو
نو دا خو اسلام نه دی پښتو نه ده او غیرت هم نه دی
نه کوم نوښت دی نه میړانه شجاعت هم نه دی
خوشې عبس په چوپړی د بل د پاره ورونو
خالي سرونه تش کالبوط په دغه لاره ورونو

او دغسې نورې په لسګونو بېلګې. چې هېڅ په لوستلو او لیکلو نه ارزي او غیر له دې نه، چې یوازې او یوازې وزن لري او کله، کله یې هغه وزن هم مات او نیمګړی کړی او خبره یې نوره هم خرابه او بې خونده کړې. لکه دا:

(c) ketabton.com: The Digital Library

کلـــی مـــې وژاړم کـــه کـــور کـــه وران کابـــل وژاړم
خلکـــه یـــو ځلـــې وژاړم کـــه پـــه ځوځـــل وژاړم
یو خواته یو ورور شهید پروت بل خواته بل ورور شـهید
څـــه وکـــړم یـــو تـــه وژاړم کـــه دا بـــل وژاړم
چونتې تالا شـوی تور پېکـی پـــکې د مـور وسـوځېد
زه یـې ویښـتان کړمـه راټـول کـه یـې اوربـل وژاړم

او زه یې په کوم کوم شعر وژاړم او په کومه یوه به یې څه خبرې او څه ولیکم، خو ټول په ټول همدغسې در واخلئ او موټی د خروار په نوم یې وګورئ ټـول هسې هغه دغه لیکل شوي، هېڅ داسې څه په کې نه تر سترګو کیږي، چې زړه پري خوږ شي، هنري او شعري تنده پري ماته شي. دا د شـعر لیکلـو او شـعر لوستلو نه د انسان زړه توروي. او دغسې په شعر او شاعرۍ باندې ملنډې وهل او په شعر او شاعرۍ پسې وروسته اوازونه کول دي، چې څو نورو ببلګو ته یې ستاسې حوصله غواړم، چې د ګناه په شعر، کې یې د لیلا په تور څنګه وژلی؟!

په تـــــور د میـــــنې د لیلی مـــــې وژني
خلـــکه پـــه ظلـــم ناروا مـــــې وژنــــــې
وطـــــن خو مـــــور ده کونړی صـــــادقه
د خپلې مور سه په دې وفا مې وژنـــــــــــې

×××

دغــــــه کنـــدې دا کورونه دا د یار کلی دی
د ډېر پخـــــوا نه مشهور مـزادار کــــلی دی
زه خو ورځمه که غماز مې لارې بندې نه کـــړي
زموږ د دواړو کلی دی د چا د پلار کلی دی

(c) ketabton.com: The Digital Library

×××

وګورئ د وزني او سېلابي نيمګړتياوو، سره، سره نورڅه لري؟ آيـا د ماشــومانو خبرې نه دي؟ عاميانه باندہ والې ويناوې نه دي؟ هسې ســاده، شــډلې، ګــډې وډې او بې مانا جملې نه دي؟ نو، چې داسې ده، دغسې خبرو، قافيو او رديفونو ته شعر ويل ظلم دی، په شعر او د شعر په سپيڅلې مانـا ملنــډې وهــل دي، د شعر نه د لوستونکي او اورېدونکي د زړه د مينې سړېدل دي او بيا يې په فقهه په شعر! کې دې دعوا ته وګورئ، چې:

شعر ليکل غزل او اقسام ليکل زما کار دی
فقهه او ايات حديث اجماع دا د ملا کــار دی

د پښتانه په نوم شعر چې:

پښتـــــو هغسې نه ده او نه پښتو سره خاپږي
کنه په زير او پېښ او هم په زور کې مې پښتو ده

دا خبره خو به يې ښېخي يوې خوا ته کړو، چې املايي خوا يې څنګه ده؟ خو د دې پوښتنې ځواب نغد غواړم، چې دا بيت څه مانا لري؟ زه نه پهېږم نــو دلته شاعر څه غواړي او دا يې څه... په ډانګو وهلي دي. نه يوازې دا بيت، تــول (شعر) يې دغسې بې مانا او بې مفهومه دی او که دغه نيمګړی وزن ترې لــرې کړو، نو بيا هسې عادي نثر او ورځنۍ خبرې دي. لکه دا:

(ميرنی) په پټه وکړکـــــــــی ته ما اشنا په تيګو ولـــی
يوه ورځی نده هر وخت کښې ما دا په تيـــــــــګو ولی

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه وایمه ای خدایه هغه د شرمیږه مړه شــــــــه
چې څوک به څوک په لمسه د بل چا په تیګو ولی

ښه نو! اوس تاسو پرېکړه وکړئ او د مانا او نوښــت خبــره یــې یــوې خواتــه پرېږدئ یاد بیتونه پرکومه ژبه لیکل شوي؟ دا د پیریانو ژبه ده که پښــتو، کــه پښتو وي، نو د دې څلورو واړو کرښــو نــه څــه مطلــب؟ لیکــونکی یــې څــه غواړي،بیان کړي کومه مانا رسوول غواړي، چې نه کامیابیږې، خو دا چې ګونګ د ګونګ په ژبه پوهیږې، نو کېدای شي چې دا یې ګونګیــانو تــه لیکلــي وي او هغوی به پرې ښه پوهیږې.
هې هې وطنه، وطنه ګران وطنه، له تــا قربــان وطنــه، زمــونږه ځــان وطنــه، افغانستان وطنه، د
اتلونو کور یې، د هرافغان وطنه... د وطن سپیڅلې کلمه او د دغې کلمې سره د زړونو رښتینې مینه په خپل ځای خوږه، درنه او د ستاینې وړده، خو په دومره سولېدلو او کارېدلو ماناوو او الفاظو نه، چې ګرانه وطنه او ځــان وطنــه قربــان وطنه... بلکې په داسې یوه ژوره مانا او مفهوم باید راوړل شي او وکارول شــي، چې هم خوند ولري او هم رنګ لکه:

تیل یې وچیږې خپلې وینې په کې زر واچوئ
چېرې مړه نه شي د جونګړو مو ډیوه مــلګرو

او یا دا چې:

تاته راشمه زړګــــــی زما فارغ شي
بې له تا مې اندېښنې د زړه مارونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو زمورږ د څېړنې او کره کتنې د شاعر شعرونه ((خاطرى كه خــاطرې؟!)) نــه يوازې، چې د نن ورځې شاعر نه دى، بلكې هغه د پېړيو، پېړيو پخوانی عنعنه يې هم نه ده ياده او نه پرې پوهېږي. د خاطري د كتابگي په اكثرو شعرونو كــې هېڅ ډول شعري او هنري تخيل نشته هېڅ ډول ښــكلا، صــميميت، او شــعري واقعيت پكې نه ليدل كېږي چې په دې اړه يو نوميالى ليكوال او شاعر ليكــي، چې: ((د نن ورځې ناوړه او زيان لرونكي كتابونه نه يواځې دا چــې د يــو ځــل لوستلو ارزښت هم نه لري، بلكې د سوځولو وړدي.))
او دغه ډول شعرونه هم بايد وسوځول شي څكه چې دغه شعرونه په لوستلو نه ارزي بايد شاعر يې وپوهول شي كه (شاعر وي) چې دغه خبرې شعر نه دى او هغه چې رښتيا هم شاعر دى نو بايد د ښه او بد بشپړ او نيمګړي توپير وكــړاى شي. نو اوس پوره پوه شو چې دغسې شــعرونه دغســې شــاعران او دغســې كتابونه په پښتو كې ډېر زيات دي، چې د يوې پاڼې لوستل يې هم ارزښت نــه لري، لكه دا:

د هر بد خوا په خوله كې سوك وركوي
د غـــــــــيرت ډک دا د زلمو وطن دى
دا هغه شان د ننګيالووطــــــــــن دى
او ډېر له پخوا د پښتـــــنو وطـــن دى
او خبـــره رانه هـــــــــيره شوه
رښتيا كونړ د مـــــــيړنو وطـــن دى

اوبياهغه د زرين انځور صيب خبره، چې شعر كه نثر، شعر كه تاريخ، شــعر كــه جغرافيه!؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

او دغسې نورې ډېرې ببلګې لکه د مجاهدشعر، چې:

ما په غيرت کې ټول جهان پيژني
زه غزنوي يم بت شکن مجاهد
او سوى لمبو يم لوغړن مجاهد

يا دا:

نه په مجموع نه په خصوص کې ښه دی
په زانله زانله يګانه مې سر شـــــــــو
په ســــــــرنوشت چې زمونږ لوبي کوي
پـــــــدي ويب او بهـــــانه مې سرشو

دغه ټول شعر! هداسې ببولالې او ګډې وډې دي هېڅ مانا اومفهوم نه لري
يا دا:

چې پوهول او خلص ليکل کوي د شعر ژبه ده
شرميږې نه رښتيـــا ويل کوي د شـــــــعر ژبه ده
وړه جمله کې انعــکاس ښايې د اوږد مــــــــطلب
چې سوچ ژړا او خندول کوي د شـــــعر ژبه ده

ټول شعر يې همدغسې درواخلئ يوولس بيتونه لري، چې ټول يې همدغســـې: په ديواله مې سر ښکاره کړ، هغې ويل څه کړې ما ويل ته څه کړې مينه ! پــه نامه ټوکې ټکالې دي، چې ماته پرې هغه د يو ښــوونکي او زده کــوونکي د زده کړې کيسه را په زړه شوه، چې يو ښوونکي کــوچني ماشــوم تــه د قرانکــريم

(c) ketabton.com: The Digital Library

(لاریب فیه) کلمه تکرار وله، خو د ماشوم ژبه پرې نه چلېــده او ویــل بــه یــې (لالاپې پېړې) نو ښوونکي ورته وویل چې خدای دې غرق کــړه لالا خــو پــرې خود پوهېږي ته پرې نه پوهېږې . دلته هماغه نکل تکرار شوی، چې د شعر ژبه خو همدغسې ده چې سمندر په کوزه کې ځایوي، خو ستا ژبه او ته داســې نــه يې او د شعر په نوم ورځنۍ عامیانه خبرې وړاندې کوې، د املایي غلطیو ســره، سره د نورو ژبو په لغاتو کې هم ډېر ماهر دی چې د خپلــې پــه ((ســپېڅلې)) شرمېږي او د نورو ژبو په ((مقدس)) ویاړي. په پای کې د خــاطري پــه املایــي اړخونو یو ځغلنده نظر تېروو او ګورو، چې زموږ لیکوال څر نګه ګلان کرلي دي.

ناسم

تیګي

خاپری

خاییسته

خذان

یو زلي

پیخ

ویختان

زانله

چه

کښې

د پردیو لغاتو برخه: متاع، لحظه، فلاح، صلاح، شجاع، اظهــار، خونینــه، مقدس انعکاس، صلحه، خلص... او دغسې نور په سلګونو درواخلئ

(c) ketabton.com: The Digital Library

په پای کې په دې هیله، چې شېر زمان صادق کونړی د ښه نــه ښــه شــعرونه ولیکي او خپل ولس، ژبې او ادب تــه یــې وړانــدې کــړي. د خوشــال بابــا او عبدالقادر خان ختک په یو، یو بیت خپله لیکنه ختمو وم :

منت به يې وړمه په سپينه ږيره
که وړکی راشي راته څه وښايي

(خوشال)

چې و ماته زما عیب پېشکش راوړي
د دې هسې یار له خدایه په غوښته یم

(عبدالقادر خان ختک)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښځتنې په قامت سترې نه دي څه دي؟

د درې، څلور کالو به ووم، چې د ترحم او عاطفې ملکې (مور) مــې رانــه د تــل لپاره سترګې پټې کړې. په دومره کم عمر کې خو دا طبیعي خبره ده، چې یــو ماشوم په هېڅ نه وي خبر. بیا شاو خوا څلور لسیزې وروسته د مــور و پــلار د هغه مهال خاطرې او یادونه زړه او ذهن ته رواستل څه اسانه کار نه دی. خو بیا هم څه لږ و زیات خواږه ترخه مې د خپلې خوږې مور لکه د تېر شــوي خــوب لیدل اوس هم تر سترګو، سترګو کېږي... په لوڅو پښو له ګودره منګي، له غره لرګي او له پټيو بروټــې راوړل... د مــالګې او مــرچ ســره ســپور وچ ســوکړ ک خوړل... جامې په ایرو کې مینځل... په شاتوري کټ یا وچه ځمکه شپه تېــرول او خوب کول. دا د غربت د زمانې د انسانانو کیسې، کړه، وړه او خوراک څښاک وو، چې زما د پرېښتې مور په شان د لکونو میندو ژوند ورسره تېــر شــوی. د غربت له زمانې وړاندې د جاهلیت زمانه لا بدتره او لا د غندنې وړ ده. په هغــه زمانه کې په عمومي توګه د ټولې نړۍ خلک، خو ((عرب)) په ځــانګړي ډول د ناپوهۍ او جهالت په ډېره لویه تیاره کې اوسېدل. دا یوه داسې زمانه وه چــې د پېغمبرانو او وحې سلسله غوڅه شوې وه او ښځو په ډېرو سختو شرایطو کــې له کړاوونو ډک ژوند تېراوه. په تېره، تېره د عربو ښځو، هلتــه د اســلام څخــه وړاندې ښځې د چا نه خوښېدې. د لوڼو زېږون ورته ډېر لوی شــرم ښــکارېده. هغوی به یې د نفقې، خوراک څښاک او یا د جاهلي غیرت لــه وجــې ژونــدۍ ښخولې د جینۍ پیدایښت به یې دومره بد ګاڼه چې ګویا په کور کې یې یو لوی قیامت برپا او قایم شوی، د قهر، غذب او کرکې څپې به وې چې یــوه پــه بلــه پسې به تکرارېدې. د پیدا شویو نجونو د پلرونو رنګونه به څو، څو ورځې تــک تور او په بده ورځ وو. د کرکې او کینې ډک به له نورو پټ ګرځېدل. لــه ډېــرې

(c) ketabton.com: The Digital Library

غوسې غم او اندېښنې په دومره سرګردانه وو، چې د ژوند کولو به يې زړونــه تور وو. وروستۍ پر ېکړه به يې بيا دا وه چې پيدا شــوې ماشــومه ژونــدۍ پــر خاورو ومنډي. دا کار يو عام دستور و، وياړ به يــې ګڼلــه. د قــيس بــن عاصــم التيممي په نوم يو عرب خپلې اته لورګانې ژوندۍ ښخې کړې وې. وايي کله يې چې خپله وروستۍ لور ښخه کړه وروسته يې ورپسې په خپله هــم ډېــر وژړل. هغه نو بيا د څلور پينځه کالو به وه خبرې يې کولی شوې. د ښخېدو کيسه يې داسې ده چې لاس مخ يې ښه ورله پاک ومينځل. پاکې جامې يې ور واغوستې. سترګې يې ورله تورې کړې بيا يې په دې بهانه د ښخېدو ځای ته روانــه کــړه چې ګوندې د ماما ګانو کره يې بوځي. پلار يې په غيږ کې واخيسته روان شــو. کله چې ټاکلي ځای ته ورسېد، ودرېد! په ځمکه يې کېنوله د خاورو په کيندلو يې پيل وکړ دغه وخت ماشومه پوه شوه. ژړا يې پيل کړه، ويل يې د ماما ګــانو کره نه ځم... زه بېرته خپلې مور له ځم... نې،نې ما مې مور له بوځه... مور له مې بوځه، زه مې مور له ځم!! خو د هغې معصومې ژړا، زاري او منــت بــې ګټــې وو. هغې خپله مور بېرته هېڅکله ونه ليده!! د هغې ماشومې جينــۍ خــو بــه څــو شپې ژړا فرياد او پر ژونديني ښخېدل وو تېر شوي به وي اما د هغې مــور زړه به هغه ګړۍ څومره خړيکې کړي وي او څومره به سيويدلی وي. چې وروســتۍ لور يې په زور له سينې بېلېده او په دې هم پوهېده چې بېرته يې هېڅکله بيــا نه شي ليدی. او په دې هم پوهېده چې په ژونــدوني يــې تــر خــاورو لانــدې کوي...!! کله چې مې دا کيسه د لومړي ځل لپاره اورېده ما هم ورته ښــه ډېــر وژړل. تر ډېره مې روحيات ګډوډ وو. سترګو ته به مې بيا بيا اوښکې راتللــې او چې اوس هم کله هغه کيسه را په زړه شي بې اختيــاره مــې پــه ســترګو کــې اوښکې ډنډ شي. نه پوهېږم چې عرب به ولې دومره سخت زړي او بــې رحمــه وو!!! زما دوه لوڼه (تلوسه او هيله) دي چې تر زامنو راتــه ډېــرې ګرانــې دي. د دواړو په پيدايښت کې مې هېڅ ډول خفګان نه دی احساس کړی. پــه افغــاني

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټولنه کې تر لوېو زامنو ته خلک ډېر خوشالېږي. خو زما خوښي يو تر بل تېــره وه. خو زموږ په کلي کور او په عام ډول ټول کونړ او حتا ټول افغانستان کــې د نجونو په پيدايښت خفګانونه همدا اوس د عربو له زمانې څخه کم نه دي. دلته هم څو ورځې د پيدا شوې جينۍ په کور کې د خواشينۍ يــوه غمګينــه فضــا جوړه وي. مور ته يې د سپېرې او بدبختې خطابونه کېږي. روغتيا ته يې ســمه توجو نه کوي. له زېږون وروسته په دويمه ورځ بيا خوارکۍ په ناروغ صورت د کور مزدورۍ او اخلي پخلي ته متې رانغښتې وي. د عربو خو منطق دا و چــې نوم پرې د ښځې دی. لور يادېږي. زوم به يې پيداشي. جامه او نفقــه بــه يــې څنګه کېږي؟ خو دلته د نفقې مسله چاته نه ودرېږي. د زوم ولــی شــرم څــه خاصه خبره نه ده. د ميرات او ميراث مسله يې ډېره مهمه ده د سبا ورځـــې د ګټې او تاوان خبره زړه ته نيسي وايي لور د پردي کور پانګه ده. او زوی مــې د ميراث وارث جوړېږي. تربورانو ته مې مټ قوي کېږي ملاتړ مې زياتېږي د کور د نفقې د پيداکولو مسووليت يې تر غاړې کېږي خو لور پردي کور ته ځي. د بل کور پرې ودانېږي. په افغاني ټولنه کې د ښځو پر وړانــدې لا ډېــرې ســتونزې پرتې دي. د دې ستونزو او کړاوونو علتونه خورا زيات دي. زموږ ټولنه د نورو په پرتله په ټوله مانا يوه وروسته پاتې ټولنه ده. دلته يوه ښځه تــر واده وړانــدې حتا د ژوند د ملګري د ليدنې او خوښوونې حق هم نه لري. په دوغومره مهمــه مسله کې بيا هم هر څه په پټو سترګو او نا ليدلي ډول د مور او پلار په خوښــه سر ته رسېږي تر هغې پورې چې د واده ټول مراسم ختم شي بيا نو په دويمــه يا درېيمه يو بل په تکه توره شپه کې د لاټېن رڼا ته خېرژه، خېرژه ويني. دغه وخت نو بيا داسې ډېر شوي چې يا يې مېړه دومره بدرنګه وي چې د ليــدو نــه وي او يا يې هم مېرمن تر تبۍ توره او هسې دغه وي په هر حال! تېر به تېر تــه پرېږدو خو دا چې خبره رانه پړی نه شي زما د دې ليکنې موخه د افغان ښځلــو د ژوند ستونزو راسپړل او يا دول دي او په دغــه برخــه کــې افغــان ښــځې او

(c) ketabton.com: The Digital Library

مېرمنې د ښېشمېره ستونزو سره لاس او ګرېوان دي چې دلته به يې يو څو پــه يو، دوه، درې سره يادې او تحليل کړو.

۱ــــ د افغان پښغلو د ژوند ستونزو تر ټولو غټ لاملونه پــه بــدو کــې د نجونــو ورکول، په ماشومتوب کې ودول، وړې نجونې واده کول، په ډېــرو پيســو وړې لوڼه خرڅول، د غټې او وړې تر منځ پيسې اخيستل، په ډېرو پيسو بوډاګانو ته ورکول او د خور لور په سر زياتې پيسې اخيستل دي چې دغه هــر څــه بيــا د هغوی په ژوندانه کې ډېرې بدې پايلې لري. ان کله کله خو يې د ژوند پــه بيــه تمامېږي او د مرګ کومي ته يې سپاري. ډېر په کې داسې هم شوي چې لــوی، لوی پتنې او دښمنۍ ترې جوړې شوي او بيا يې لسګونه کلونه دوام کړی بيا د دغو نويو دښمنيو د پای ته رسولو او روغو جوړو لپاره نورې وړې نجونې يو بــل ته په نويو بديو کې ورکړل شوي چې د هغوی ژوند هم تــر مرګــه پــورې پــه پښغورونو، ستوغو سپورو، وهلو ټکولو او نورو کړاوونو کې تېر ېږي. بوډاګانو تــه د وړو نجونو ورکول او ودول پر نورو ډېرو روحي او جنسي بدمرغيو سربېره يوه بله بد بختي هم لري او هغه هاغه وخت رادبره شي چې عمر خوړلی بوډا ســر وخوري او پښغله کونډه يې له څو بچيو سره در په در او خاورې په سر د ايرو په ډېرانه خوار و زار پاتې شي.

۲ــــ بل افغان پښغلو ته ميراث نه ورکول او کونډه خپــل ميــراث ګڼــل دي. دا دواړه مسلې په افغاني ټولنه کې د بابا دمه تر دې دمه د اسلامي احکامو خلاف راروانې دي چې نه ورته ملاصيب، نه ميا او نه کوم بل بزرګ د الهې احکــامو او نبوي احاديثو په رڼا کې پاملرنه کړې. ښاغلی مولانا هم خپلې لور ته پــه مــال دولت کې برخه نه ورکوي او ميا يې هم. ملا هم خپله کونډه اينګــور پــه کــور زړوي او اخونزاده صيب يې هم. هغوی چې زموږ مذهبي او ديني لارښــوونکي، د ايمان او عقيدې ايډيالونه او د يقين جوړونکي دي. خو افسوس چې (بل تــه مسلې کړي او ځانله پرې حملې کړي) هغوی نه خپلې خور و لور ته پــه خپــل

(c) ketabton.com: The Digital Library

مال دولت کې په حق ورکولوقایل دی، او نه خپل مقتدي ولس تــه دا واضــیح کوي چې په اسلام کې هره خور لور د پلار په مال دولت کــې حقــداره ده. نــه خپله کونډه خپل اختیار ته پر ېږدي او نه ولس په دې پوهــوي چــې کونــډه د اسلام په مقدس دین کې میراث نه ګڼل کېږي.

۳ د ښځو ناپوهي یوه لویه بدمرغي:

بله تر ټولو غټه بدبختي د افغان ښځلو او مېرمنو د دیني او عصري زده کړو نــه لرل او بې سوادي ده. په اسلامي احکامو نه پوهېدل دي مــذهبي، کلتــوري او قبیلوي محدودیتونه دي. د غیرت او ناموس په نوم بې شاهده او بــې اســناده وژنې او مهر نه ورکول دي.

۴ـــ اقتصادي او پوهنیز توپیرونه:دا هغه مسله ده چې افغان ښځلې او کــورنۍ یې وروسته له واده کولو ورسره ډېرې په مشکل کــې وي. ډېــر ځلــه لــه واده وروسته هغه وخت کورنۍ ژوند د بې خوندۍ او بد رنګۍ سره مخامخ شوی چې ځینو مسایلو ته په کې له وړاندې توجو نه وي شوي. لکه د جینــۍ او هلــک د کورنۍ تر منځ اقتصادي توپیرونه. او په زده کړو کې د کم و زیات سواد او بــې سواد مسله. که له واده وړاندې دغو ټکو ته ټینګه پاملرنه ونــه شــي نــو بیــا د جینۍ او هلک په روان ورځني ژوند کې دغه خبرې ډېرې ښکته پورته کېــږي. د بېلګې په توګه یو وایي: ته څه د خوار لور یې، پــلار دې ټــول عمــر د نــورو غلامي کړې هغه بله وایي: ستاسې د خوارو به زما پلار څه سود کړي وو چې زه یې درکړم یا دا: ته بې سواده یې په خبره نه پوهېږې. او یا دا چې: مــا فاکولتــه لوستې. یا: خاوند به مې یې خو زده کړې مې تر تا لوړې دي چې بالاخره خبــره بېلتون او طلاق ته ورسېږي.

۵ـــ په خپلوکې خپلوي: په ښتنو کې دا خبره ډېره کېږي چې زوی تــه مــې خپله خورزه یا وربېره غواړم. یا یې ورسره واده کول غواړم، ځکــه چــې ډېــره ښایسته ده، راته ګرانه ده. یا نه غواړم چې هغه پردي کورته ووځي. یا مې زوی

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته پردئ ځکه نه کوم چې پردئ رانه زوئ پردئ کوي، یا پــردي راســره بیــا دا غریبانه ژوند نه تېروي. یا مو پرده پوښي نه کوي. یا: خپله لور خوري ته ورکوم وراره د ماما او کاکا زوئ ته یې ورکوم ځکه چې خپل باید نور هم خپــل شــي. که څه هم د یوې خوانه دا ښه نظریات دي خو تر ټولو ښه ورته نه شــو ویلــی، ځکه چې په خپلو کې د ټولو دغسې خپخیو پایله تر پایه خوږه نه وي. ډېرو ته خپله خوږه ور ېره ګرانه خورزه او د لالا، کاکا قدرمنه لور له واده وروســته یــوه داسې توره بلا شي چې خوږ کور او خوندور ژوند ورته لــه مصــیبتونو ډک او د زهرو ګوټ کړي. دلته هم ټولو پلرونو ته ښه ســوچ کــول پــه کــار دي ځکــه پښتانه دا هم وایي: (د خپلو نه پردي ښه دي) د خپلو سره تونده تېزه نه شــې ویلی او پردیو ته هر رنګه خبره ورګرځولی شې. که د خپلې ســره خبــره لــږه زیاته سخته شوه نو خوږه خیخي په لویه بدنېتی بدله شي. خو که پــه پــردئ خور و لور د خاوند په کور کې څه سخته سوخته وي او خبره یې تر پلرینې هم ورسېږي خو د هغوئ خپلې خورلنې ته د زړه د یوې تسلئ لپاره ځــواب دا وي چې: (پردئ کور کول او خوړل ګران کار وي لورې! ګوزاره ورسره کوه دا هر څه ورو ورو سمېږي، دغه کور اخر ستا دی او تا ته پاتې دی)

۶ ژورې کورنئ سوتونزې: افغان پېغلې او مېرمنې ځینې نــورې ژورې کــورنئ ستونزې هم لري چې د زیاتې توجو وړ دي. خو دا هغه ستونزې او کړاوونــه دي چې پښتنو ته یو عادي کار او بې اهمیته شی ښکاري خو له دې ناخبره چــې د کړاوونو او سختیو په دغو لمبو کې د پښتنو مېرمنو او پېغلو ســته وســوځېده. لکه په ښځو تر حده زیات درانه کارونه کول. د زیاتو اولادونو زېږون. روغتیا ته یې نه پاملرنه. د جامې او خوراک څښکاک غم یې سم نه خوړل. د کور په چارو او بچو ساتنه کې ورسره نه مرسته او په ټــولنیزو کــارونو کــې یــې د ګــډون مخنیوی دی. هسې خو په ټوله کې پښتانه ډېر مېلمه پال او ډوډې مار دي خو ښځې خوارکئ یې تل د مېلمه پاللو پر مهال وږې او بې برخې پاتې کېږي که په

(c) ketabton.com: The Digital Library

کور کې يې د مېلمنو لپاره غوايان او ګډان هم حلال شي خــو ټــول د مېلمنــو لپاره دېرو ته ورل کېږي. او ښځو خوارو ته ترې هېڅ نه پرېږدي يــا نــه پــاتې کېږي. همدا شان ښه خواړه او توده ډوډۍ تل د خاوند او بچو لپــاره ســاتي او ځانله وچه ، سړه او سپوره خوري. همداراز تــر ځــو چــې د خــوراک ښــاکه غورځېدلې او د کټ شوي نه وي د روغتيا غم يې نه کېږي. د کور يا سارا د کار او خدمت پر مهال به يې يو بچې په شا پورې بل په غيږه کې او دربېم به يې پر خېټه وي. خو بيا به هم بوخته وي او د کور مزدوري به کوي. په کال کلونــو بــه چر ته ښه جامه وانه غوندي ځنه اوربل به ونه کړي يو بچی به يــې لا يــو کلــن شوی نه وي چې بل يې ور تر غاړې کړی وي خو افسوس چې زما زده کــړی او نا زده کړی پښتون فکر کوي چې ښځه يا په کور ده يا په ګور!! خو پــه دې نــه پوهېږي يا يې لا تر اوسه دا نــه ده درک کــړې چــې پښــتنه افغانــه غيرتــي، حياناکه، مېړنۍ او توريالۍ ښځه د نړۍ د ټولو ښځو په څېر د احساس، وجدان او لوړ ذوق مېرمن ده. هغه سړی او ناسړی ډېر ښه پېژني. د ښکلي او ناښکلي، د ښه او ناښه، مناسب او نا مناسب لپاره معيارونه او قضاوتونه لري. خو:

د پښتنوالې درونه پته
زما په خوله دې لاس نيول ګونګه دې کړمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

دعاګانې، دعاګانې

خرڅوي يې رهبران په سوداګرو
خدای دې مل شي د وطن او د ملګرو

د هغه وروستۍ خبرې، وروستۍ وينا او وروستۍ وصيت همدا و، همدا يې ووېل،هو...همدا...همداسې...بيا يې ايسته را ايسته وکتل آخوا، دېخوا يې مخ واړاوه، ټولو لرې نژدې شيانو ته يې ښه په ځير ځير وکتل هر څه يې له سترګو تېر کړل، بيا يې يوه اوږده ساه وايسته، په څه لرې سوچ کې ډوب شو. ښه ډېر وخت همداسې يوې ژورې لرې نقطې ته ځير و.
بيا يې سترګې په بله کړې، په کوټه کې ټول شته شيان يې يو ځل بيا له سترګو تېر کړل. بيا په څه ژو ر سوچ کې لاهو شو. او د زلميتوب کلونه يې پر زړه شول. د خپل ولس د ازادۍ لپاره يې د ځوانۍ د مهال مبارزې او هلې ځلې د وروستي ځل لپاره پر ذهن تېرې راتېرې شوې... د هغه له غمجنو سوچونو او مړاوو فکرونو داسې څرګندېده، لکه دا يې چې د ژوند وروستۍ شېبې وې.
هو، وروستۍ شېبې... وروستۍ...! دا د ۱۳۸۵ لمريز کال د کب د مياشتې اتلسمه د جمعې مبارکه ورځ وه چې خدای بخښلي سيف الرحمن سليم ته الله رب العزت ورکړه او له دې خاورينې نړۍ څخه يې د تل لپاره ر خصت کړ، هغه پوره ۷۷ کاله وړاندې د ۱۹۲۹زېږديز کال د اپرېل پر څلورمه د پېښور، د داودزيو د سيمې د ګلوزو په کلي کې د سيد جلال الدين په کاله کې دې نړۍ ته سترګې پرانستې وې او دا دی نن يې مور، ټول د تل لپاره يواځې کړو. خو زما په زړه او ذهن کې به يې دغه ويناوې تل، پاتې وې چې ويل به يې:

خرڅوي يې رهبران په سوداګرو
خدای دې مل شي د وطن او د ملګرو
چې سبب د بدبختۍ درته بيان کړم

(c) ketabton.com: The Digital Library

ما خبرې ته خو پر ېږدئ بختورو!
څه خبر يې چې په کوم لوري دې بيايي
چې روان يې په ګډا او په سندرو.

او همداسې په سلګونو او زرګونو نورې وزن شوې ژورې خبرې او ويناوې چې د هغه د فکر او خيال پوره، پوره پېغام په کې لېږدېدلی دی. همدا راز د هغه ښاغلي په ډېرو شاعرانه ويناوو کې بيا، بيا د رهبر او رهبرانو د ناوړه کړو وړو خبره شوې او ډېر ځلې يې پر هغوی خپله بې باوري ښودلې ده چې دا به ضرور له هغه سره د شويو پېښو د تاريخ يو ټکی وي. خو يوه خبره بله هم د سليم صاحب د شعري ويناوو په اړه د پام وړ ګڼم او هغه دا چې که هغه د هر رهبر په هکله خبره کوي، خو زما له انده د نړۍ د ټولو رهبرانو د کړو وړو او سياستونو انداز يو وي او د سليم صاحب ويناوې هم د هغوی په هکله د کاڼي کرښې دي او په هر عصر کې معاصردي .

همدارنګه دی هغو نورو ته هم، کوم چې په پټو سترګو په قافله ورګډېږي، خو د خپل سفر له انتها او منزل نه ناخبره وي، وايي:

قافله دې هم منزل نه ځان خبر کړي
کله، کله رهنما نه لار خطا شي
که زما په وينه کېږي، نو ترې ځار شه
خو کلۍ د دې چمن دې په خندا شي

او يا دا:

رهبره! خدای دې نه کړي چې کاروان ته زړه کې غل يې
بس دې باندې مې پوه کړه چې تر کومه به يې مل يې

د سيف الرحمن سليم ټوله شاعري دغه شان ښکلې، خوږه او رښتينې ده، او د هغه د ژوند د تجربو ډېره ښه ترجماني يې ګڼلی شو، ځکه هغه چې هر څه د اقتدار د خاوندانو او يا د سرکار د کړو په اړه ويلي، هغه د هر ليدونکي او کتونکي د سترګو ليدلی حال دی.

لکه دا کاڼي کرښې:

منم رهبر په خپله مخکې لاړو

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو قافله خو يې په شا راوسته
څومره جونګړو ته دې اور ورته کړو
چې خپل محل ته دې رڼا راوسته

يا لکه دا:

اوس خو قافله هم د رهبر سره رهزنه شوه
دا معاشره جوړې د څېلمې بې ضميره ده
نه وايم ناصح ته چې لږ خپل ګريوان کې وګوره
ما له ترې حيا راځي په مخ يې سپينه ږيره ده

نو سليم صيب د خپل ژوند په اوږدو کې د ډېرو له خوا ډېرې شوې نادودې ليدلې وې او دی به دې ته ډېر ځوريده چې ولې دغه ظالمان د سزا په تخته نه ځړول کېږي، نو بيا به يې وويل:

پښتانه د پښتونخوا درانه ښاغلي
د مغلو سېلاب يوړل لکه خلي
زمانه را پسې توره په لاس ګرځي
لکه ما يې چې وي پلار، نيکه وژلي
ما په دار کړئ چې منصور خلکو ته ياد شي
مودې وشوې څوک په دار نه دي ختلي

او دا يې بيا د هرې ناخوالې د کېدو پر مهال د زړه خبرې شوې چې تل به يې ويلې، لکه:

بدو ته يې ښه وايه، ترخو ته يې خواږه وايه
دلته که دا نه وايې، نو غلی شه څه مه وايه
چا سره چې تللی يم، په لاره يې لوټلی يم
زړه مې راته وايي، رهبرانو ته اوس غله وايه

او دا يې هغه مهال وويل کله چې پاکستانيو جابرانو د ناولو زندانونو د تورو تمبو شاته کړ او له خپلو سوچونو سره يواځې شو. اروابښاد د زندان عمر هم ټول په تيارو کې تېر کړی و، خو بيا يې هم د زړه درزا غلې نه شوه او له خپل

(c) ketabton.com: The Digital Library

ولس او وطن سره يې مينه لا هماغسې ناړامه او سرشاره پاتې شوه .هېڅ ډول مايوسۍ ته يې پرېنښوده چې همدغه مهال يې بيا دا هم وويل:

د چمن مړاوي ګلونه به تازه کړم
لا زړګوټي کې مې وينه څو قطرې شته
دا کبدی شي چې اظهار يې زه ونه کړم
خو زړګي کې زما ډېرې ولولې شته

د نړۍ د يو ستر ليکوال او کره کتونکي (ميتوارنلډ) خبره ده چې وايي: ((بشريت به په پرله پسې ډول دا درک کړي چې موږ بايد د ژوند د تفسير لپاره، د اطمېنان او پايښت لپاره شاعرۍ ته رجوع وکړو.))او چې داسې ده،نو خداى د بخښلي سليم صاحب په شعر او شاعرۍ کې د ژوند د اطمېنان او پايښت لپاره هر هر څه شته، هغه له انساني ژوند سره د ډېرو تړلو مسايلو په هکله، لکه د نورو شاعرانو ډېر څه بيان کړي، خو يوه ځانګړنه چې د سليم صاحب شعر له نورو بېلوي، دا ده چې دې يې ډېر هنري، خواږه، عاميانه او انځوريز بيانوي. بله داچې سليم صاحب يو مهال ډېر ښه سياسي مدبر او د محکومو پښتنو تر ټولو ډېر عاطفي خواخوږی و چې خپل اورني احساسات يې دپښتنو او له هغوی سره د شويو ناروااوو پر وړاندې د سياسي لېډرانو د تېرايستونکيو خبرو او کړنو په غندنه کې د نورو سياسي ليکنو تر څنګ د شعر په هنري ژبه هم ډېر ښه بيان کړي.خو لکه د نورو ډېرو هغو پښتنو شاعرانو چې په يوه سياسي بهير پورې تړلي وو، ډېر شعرونه يې د هنريت پر ځای شعاري شوي وو يا يې شعاري کړي وو، خو اروابناد سليم صاحب خپله سياسي نيوکه او سياسي خبره د شعر په ژبه دومره هنري کړې چې اوس هم ډېرو بې سياسته شاعرانو ته هم خوند ورکوي او نه دا چې ترې شعاري شوې نه ده لا يې خوږه او خوندوره کړې ده لکه:

ملګرو زه د ښار قاضي خو نه يم
ماله به ولې خدای (ج) عذاب راکوي

يا:

نه وايم ناصح ته چې لږ خپل ګرېوان کې وګوره

(c) ketabton.com: The Digital Library

ما له ترې حيا راځي په مخ يې سپينه ږيره ده

او يا:

دې نه لويه بدبختي د چمن څه ده
چې ګلونه په ګلچين کړي اعتماد

نو اوس د هغه د دغه پورتنيو ويناوو څخه په دې ډېر ښه پوه شو چې د هغه شعر په دومره قوت، هنريت، خوږوالي او سادګۍ سره يې هر څوک نه شي بيانولی چې د هغه د دغسې خوږو، ساده، عاميانه خبرو څو بېلګې به د هغه په مينه وړو او عشقي شعرونو کې هم ولولو، لکه:

زلفې خورې کړه، ماله خوب راځي
تورې تيارې کړه، ماله خوب راځي
ستا د خوږو، خوږو نغمو لوېښې
په ما خورې کړه ماله خوب راځي
د رقيب ذکر باندې مه سبزه ما
ژبه ترې پرېکړه، ما له خوب راځي
چې مې ګيله د شونډو پاتې نه شي
دا هم ويدې کړه، ما له خوب راځي

يا:

ته يې، تنهايي ده، ستا د مينې ګرمه غيږه ده
ولې راته وايې چې ويده شه، نور څه مه وايه

يا دا:

له مودو پس درله راغلی يم، راغاړه وځه
نن خو دې خپله رابللی يم، راغاړه وځه
د خوشالۍ نه غمازان سره تر غاړه وتل
زه چې يې مرګ ته اوس ترلی يم، راغاړه وځه

(c) ketabton.com: The Digital Library

او په پای کې به د دغه وتلي، نومیالي شاعر، لیکــوال او سیاســتوال روح تــه د دعا د لاسونو په لپه کولو سره د هغه د یو ښکلي غزل په راوړلو دا لیکنه راټوله کړم، اروا دې ښاده وي.

د وړو، وړو خــــــدایانو دې بنـــــــده کـــــړم
لویــه خدایــه! زه بــه چــا، چــا تــه ســجده کــړم
ملګرتیـــا کـــه څـــو رنـــدان را ســـره وکـــړي
دا حـــرم بـــه یـــوه لویـــه میکـــده کـــړم
د وصــال د شــپې بــدل بــه دې خــلاص نــه کــړم
ټــولې شــپې کــه د خپــل عمــر شــوګیره کــړم
شـــیریني د پېغلتـــوب دې پېغلـــې غـــواړم
خولــه بــه ســتا پــه عنــابي شــونډو خــوږه کــړم
چې موسکی شي، لږ یې ښکل کړي، بیا یې ر اکړ ي
ســل تــوبې بــه هغــه جــام نــه صــدقه کــړم
قافلـــه د پســـرلي دې پـــه دې راشـــي
خپل ژونــدون بــه یــې پــه لاره کــې ډیــوه کــړم
لېونیـــان راســـره کـــوره پـــورې لاړل
هوښـــیارانو نیمـــه لاره کـــې دوکـــه کـــړم

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې پرې نه پوهېږې ته، ګناه د چا ده؟

ښاغلی فضل کريم کاموي صاحب! زما د(مېړنی شاعري د ښځينه احساس په وړانګو کې) ليکنې په اړه مې ستا ليکنه ولوسته، د سېد محی الدين هاشمي د ليکوالۍ فن کتاب څخه چې دې د ليکوالۍ د معيارونو لپاره کومې ويناوې راوړي خوښې مې شوې او ما هم خپله هغه ليکنه د همدغو ارونو له مخې په غوښتې (شعوري) ډول کړې ده خو هغه د خوشال بابا خبره ((چې پرې نه پوهېږې ته ګناه د چا ده؟))

او دا ليکنه هم د هماغو ارونو غوښتنو او نورو نومونو په رڼا کې د دې موخې لپاره چې لومړی ته او بيا ستا په شان نور کم سواده او بې سواده تري پند واخلي او څه تري زده کړي . ښاغلی کاموي! له هر څه وړاندې که د سواد د کچې په لوړولو کې دې پر نورو د نيوکو تر څنګ د زده کړې لړه هڅه ورزياته کړې نو په راتلونکې کې به بيا (س ک و) په (ص) نه ليکې او د منطق تومن به دې هم پوره وي او دا په دې مانا چې ته د مېړنی (د نارينه شاعر له خوا) ښځمنه (د نارينه له خوا) شاعری او ښځمنې شاعری تر منځ بېلوالی نه شې کولی او که بېلوالی دې کولی شوای نو د مېړنی (د نارينه له خوا شوې) شاعری ته به دې د حماسو، کارنامو، غيرت او شجاعت شاعري نه ويلې!! بل ښاغليه، ستا د بېسوادی او ناپوهی دويمه نادره بېلګه د تاريخي ميوندي ټپې يادونه ده چې ته... بېړا يې د يوې مېړنی شاعری ډېره ښه بېلګه ګڼې (!) حال دا چې د دغې ټپې ويونکې معلومه ده او هېڅکله په زبات نه شې رسولی، چې ويونکی يې نارينه شاعر دی. خو د دې لنډی:

ټينګه مې ونيسه په غېږ کې
د پېغلتوب ستړيا مې وباسه ميينه

د ټولو ښښو ښښانو، الفاظو او جوړښت څخه دا له ورايه څرګندېږي چې د يوې پېغلې له خوا ويل شوې او خپل ښځينه احساس يې په کې ډېر ښه بيان او ځلولی دی. خو دا چې ته (پوهاند کاموي !!) پرې نه پوهېږې او نه يې پېژنې دا

(c) ketabton.com: The Digital Library

نو بیا ستا خپله سوادنۍ ستونزه ده. بل د ژوند په ټولو چارو کې د نړۍ د هـرې ښځې د احساس او عـاطفي کچــه د ســواد او نظـر خاوندانو تــه ډېـره ښــه څرګندېږي او په تېره په تخلیقي لیکنو کې خو یې هر لفظ خبرې کوي خو پــه دې شرط، چې د لیکوالۍ پر ارونو د پوهېدنې ســره، ســره یــې د فکــر و انــد ژوروالی او پخوالی هم بلوغ ته رسېدلی وي. او زما هغه لیکنه هم د هغو پېغلــو یا مېرمنو لپاره کړې وه چې په لیکنو کې یې د ښځینه او نارینه احساس توپیر نه شي کېدای په تېره شعر او شاعرۍ کې، لکه ستا پوهاند کاموي (!) په لیکنه کې دا بیتونه راغلي دي:

اوښکې مې خورې شوې پر بڼو باندې
سپینې، سپینې راغلې اننګو باندې
څوک چې وطن ته خدمت نه کوي
دا ځوانان دې کېني په کورو باندې

دا شعر که د کوم نارینه شاعر وي نو د ټولې بې خوندۍ سره، سره یې په دویم بیت کې د وزن ستن هم شاعر له خپل سواده ځار کــړې ده او کــه د ښــځینه احساس او عاطفي پر خبره یې خبرې کوو نو بیا خو به هېڅــوک، هېڅکلــه دا ثابته نه کړي چې دا یو ښځینه شعر دی او ښځینه احساس په کې بیان شــوی دی. ښځینه احساس دې ته وایي چې د هرې لیکنې په تېره د شعر د هر لفــظ، جملې او کرښې نه د هغې د ترکیب، ترتیــب او جوړښــت لــه مخــې ښــځینه احساس په هماغه لومړي لوست کې په بشپړ ډول څرګند شي او اغېز خو یــې پر ښځو څه چې په نارینه وو هم ډېر ښه ښکاره وي د بېلګــې پــه ډول دا دوه لنډۍ چې یوه یې د ښځینه او بله یې د نارینه احساس ډېرې ښــکلې بېلګــې بللی شو:

خاطر دې ډېر راباندې ګران دی
که نه منګي لاندې خوله کله ورکومه
چې چېرته سره لوپټه وینم
یوه شېبه منده د زړه پسې وهمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

بله د پوهاند کاموي صیب زما د لیکنې په اړه د اسلامي ارزښتونو خبره ده. په دې کې هېڅ د شک ځای نشته چې ښځو د (بابا ادمه تــر دې دمــه) د نارینــه سالارۍ تر جغ لاندې پېړۍ، پېړۍ د کړاوونو ډک ژوند تېر کړی او تېروي یې او که زما د دې لیکنې نه په اغېز سره د نړۍ ټولې ایمانداري ښځې د دغه تلپاتې ستم او کړاوونو ډک ژوند څخه د اسلامي عدالت او ارزښتونو په رڼا کــې امــان بیامومي او خپلو شرعي حقونو ته ورسېږي نو بیا خو به زما هغه لیکنــه د ټولــو هغو ښځو لپاره چې نسل پر نسل یې د نارینه سالارۍ د مــلا مــاتوونکي غیــر اسلامي پیټې لاندې ژوند کړی، له ویاړه ډکه یوه لیکنه وي او زه بــه پــرې تــل افتخار کوم.

بل د اسلام سپېڅلي دین ته، د الله رب العزت حکمونو ته او د خوږ نبي کــریم (ص) اسلامي لارښوونو ته په عمل او نظر دواړو کې د پوره، پوره درناوي په لرلو سره ما هېڅکله دا نه دي ویلي او نه به یې ووایــم چــې ښــځې دې د اســلامي احکامو له درناوي او رعایت پرته پړي وشلوي او نورې دې له څلــورو دېوالونــو راووځي.

نه، هېڅکله هم نه. زه وایم داسې دې ووایي:

په شرعي نکاح مې واخله

په بې دینۍ مې خوا له مه راځه میینه

او یا:

په زړه مې ډېره راوربېږې

خو د الله د وېرې نه درځم میینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مجنون په رنګه کلک عزم پکار دی

د ښاغلي استاد شاعر او ليکوال محمد يوسف غيرت د هغې ليکنې په وړانــدې دا ليکنه د يو اغېز په ډول کوم، چې د ننګرهار مجلې په تېره ګڼه کې (له ځانه سره مکه) تر سليک لاندې چاپ شوې وه.
که مخامخ موضوع ته راشم، نو وبه وايم چې د دغسې پوښــتنې او غوښــتنې د هر حساس انسان د زړه تل يادي پېښې وي او هر وخت يې په وړاندې له ځانه سره همدغسې ځوابونه او سوالونه لري، چې ولې دې داسې وکــړه او ولــې دې ونه کړه.
زما داستاد غيرت د ليکنې دغه طرز ډېر خوښ شــو او يــو ډول نوښــت راتــه ښکاره شو، خو دا به هم ووايم، که په دغه ليکنه کې د هرې پوښتنې د ځــواب لپاره لا ښه او ځواکمن ځواب موند ل شوی وي، نو [غوړي،لا غوړي] خو بيا هم له دې وروسته ښاغلی غيرت صيب کولی شي، چې د خپل ژوند سره د ډېــرو نورو دغسې ټولو مسايلو په اړه د ليکنې يوه ځانګړتيا ځانته خپله کــړي، چــې په دې ترتيب سره به دی په حقيقت کې د خپل ژوند تېر شوی تاريخ ثبــت او بيان کړي او هم به کشرانو ته يوه نوې لاره پرانيزي، خــو پــه دې شــرط، چــې ټکرونه، عوامل او مسايل هغه د چا خبره د ارسطو په منطق رد او د ســقراط د بيان د استدلال په زور يې تايد کړي او ژبنۍ خــوا يــې هــم دومــره خــوږه او انځوريزه کړي، چې ډېری لوستونکي په کې هم ځانونه ووينې او هم ترې خوند واخلي، خو زما خبره هم د دې مانا نه لري، چې دغه ليکنه يې الله (ج) مه کــړه کمزورې او بې خونده ده. دا هم د ده د فکر او احســاس يــوه ښــه انځــورګري کېدی شي او دا ځکه چې د نړۍ يو ستر ليکوال (شوپنهاور) وينا ده، چې وايي:
(د هر ليکونکي انشاء د هغه د فکر آينه ده، که غــواړئ، چــې د يــو ليکــونکي

(c) ketabton.com: The Digital Library

حقیقي ارزښت ځانته معلوم کړئ نو دې ته مه ګورئ، چې ده په څه موضوع کې فکر کړی دی یا د ده د فکرمحصول څه شی دی.) دی زیاتوي: ((د یو مؤلف او لیکونکي د مقام د پېژندلو لپاره همدغه کافي ده، چې موږ پوه شو ده څه راز فکر کړی دی او د فکر کولو طرز یې څنګه دی؟)) د ښاغلي غیرت صیب د لیکنې څخه همدا ټولو ته څرګندېږي، چې دی څه شي او څه دې ته اړ کړی، چې هېواد ته راستون شي او د نسبتاً د سوکاله ژوند پر ځای د کړاوونو ډک ژوند ته غاړه کېږدي. په هر حال هر هغه څه چې په تقدیر کې وي، په بله نه اوړي. انسان ته چې الله رب العزت وړاندې څه پېښوي او څه یې په تقدیر کې وي، هغې ته د ورتګ لپاره اراده او تلوسه ورکوي، تر څو زړ تر زړه ورسېږي. باور لرم، چې استاد په دې خبره پوره، پوره ایمان لري او زه هم د ده د ژوند په تقدیرونو کې نورې خبرې نه کوم، یواځې د دوو ټکو خبره ورته کوم، چې د ژوند په تودو سړو کې دومره سوچ فکر کول نه دي په کار، څه چې په تقدیر کې وي هغه که څوک وغواړي یا نه ورته رسېږي، دویم دا چې حقیقتونه باید قبول او ومنو او په هر څه د پوهېدلو هڅه ونه کړو او نه د عقل په خوښې پسې ډېر وګرځو، ځکه هغه د (اناتول فرانس) خبره ((عقل هغه قوتونه په سړي کې وژني چې ژوند پرې ولاړ دی، هر څومره چې عقل زیاتېږي هغومره اراده ضعیفه کېږي.)) هغه دا هم وایي: ((زه ډېرې پوهې له ژوند څخه عاجز کړی یم، ډېر فکر د سړي قوت او مقاومت کموي.)) او چې داسې ده، نو بیا خو!!!

د خدای (ج) په لوی کرم به کېږي
په عقل ګرانه ده زما د اشنا مینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

بزګر کرکټر او فلسفي غرېدا

ځيني خبرې او خاطرې تر مرګه پورې له سرې نه هېرېږي. ۱۳۶۱ لمريز کـال و د ستر خوشحال بابا په لېسه کې د اتم ټولګي زده کوونکی وم چـې يـوه ورځ راته د پښتو ښوونکي په ټولګي کې کورنۍ دنده د لنډې کيسې ليکل راکـړل. په لومړيو کې نه پوهېدم چې څه وليکم او څنګه يې وليکم؟ له څه شېبې سوچ وروسته مې پرېکړه وکړه چې د هغو افسانوي يا فولکلوريکو کيسو څخـه يـوه وليکم چې اروابنادې ترور به مې راته په کوچنيوالي کې کولې هغه ترور مـې د پلار خور وه. د پلار و مور تر مړينې وروسته مې د هماغې تـرور د شـفقت تـر سوري لاندې رالوی شوم. هسې خو هغې ماته ډېرې کيسې کړې وې خـو دا د يوه بوټي انسان د ژوند کيسه وه چې د يوه چينار لاندې پروت و. د چينـار پـه هغه لويه ونه چې دغه بې لاسو، پښو انسان يې تـر ډډ لانـدې شـپې ورځـې تېرولې يو ښامار اوسېده. او تر همدغې ونې لانـدې د (اوو) بادشـاهانو خزانـه ښخه وه... يوه ورځ داسې راځي چې يو مرغه له کوم لوري راځي او پـه چينـار کې کښيني. بيا يې پر هغه ناروغ سترګې لګي ورته ګويا کېږي. خبـرې ورسـره کوي. بيا ورته لارښوونه کوي چې يو څوک پيدا کړي، ددې ونې پاڼې راوشکوي وېې ټکوي بيا هغه ټکېدلې پاڼې او له هغوی راوتلې اوبه دغه ناروغ تېرې کـړي نو دی به روغ شي. بيا دې د دغه لوی چينار ونې ته اور ورته کړي کلـه چـې د چينار ونه وسوزي هغه به په کې هم وسوزي مړ به شي خزانه به تـرې خلاصـه شي بيا دې د دغې ونې پېخ وسپړي او خزانه دې تر لاسـه کـړي... همداسـې وشول. خو د يوې ښکلې پېغلې په لاس چې هغه هم د يو بادشاه لور وه خو بيـا د هغه ناروغ د ژوند ملګرې شوه. د هغې کيسه داسې وه چې د باچـا دوه لونـه وې کله چې پېغلې شوې يوه ورځ يې پلار له دواړو پوښتنه وکړه چې تاسې يې

(c) ketabton.com: The Digital Library

په بخت خورئ که په تخت؟ یوې وویل زه یې په تخت خورم بلې وویل زه یې په بخت خورم. هغې چې تخت غوښته د یو باچا زوی ته یې ورکړه او هغې چې بخت یې یاد کړی و پلار یې همدغه بوتی ته حواله کړه ځکه چې د پلار له خوښې خلاف خبره یې کړې وه. دا کیسه نوره دلته پر بېړدم. او خپلې لومړۍ کیسې ته ګرځم کله چې مې د کورنۍ دندې په نوم لیکلې کیسه د پښتو ښوونکي ته ورکړه له ځان سره یې یوړه، څو ورځې وروسته یې بیا بېرته راکړه او غوښتنه یې وکړه چې په ټولګي کې یې ټولو ته واوروم زما له لوستو وروسته یې وویل ښه کیسه یې لیکلې وه. هلکو چکچکې ورته وکړئ... له همغې ورځې راهیسې مې له کیسې لوستنې او کیسې لیکنې سره مینه پیدا شوه. داسې وخت هم راورسېد چې د کابل پوهنتون د ژبو او ادبیاتو د پوهنځي د پښتو څانګې د څلورم ټولګي محصل وم چې د افغانستان د لیکوالو د ټولنې له خوا د ځوانو لیکوالو او شاعرانو د هڅونې او تشویق لپاره کانکور اعلان شو. هغه کانکور ته ډېرو ځوانو لیکوالو او شاعرانو خپل شعرونه، طنزونه او لنډې کیسې وړاندې کړې وې چې د هغوی له ډلې نه د پښتو څانګې محصلین محمد اسماعیل یون او لال پاچا ازمون هم وو په شعر کې یون صیب لومړۍ درجه او په طنز کې لال پاچا ازمون او په لنډه کیسه ما (ملوک رغون) لومړۍ درجه جایزه واخیسته. دغه جایزې شل، شل زره افغانۍ وې چې د یو تلوېزوني پروګرام له لارې علان او راکړل شوې. اوس چې څه باندې شل کاله کېږي او هغه د الفت صیب په خبره د څه لیکلو په رنځ اخته یم د ځوانو لیکوالو د پند او عبرت لپاره مې خپله کیسه وکړه خو په ټوله کې مې دا لیکنه د لنډې کیسې د ځوان لیکوال او لیکوالې د زده کړې په موخه پیل کړې چې زما د شاو خوا پینځه ویشتو کلونو د زده کړو او تجربو محصول یې ګڼلی شئ. زما استاد به ویل، لنډه کیسه د ټولنیز ژوند هینداره ده د ملتونو د تېر حال او راتلونکې تاریخ دی. د ټولنیز شعور او پوهې، ځیرکتیا او هوښیارۍ لپاره ښه درس دی د

(c) ketabton.com: The Digital Library

عملي ژوند د تجربو د غني کولو استاده ده. د احساس او عاطفې د لېږد او زده کړې ښه ښوونکې ده. د لنډې کیسې لیکوال د خپل چاپېریال انځـورګر دی او د انځورګرکار انځورګري ده، نه عکاسي. دی د خپلې ټولنې د پېښنو علتونه پـه هنري ډول څرګندوي. هغه واعظ او نصـیحت نـه کـوي دسـتور نـه ورکـوي. فرمانونه نه صادروي، قضاوتونه او پرېکړې نه کوي. منطق او فلسفه نه بیـانوي. خو په لنډه کیسه کې یې د احساس او عاطفې له اظهاره یې لوستونکي خپلـې تجربې غني کوي، د پېښنو له ژورو سره اشنا کېږي، منطقي تسلسل تـرې زده کوي. عواطف یې راویښوي او نړۍ لید یې پراخوي. زما د استاد په وینا په لنډه کیسه کې د پېښنو سره د پېښنو مطابق چلند کول. مانا لرونکـي الفـاظ ټاکـل، لنډې لنډې جملې جوړول، بې اړتیـا خبـره نـه اوږدول. راښـکونکی تلوسـه، معقول تصادف، ډراماتیک یون، اوج او بیا داسې پای ورکول چې لوسـتونکی و نه انګیري چې تېر ایستل شوی. زموږ استاد چې پـه کیسـه لیکنـه او کیسـه پېژندنه کې لوړه پوهه، ښه تجربه او کره وړتیا لرله ویل به یې، لنډه کیسه یـو حکایت دی چې خیال او حقیقت سره نغاړي. تلوسه او خوند سره یو ځای کوي او د یوې ژورې مانا او پیغام په لور یون کوي. دا مهمه نه ده چـې برسـېرنه وي که ژوره د انسان په اړه وي که د حیوان خو داسې افکار په کې نغښـتل شـوي وي چې لوستونکی تر لوستو وروسته په یو ژور سوچ کې لاهو کړي. یا یې ډېر خفه او یا خوشاله کړي. د یو بریالي هنر پیاوړتیا او کامیابي په همدغه ټکي کې پرته ده. خو لا تر ټولو مهمه موخه یې دا ده چې لوستونکی د تراژیدي کیسو د کرکټرونو په څېر د ټولنې د نورو دغسې بېشمېره بې وسو وګـړو مرسـتې تـه راوبولي. د ترحم، زړه سوي، عدالت، انصاف او قضاوت جذبه یې پیـاوړي کـړي پند او عبرت ترې واخلي. استاد به دا هم ویل چې د یوې لنډې کیسې لپـاره د یوه ښه ښکلي نوم ټاکل هم ډېر ارزښت لري. دا نوم باید د یوې یـا دوو کلمـو زیات اوږد نه وي. ښه نوم هغه دی چې لنډ، ښکلی او د ښې مانا لرونکـی وي. د

(c) ketabton.com: The Digital Library

کیسې د پېښې سره ډېر نږدې خو هنري ټړون ولري. داسې چې لوستونکي ته د کیسې تر پایه نتېجه په لاس ورنه کړي.د استاد په خبره د کیسې د روحیــې سره سم د کرکترونو غوراوی پکار دی او هماغسې څېررو تــه د ورتــه نومونــو پیدا کول هم اړین دي. بیا په کیسه کې د هغوی غــړول هــم بایــد د هغــوی د پوهې، تجربې، ټولنیز ژوند د ښاري او کلیوالي چاپیریال او فکري نړۍ لید لــه مخې په پام کې ونیول شي. مانا دا په کیسه کې یــو بزګــر کرکتــر فلســفي او عالمانه ونه غږول شي. همداشان یو کار پــوه، عــالم یــا ښــوونکی د یــو عــام نالوستي او کلیوالي وګړي په څېر سرې او شډلې خبرې ونه کړي اســتاد بــه دا هم ویل چې په لنډه کیسه کې د کرکټرونو د خبرو منطقي جوړښت استدلال، د الفاظو او کلماتو یو له بل سره تسلسل او خپلوي، د پوهې کچه، په منلي ډول د کیسې د اتلانو لنډه لنډه پېژندنه لکه: لوړ، ټیټ، تور، سپین، ښایســته، بــې ډوله، خویونه عادتونه، ټولنیزه راشه درشه، پــه خلکــو کــې ګرانښــت او نــور امتیازي ټکي یې هغه څه دي چې د کیسې ښکال، خوند او تلوسه زیاتوي. هغه به موږ ته ویل که چېرې تاسې د لیسه لیکنې استعداد او پــوه پیــدا کــړه او د ذوق پټو غریزو مو دې ته لېوال کړئ چې لنډې کیسې ولیکئ نو په کیسه کــې د کرکټرونو د غږېدا وختونه او ځایونه لکــه ســهار، غرمــه، مــازیګر، ماښــام، ماخوستن، پسرلی، منی، ژمی، ګرمي، یخني او نور له یاده مه باسئ د کیسې د پېښې د چاپیریال او مکان په اړه هم باید ډېر په هنري ډول وضاحت ورکړئ او دا پوښتنه روښانه کړئ چې دا کیسه په کلي، ښار، ولسوالۍ ولایت مرکز او یــا په کوم بهرني هېواد کې پېښه شوې که څنګه؟ د استاد په خبره په کېسه کــې د پېښو په وړاندې د کرکټرونو رواني یا سیکالوجیک حالتونه بایــد پــه ډېــره ځیرکتیا او پاملرنې سره وکتل شي. مثلاً د یو چا پلار مور، خور، ورور مــري یــا مړې وي او ستاسې د کیسې اتل ترې په همدغه شېبه کــې خبر ېــږي د هغــه خبر ېدل د خبرو حالت یې د خفګــان انــدازه یــې د روحــي او روانــي حالــت

(c) ketabton.com: The Digital Library

څرګندتیا او نورې هغه خواوې یې چې یو غم ځپلی یا غم لیدلی انسان یې لري باید په ډېرې ژورتیا او ځیرکتیا سره لیک او بیان شي یا همدغه شان پر یو بل چا چې ستاسې د کیسې اتل دی د خوښۍ یوه شېبه راځي یـا د یـوې ډېـرې خوشالۍ سره مخ کېږي د هغه په څېره کې دغه خوښي او خوشالي داسې بیان شي لکه څنګه چې یې حق دی او څنګه چې ده. هغه به دا هم ویـل د خپلـې کیسې په پای کې تل هڅه کوئ چې پایله تر وسه وسه لوستونکي تـه داسـې وړاندې کړئ چې هغه یو ټکان وخوري زړه یې درز وغورځېږي او د ځان سـره ووایي اخ دا څه وشول؟ خو دا هم په یاد ولرئ چې د کیسـې پایلـه دې هـم د پېښو سره سمه منطقي او د منلو وړ وي او کله چې ستاسـې کیسـې اوج تـه رسېږي دا هڅه هم وکړئ چې کیسه ژر پای ته ورسوئ او نوره لکـۍ ورپسـې ورونه تړئ ځکه چې له یوې خـوا کیسـه بـې خونـده کېـږي او د بلـه پلـوه لوستونکی تیار خور مه اموخته کوئ پر ېږدئ چې هغه هم د کیسـې پـر پـای سوچ وکړي او د کیسې پیغام او پایله پخپله ځان ته معلومه کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زاړه میرزایان او زلمي لیکوال

لکه څنګه چې په هر علم او فن کې د وخت په تېرېدو سره د ماهرانو او کارپوهانو له خوا نوي بدلونونه تغیرات او تحولات راځي همدا شان د نړۍ په هره ژوندۍ او پرمختلونکې ژبه کې د هغې دکارپوهانو له خوا نوي لغاتونه او ګرامري جوړښتونه برابرېږي اود معیاریتوب او کره والي لپاره یې وخت پر وخت کار کېږي، چې د نېکه مرغه له هغو څخه یوه جنتي ژبه پښتوده.

د پښتو ژبې د کره والي او معیاریتوب لپاره د دې څو وروستیو لسیزو را هیسې ښې ښکلې هڅې روانې دي. زه په دې لیکنه کې یوازې د اوسنۍ او پخوانۍ املا انشاء په برخه کې یو څو بېلګې وړاندې کووم چې لیکوال او لوستي یې ټول باید په خپلو لیکنو او لیکونو کې په اوسني ټولمنلي او معیاري ډول وکاروي.

خو له هر چا زیات یې زده کولو ته زده کوونکي او پخواني زاړه میرزایان ډېره اړتیا لري. که څه هم چې د عمر خوړلو میرزایانو آلوچې شنې هم ښې خرخېږي او د ډېرو ریاستونو مخې ته پرې ښه ګنه ګوڼه جوړه وي او پر همدغه ګوډه ماته املا انشاء باندې د هر اړتن څخه په څلور کرښو غوښتنلیک لیکلو ۷۰ ــــــ ۸۰ روپۍ اخلي.

او بیا افسوس د هغه چا په حال چې په دولتي ریاستونو کې د ماموریت اخیستنې په موخه څلور کرښې غوښتنلیک (د افغانستان... وزارت... ولایت... ریاست محترم مقام ته! محترما، زه احمد د محمود زوی د ... پوهنتون... پوهنځی یا... لېسې څخه په... کال کې فارغ شوی یم او اوس غواړم چې په دې وزارت... ولایت او یا... ریاست کې د مامور، ښوونکي، مدیر... په توګه دنده تر سره کړم، هیله ده چې په کار راکولو او ګمارلو کې راسره مرسته وکړئ په درنښت) په بل چا لیکي او غوښتنه د سرماموریت او ریاست کوي!؟

په هر حال بېرته خپلو وړاندنیو خبرو ته راګرځم او هغه دا چې دغه ښاغلي(!) میرزایان لکه د کلیوالي ډاکټرانو او درمل پلورونکو په خبر د هرې ناروغۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

لرونکې ته هماغه د سپين تباشيره جوړې شوې ګـــولۍ ورکـــوي!! او پوهانـــدان ميرزايان هم هر چاته په غوښتنليک کې هماغه يوه يا((ي))کاروي چې ډېـــرې لوستونکي يې ليکنه پر دويم ځل لوستلو سره ايله د مانا له مخې سمه لولي، د لارۍ او لارې.څوکۍ او څوکې. سړی سړي سړې او نورو دغســـې پـــه ســـلګونو نومونو، جملو او کليمو په لوستلو کې لوستونکي ته بـــې شـــمېره زورونکـــې او شرموونکې ستونزې پېښوي. په هر حال! خو بيا هم خپله هماغه لومړۍ خبـــره تکراروم چې د نېکه مرغه اوسنۍ پښتو ليکدود تر ډېره ځايه معيـــاري شـــوی. تنکيو زده کوونکو او زلميو ته بويه چې د پوهې په هر ډګر کې د ليک لوســـت، املا او انشا نه نيولې بيا تر انټرنېټ او کمپيوټره پورې خپلې زده کـــړې پـــوره او کره کړي او دا دې هم ياد ساتي:

چې په خپله مورنۍ ژبه نادان وي
که د بل په ژبه پوه وي پوهه نه دی

مانا دا چې لو مړی دې د خپلې ژبې په جوړښتونو، ليکنيو دودونـــو او ګرامـــري قوانينو ځان پوه کړي بيا دې د خپلې ژبې د ښې زده کړې په رڼا کې د هغې پـــر قوت نورې ژبې زده کړي او دا په دې مانا چې کله څوک ښاغلی په خپلـــه ژبـــه کې ګرامري جوړښتونه او... ښه زده کړي په پردۍ ژبه کې ورته (قيد، مصـــدر، صفت، زمانه، فعل، فاعل،مفعول، ضمير...) پېژندل او پر هغـــوی پوهېـــدل ډېـــر اسان وي. چې د هغو معياري نومونو، لغاتونو، جملو، او کلمو پخوانيو او اوســـنيو څخه يې زه دلته يواځې يو څو رابېلوم، لکه: پخوانۍ چه، اوسنۍ چې. پخـــوانۍ کښې، اوسنۍ کې. پخوانۍ پاته، اوسنۍ پاتې، پخـــوانۍ بلکـــه، اوســـنۍ بلکـــې. پخوانۍ يعنې، اوسنۍ يانې. پخوانۍ قيصه، اوسنۍ کيسه. پخوانۍ قلعه، اوسنۍ کلا. پخوانی کنړ، اوسنی کونړ. پخوانی اســـعداباد، اوســـنی اســـداباد. پخـــوانی لمړی، اوسنی، لومړی. يا لکه: د يو (و)د کارولو ځای او د دوو (وو) وونو د کارولو ځايونه لکه: هغوی راغلي وو. هغه راغلی و. لنډه داچې يو (و) په مفـــرد حالـــت کې ليکل کېږي او دوه وونه (وو) د جمعې په حالت کې ليکل کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په پښتو اوسنۍ معياري ليکنه کې د پينځوو ياګانو په خپل ځای کارول د هـر ليکوال لپاره ډېر اړين ځکه دي چې د لوستلو پر وخت يې د ګڼو ستونزو څخه ژغوري لکه وړاندې مو چې څو بېلګې وړاندې کړې. دغسې نورې پـه لسـګونو بېلګې په پښتو ليکوالۍ کې شته ،چې ليک پوه او نااليک پوه ټول لوسـتونکي ورسره هر وخت په ستونزه کې وي نو د دې کار د اسانۍ لپاره د پښتو پينځـه ياګانې د ليکلو بېلګو سره په لاندې ډول وړاندې کـووم، لکـه: سـړی، سـړي، سړې او دغسې نورې په لسګونو نمونې.

۱- نرمه (سړيواله) (ی) دا (ی) د ټولو مفردو نومونو، ځايونو او حالتونو په پـای کې ليکل کېږي، لکه: سړی، لرګی، منګـی، کلـی، زړی، کـړی، پـړی، تللـی، راغلی، وړی، غلی، پردی، کودی، لمسی، بچی، دوی، پوی، زوی، هغوی، تـوی، خدای (ج)، ځای، چای، پای، کېدای اونور

۲- ځرګنده (پرته) (ي)

دا (ي) په اکثرو جمعو نومونو، حالتونو، او ځايونو کې د جملو او کليمو په پيـل ، منځ او پای کې کارول يا ليکل کېږي، لکه: يو ،يـوه ، يـون ، ياد،يـار، غـوړي، سړي، پړي، وړي، لرګي، زړي، مړي، وړي، کړي، کلي، راغلـي، تللـي، پـردي، کودي، زلمي، لمسي، بچي، دوستي، هستي، مستي، سستي، نېسـتي، بيـاتي، ذاتي، وهي، شړي، او يو څو نور مثالونه لکه: غورځوي، مـاتوي، کـړوي، ژړوي، غوړوي، سړوي، زوروي او نور

د کلمې په منځ کې لکه:

تير، شير، قير، کپګير، ليکل، ښځينه، نارينه، مدينه، وير، وزير، مـدير، تـوپير، سفير، ټولنيز، ليک، قافيه، نازيه، ناديه، جميله او نور

۳- اوږده (ې)

دا (ې) اکثراً د ښځينه جمعې نومونو او حالتونو په پای او منځ کې ليکل کېږي.

لکه: ښځه، ښځې. لښته، لښتې. کاسه،کاسې. پانه، پانې. خاوره، خاورې. زانـه، زانې. زرکه، زرکې. چرګه، چرګې. وريجه، وريجـې. کتابچـه، کتـابچې. تختـه، تختې او نور

يا لکه د کليمې په منځ کې:

(c) ketabton.com: The Digital Library

هېواد، شېر، تېر، پېر، هېر، زېړ، ډېر. يا د ټولو الفبا ټکو يا تــورو د (ب، ت، ث) په وزن لوستل، لکه: بې، تې، ثې، جې، خې، دې، ذې، رې، زې، سې، شې، صې، ضې، طې، ظې، عې،غې، فې، قې، کې، لې، مې، نې، وې، هې، يې، (ټې، ډې، ڼې، ړې، ږې، ژې، ځې، چې، څې، پې، ښې، ګې) د هر ټکي يــا تــوري د اوږدې (ې) سره يو ځای په لاندې بېلګو کې لکه:

ببرته، څه تېرشه، (ث،س،ص) سېد جمال ورســېد، اوســېږي، خلاصــې، لارې خبرې، خلاصې، شوې.

(د) دېوال (ر) رېز مرېز، د (ذ، ظ، ز، ض) څلورو واړو تورو يا ټکو اواز د پښتو ژبو لپاره يو شان وي، خو په عربي ژبه کې دغه هر ټکی ځانته مخرج لري او دلتــه يې د پښتنو لپاره د اواز وزن په اوږده (ې) کې يو شان دی، لکه: ځــې، بعضــې، بې لوظې ښځې، يوازې، بزې (د وړيو سپړی)،بزې (بزها) حافظه، حــافظې. (ط) نقطې، خطاطې ښځې، غلطې خبرې.

(غ) دغې، هغې، ښځې وويل. (ف، پ) دا دواړه ټکي هم يو شان اواز لري، لکــه: لاپې شافې، د ګوتو خاپې، رپېدلې ګوتې. (ق) ټېټاقې، بداخلاقې نجونې، طلاقې شوې ښځې، د ګوتو ټقې، غرقې شوې ببــړی، شــرکېدلې پېغلــې. (ک) کــې، کېږي، کېدی شي، کېښودل، کېناستل او ټوکېدل. (ل)ولې ولې؟، د ولــې ولــې ولې ولې؟، هلې ځلې، تلې، تللې، غلې، بلېدلې، ځلېدلې.

(ن) نې نې، ونې، کنې، نينې.(و)وې، کوې، شوې، نوې، ته نــه وې، روې. (هـــ) هېر، هېواد، هېنداره، پوهېږې.

(ټ) ټېر، ټېپر، ټېکټر. (ډ) ډېر، ډېری، ډېران، ډېوډی، ډېپه، ډېپــو. (ڼ) منڼــې، کنڼې، ګنڼې، پڼې، شکنڼې، مشکنڼې اونور

(ړ) زړې، مړې، مړېدل، ژړېدل. (ږ، ګ) کږې، لږې،تږې، ســپږې، وربږې، ســږې، وږې، خوږې، خوږېږي، کږېدل، کږېږي، لګېده، که ولګېږې؟ چرګــې، جرګــې، څانګې، خانګې، تنګې ونګې کوڅې.

(ځ) ختيځې، لويديځې، ته وختې ځې؟ ختيځې سيمې.(چ) چې، نينې چيچې، ظالمه د يخ څخه وچېږې! کله چې، چېرته چې، هلته چې... (څ) څېرمه، څېره، په څېر، څڅېدل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(پ) پېر، شپې، سپېدې.
(ښ) ښې، ښېګڼې، ښېګڼه، ښېرې، خواښې، خوښې.

۴- لکۍ واله (ۍ)
دا (ۍ)د ښځینه کلمو، نومونو، ټکو یا تورو، وروستی ټکی وي، لکــه دا بېلګـــې: ډوډۍ، مړۍ، نړۍ، کړۍ، تنۍ، لړۍ ، سیلۍ، والۍ، خورۍ (خــورکۍ)، تــروری، پېښوری، باجوړی، ننګرهاری، کونړی، لغمانۍ، کـابلۍ، نورســتانۍ، ســپوږمۍ، شپېلۍ، هیلۍ، هګۍ، ډوډۍ، څپلۍ، ډالۍ، ډولۍ او نور

۵- امریه یا کړواله (ئ)
چې دا هم د یوې کلیمې په پای کې لیکل کېږي، خو په دې شرط چې جملــه یا کلیمه امریه یا فعل (کړ) وي او د جمعې حالت ولري، لکه دا بېلګـــې: راشـــئ، راځئ، کېنئ، پا څئ، لاړشئ، ځئ، ولیکئ، وخورئ وڅکئ او حساب مه منـــئ، ورشئ، وکړئ، یوسئ، راوړئ، ورکړئ، ویې وهئ، ښه یې وډبوئ، ترې وپوښتئ. او نوردزاړه میرزایان اوزلمي لیکوال تر سر لیک دا لیکنه همدلته راټوله کـړئ، د پای ټکی ورته کېږدئ، او بس یې کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مینه په پښتو لنډۍ او لویدیځه نړۍ کې

دا چې د فولکلور پنځوونکی ولس دی نو بې له شکه چې په ټوله ریښــتینولۍ یې د همدوی مال او مــا لکیــت ګڼلــی شــو. د ولــس ژونــد، کــړه وړه راشــه درشې،فکر، هوښیاري، ملي تاریخ، ټولنیز جوړښت، عادتونه، عقایــد، کرکــې، خوبونه او تعبیرونه د دوی په فولکلور کې په ډېر غښتلي او شفاف ډول ځرګند شوي دي. زما استاد حبیب الله جاج پښتون زوی به کلونه وړا ندې موږ تــه پــه پوهنځي کې ویل: (فولکلور د عوامو خلکو، د یو ملت، قــام او نــژاد پــه نظــر د حقایقو مجموعه او عنعنوي سرمایه ده. همدا راز د ژوند او جهــان پــه بــاب د دوی فکر و عقیده، معلومات، افکار او عمومي ذهنیت دی.)
د استاد په خبره د یوې ټولنې فولکلور موږ ته د هغوی د پلرونــو، نیکونــو او ا جد ادو کلتوري نورمونه او ټولنیز ارزښتونه بیا نــوي او د هغــوی لــه کلتــوري معیارونو او اهدافو سره مو اشنا کوي. د استاد هغه خبرې مې اوس هم ښې په یاد دي چې ویل به یې: موږ باید د یوې ټولنې د فولکلور په باب بــې پروایــي ونه کړو، ځکه چې د نورو ګڼو ارزښتونو تر څنګه یې یو ستر ارزښت دا دی چې د روحي تحلیل له مخې د هغه عصر عمومي فلسفه، ټولنیز شــعور او د ژونــد مفهوم په کې موند لی شو. د پښتو د فولکوري مر غلرو په لړونو او امېلونو کې یو هم د پښتو لنډۍ یو یا قوتي مرجا نونه او طلایي کــونجکې دي چــې د ټــول بشریت د فولکلوري شعرونو یوه ستره شتمني او مهمه برخه ده. او د نړۍ پــه ټولو فولکلوري شعرونو او سندرو کې لومړنی ځــا نګــړی ځــای لــري. .کومــه شهکاري، حکمت او فلسفه چې په دغو دوو نا برابرو موزون شویو کرښــو کــې ځان ښکاره کوي دا د نړۍ د نورو ولسونو د فولکلوري شعرونو سره پــه هــېڅ ډول د پرتلې وړ نه ده. دې شعرونو د ا نسان د احساســاتو، عواطفــو، دردونــو،

(c) ketabton.com: The Digital Library

رنځونو او کړاوونو په اړه دومره لوړه او دقیقه د رجه بندي کړې چــې حســاس عقل ورته هیښ پیښ پاتې کېږي. د دې شعرونو شاعر معلوم نه دی خو د هــر پښتون او پښتنې د احساس او عاطفې هېنداره ده. دا شعرونه د هر پښتون په ذهن او روح کې په فطرتي او قدرتي ډول جوړېږي یا جوړ دي او هر څوک یــې د دې شعرونو لپاره د جوړ شوي سېلابي سیستم سره سم وایــي او هــېڅ ډول کمی زیاتی ترې په کې نه پېښېږي. د پښتو د شعر دغه ډول د پښتون انسان د زوکړې سره سم راروان دی خو په لیکلې بڼه یې داسې کومه نېټه یــا شــخص معلوم نه دی چې څه وخت، چېرته او د چا له خوا ویل شوي دي. خو دلته بیــا زه په دې نه پوهېږم چې هغه ورک او بې نومــه شــاعر زمــوږ د ولســونو د دې واقعي ژوند د هر اړخ په اړه دغه نازکه او په ټوله ما نــا ښــکلې او ریښــتینې ا نځور ګري څنګه کړې ده. ایا هغه بې نښا نه شاعر په دې پوهېده چې دا غمجن او مین ولس به پېړۍ،پېړۍ د ده د دغو تل پاتې ترا نو په څپو کې خپلــو اوږدو غمونو او ژورو کړاوونو ته للو ووایي لکه چې وایي:

د با با دم دومره اولاد کې

زما په برخه یې موزي ورساونه

زما په خپله زړه خپه دی

ما ته په لویه لار کې مه ژاړه مینه

وګورئ! دغه عامیا نه سند رې په څومره خوږښت او نوښت بیان شوي چې لــه هغه پورته یې هېڅ ډول سوچ او فکر نه شي کېدای. یا دا چې:

سبا مې بیا د کډو وار دی

په سر به پنډې چلووم په زړه غمونه

په پیته پوزه دې شرمېږم

د خدای لپاره خمیره کیږده مینه

د موزیګي شلېدلی کټه

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې زه دې پیاړمې ټینګوم بازو دې زینه

پښتـــنه ښځه د جهان د ټولو ښځو په څېر د احساس، وجدان او ذوق مېـــرمن ده. هغه سړی او ناسړی ډېر ښه پېژني. د ښکلي او نـــا ښـــکلي، ښـــه او ناښـــه، مناسب او نا مناسب لپاره معیارونه او قضاوتونه لري. خو کړاوونه او رنځونه یـــې دومره غمجن او دردوونکي دي چې د نورو ډېرو بد مرغیو ســـره، ســـره تـــرې حتی د ژوند د ملګري د ټاکلو او خوښولو اختیار هم اخیستل شـــوی دی. هغـــه په خپلو دغو یادو شـــویو نـــارو کـــې د مـــوزي خاونـــد د عـــادتونو، صـــفتونو او همدارنګه د هغه د ژوند د نورو اړخونو په باب دومره باریکـــه او ژوره غږېـــدلې چې موږ ته یې په لفظونو کې د وچو شونډو پر سر اســـویلي شـــوې ســـپرغۍ د هغې ټوله تېره شوې پوره، پوره ا نځورولی شي. هغې په دغو نا برابـــرو کرښـــو کې د خپل زړه غمجنې غوټې دومره په هنر پرا نستې دي چې ویده یـــې ویښ کړي او ویښ یې ځنګولي دي لکه:

د زړه له درده به نارې کړم

ویده به ویښ کړم ویښ به خوب وځنګوینه

دلته دغه د لفظونو هنرمنده میره موزي هغه چاته وایي چې نه د چا د ښې وي او نه د چا د بدې. نه نار ینتوب لري او نه سړیتوب. نه نر وي او نه ښځه بس نوم ورپورې نارینه یادېږي، چې دغسې یو څوک د هغې لپاره د ژوند د ملګري پـــه توګه هېڅکله د منلو وړ نه دی. خو څه وکړي هېڅ نه شي کولی. ځکه هغه پـــه داسې یو چاپیریال کې ژوند کوي چې هلته پېغلې او مېرمنـــې پـــه عـــام ډول د واده او خاوند په باب د نظر ورکولو نه منع پوهول شوي دي. او دا چې ولـــې د ا نو بیا نورې خبرې دي. خو لکه څنګه چې وړا ندې مې وویل پښتـــــنه ښـــځه د جهان د ټولو ښځو په څېر د احساس او ذوق مېرمن ده. نو دلته هـــم مـــردا نـــه کرشمې لکه: په بر ېتو کې موسکا، کاږه کاته، د لباس ډولونـــه، مېـــړا نـــه، تـــوره کول، د ننګ و ناموس په کار کې تر نورو وړا ندې تلل... د هغې لپاره د ښـــکلا

(c) ketabton.com: The Digital Library

صفات او د امتیاز ټکي دي.په دې شعرونو کې هغه خپــل عاشــقا نــه د رک او دروني غوښتـــــنې په ډېر هنري او صادقا نه ډول بربنډوي او له هغــو حــدودو څخه ووځي چې د پښتــنوالې ښځمنو فعالیتونو ته ټاکل شوي دي. د بېلګې په ډول پښتــنواله دا خبره بده ګني چې ښځه ټولنې تــه د خپلــې مینــې افــاده وکړي او یا د خاوند د ټاکلو په باب خپله رایه څرګنــده کــړي. خــو پــه دغــو شهکاري شعرونو کې د هغې د عاشقا نه خبرو کــول څــوک بــد نــه ګڼــي او پښتــنه پېغله یې هم ښه په زړورتیا سره کوي لکه:

ټینګه مې ونیسه په غېږ کې

د پېغلتوب سترړیا مې وباسه مینه

سپینه سینه درته پرته یم

د پېنډاوو چرګوړی خوب دې ځنګوینه

اول دې قد را سره سم کړه

بیا مې په سپینه سینه واچوه لاسونه

د هېواد ستر شاعر، لیکوال او سیاستوال سلېمان لایق د پښــتو لنــډیو او پــه لنډیو کې د ښځو په اړه وایي: (... د ښځې پــه بــاب د پښتـــــنوالې قیــود د ا نسان د ازادۍ، د عامو منل شویو پرنسیپونو پر معیار خــورا درا نــه او نهایــت محدود دي. خو په لنډیو کې دا حدود مات شوي دي او پښتــــنه ښــځه پــه بشپړه سرکښۍ کې خپلې غوښتـــنې، تمــایلات، ذوق او عاشــقا نــه هوســونه مطرح کوي او خپل ځان هماغسې ښیي لکه څنګه چې ده) د ښاغلي لایق په وینا په لنډ یو کې د ښځې موقیعیت او د ښځې په باره کې خبرې نسبت هغــو خبرو ته چې په نورو فولکلوري شعرونو کې د ښځې په باره کې ویل شــوي دي توپیر لري. نور شعرونه د خپلو خاوندا نو د پټو هوســونو لوبغــالي دي. مګــر د لنډیو په څپو کې د ژوند مستا نه شور اوازونه بولي. داسې اوازونه چې د پرون نه راغلي او د سبا ولاړې اوبه، به خوځنده او توپا ني کړي. د دې ادبي او هنــري

(c) ketabton.com: The Digital Library

مرغلرو پنځوونکی ریښتیا هم ورک، بې نومه او بې نښا نه دی خو هغسې ورک هم نه لکه د ا نځر ا فسا نوي ګل چې نوم يې شته او نور څه نشته. دا پــه ډېــرو کې ورک دي يا په ډېرو کې دومره تت او خواره دي چې بېلتون يې ســتونزمن دی او یا خو د غرو رغو دغه ټول شپا نه، اوښبا نه، د تبې دښتو او کنګل غرونو سرګردان زيار ايستونکي، په سرو غرمو کې بوخت ربړ ګالونکي او د اوږدو لارو او ځا نګړو سفرونو ټول لاروي دي. د دوی د دې فولکلوري مرجا نونو په ســرو سپینو طلايي لړونو کې نارينه هم ښځه زياته ستايلې ده او که ووايم چې حتی ښځه په دغو مرغلرو کې د نارینه لپاره د تغزل اساسي مضمون جوړوي نو هــم پر ځای خبره به وي.خو هغه طلايي فولکلوري مشــکنې چــې ښـځې د خپــل ښځینه ذوق، احساس او عاطفې له مخې هم د ځان او هــم د نارينــه پــه بــاب تخليق کړي پخپله ټوله ما نا د ښځينه احساس او عــاطفې بشــپړه اســتازولي کوي. او دا ځکه چې دلته هغه پخپله ځان ستايي. د خپل درک او د رد د بيا ن اظهار پخپله کوي. او چې دا سې ده نو راځئ چې دې بېلګو ته هم تم شو:

که په سلام ته خوشالېږې

زه به مې لاس په تــندي تل ولاړه يمه

د پښتــنوالې درونه پته

زما په خوله دې لاس نيول ګونګه دې کړمه

او دغسې نورې په زرګونو د پښتــني چاپيريال د ښکلا د احساس ناوکیــا نــې چې د الفاظو او ټکو په ا نځور ګره او سحرګره رنګينه ژبه يې زموږ د ولســونو د ناپايه دردونو ترجما ني کړې. دا سې ترجما ني چې زموږ د عشقونو او رنځونو د درد ټوله ښکلا او ما نا په کې موندلی شو. په دې شعرونو کې دومــره خــوږلني، نازک خيالي، تخييل، شفافيت، د خيال او فکر منطقي تړون او بالاخره په ټوله کې يو لوی لېږدوونکی پېغام پروت دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو دغه لېږد بيا دومره خوږ، ښکلی، ساده، صادقا نه او د عاميا نـه ذهنيـت د قبول وړ دی چې له هغه پورته يې هېڅ ډول تصور او سوچ نـه شـي کېـدای. وګورئ په تېرو ښېلګو کې زموږ ذهن ته څومره ريښتيني واقعتونـه او خيالونـه راغله. د ژوند د ښېلابېلو اړخونو ژوندی او د لمس وړ کړني يې را تـداعي کـړې چې هر پښتون پرې په اسا نۍ سر ه پوهېدای شي. او يا دا چې:

يار دې زما نه مرور که

د ژبې سره په چاړه دې پر ېکومه

زما جا نان په کې ښکار ېږي

شيشه د ياد چې يې زړګي ته ونيسمه

دلته هم هماغه خبره ده څوک چې پـه مينــه او محبـت پـوهېږي او د شـعر حقيقت ته رسېدلی وي هغوی په دې هم ډېر ښه پوهېږي چې په دې شعرونو کې د مينې زور، د عشق سپېڅلتيا، شفافيت او صداقت ډېر ښه څرګندېږي او که دغسې نه وي نو بيا خو:

چې عاشقي يې کړې نه وي

د پادې خر دی سبا ځي ښېګا راځينه

هلته د مينې او محبت د خبرو اترو او ګيلو ما نو پـر مهـال يـو اشـنا لـه بلـه مرورېدل او بيا په هغو خبرو پښېما نېدل او خپله ژبه مخاطبول او په چاړه پرې کول دا هر څه ډېر زيات خواږه او خورا خونـدور دي. يـا د زړه د خيـال هغـه ښيـښه چې د يو مين او مفتون ا نسان د يار خواږه يادونه په کـې ده تـه هـر وخت ښکاري دا نو بيا ښېله دنيا ده ښېل خوند او ښېله مزه لري. استاد ګـل پاچـا الفت دغسې مينې او په مينه کې دغسې خبـرو تـه شـعر وايـي او وايـي (... ريښتيا دا ده چې د مينې او محبت خبرې ډېرې خوږې دي. که دا خبـرې هـر څومره بيا بيا تکرار شي بد يې مه وړئ. ځکه مينه په همدغو مکررو توصيفونو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ارزي. په کومه خبره کې چې د مینې او محبت جلوه وي هغه که په هر عبارت وي شعر دی او همدغسې خبروته شعر ویل کېږي)

یوه بله خبره چې زه ورته له ډېره وخته فکر وړی یم هغه یو د دې شعرونو پــه اد بي اصطلاحاتو کې ورګډ بدل او د پښتــنو په ورځنۍ ګړنی (محــاوره) کــې زیات کاربدل دي چې پښتنا نه لیکوال یې په خپلو هنري نوښــتونو او شــعرونو کې یا ټوله او یا یوه برخه نیمه د استورو په ډول راوړي او یــا یــې د کــلام د لا پخلي او خوږښت لپاره کاروي. او هغه بله خبره چې ډېره نامي او د لا پام وړ ده هغه د پښتو لنډیو د محتوا، مضمون او ا نځور خپل پښتــني رنګ او خوند دی چې د لویدیځې نړۍ د کلتــور او دود، دســتور ســره کله،کلــه هــېڅ اړخ نــه لګوي.وګورئ:

که د د نیا شرمونه نه وی ـــ تا به منګی وړی زه به تش د رسره تلمه. او یا:

په مخ مې غبرګې اوښکې راغلې ـــ د پخوا نی اشنا ریبار مې ولیدنه

استاد ګل پاچا الفت د دې یوې د ښایست او خوږښت پــه اړه وایــي (... ډېــره ښکلې او ساده ده. هېڅ صنعت او هېڅ تخییل په کې نشته او بې له تشو تللــو هغه هم هله چې د نیایي شرم نه وایي نور څه نه لري. مګر مینه او محبــت پــه کې ځای لري او د عاطفې ترجما ني کوي. نو د محبت پــه لاره د مینــې لپــاره تش تګ بلکې د تګ ارزو هم لطف لري او په زړه اثر کــوي.) خــو زه یــې پــه محتوا او مضمون کې د خپل افغا ن کلتور خوند او رنګ لټوم. زه په کــې خپلــه دنیا او په هغې کې خپل ځان ګورم. زه خو دلته دا پوښتــنه کوم چــې کومــه د نیا او د هغې کوم شــرمونه؟ څنګــه شــرمونه او ولــې شــرمونه؟!! او بیــا د دې پوښتــنو ځوابونه همدا تاسې ښاغلو لوستونکو او اوربدونکو تــه پر بــږدم خــو یوې خبرې ته لږه اشاره کوم او هغه دا چې دلته سمندر نه سمندرونه په کــوزو کې ځای شوي دي او هغه کوزې ټولې د شرقي او په ځا نګړي ډول د پښتـــنې

(c) ketabton.com: The Digital Library

خاورې له ختېو جوړې دي چې په جوړولو او پخولو يې يــوازې همــدا پښــتون کولال يا کولاله پوهېږي.

او دا بله چې وايي:

په مخ مې غبرګې اوښکې راغلې ـــ د پخوا ني اشنا رېبار مې وليدنه

دلته هم هغه څه بيان او اظهار شوي چې پښتون ليک لوستی خو لا څه کــړې چې شپا نه پرې هم ډېر ښه رسېدلی شي. يوازې په دومره تفاوت ســره چــې بل ته به يې د احساس د بيان، ما نا او تفسير لپاره ژبه تته او ګونګۍ وي کنــه هسې خو د همدغو بزګرو، اوښبنو او شپنو د ورځني ژوند ژوندۍ کيســې دي. دلته هم د هماغو تېرو تجربو او کړنو په څېــر د ژونــد يــوه شــېبه يــا د يــوې شېبــــې يوه لحظه تکرار شوې داسې چې د يو ميين ډېر کلونه وروســته پــه داسې يو چا سترګې لګېږي چې يو وخت يې د مينې او محبت په دنيا کــې يــو چاته د ورتګ راتګ او د مينې د خبرو د وړې راوړې راز دار و. خــو اوس هغــه هر څه په بله اوښتي.دا چې ولې په دې همدوی دواړه پوهېږي. خو اوس چې يو عمر وروسته د ناکام مين په خپل پخوا ني ريبار سترګې لګېږي د هغه په ليدو سره ده ته هغه تېر هر څه ټول ورياديږي او بې واره يــې لــه ســترګو غبرګــې اوښکې راځي. دغه ورځ دی ټوله د خپلې هغې پخوا نۍ مينې په يــادونو يــا د يادونو سره تېروي. او د دې لپاره چې د زړه درا نه غمونه يې ســپک شــي نــو شعر ته مخه کوي او هغه څه وايي چې همدغه نن او کلونه وړا ندې پــر ده تېــر شوي. خو موږ يې ځکه خوښوو يا ځکه رابا ندې ښه لګي چې زمــوږ د ژونــد د تجربو سره سمون لري. موږ ته په کې د خپلې ټولنې ټولنې کړه وړه او عاشق ا نســان باا لکل هغه شان ښکاري لکه څنګه چې دی او څنګه چې ژوند کــوي. خــو د نړيوال کلتور او دود سره يې توپير په دې کې دی چې د هغــه جهــان مــين ا نسان د مينې او محبت د تارونود غزولو او پېغــامونو د وړو راوړو لپــاره دريــم ګړي ته اړتيا نه پيدا کوي. هلته د مينې د کارو بار لپاره څوک ريبار او قاصد نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

نیسي. هلته مینه کول جرم نه دی. هلته پېغلې او زلمي یو له بل سره پــه پټــه لیدل کتل نه کوي. هلته دغه محرومیت او پابندي نشته او چې داســې ده نــو دغسې شعرونه بیا هغوی ته هېڅ خوند نه ورکوي. ځکه د هغوی د ټولنې د کړو وړو او ژوند د تجربو سره سمون نه لري. یا د هغوی د ژوند او کړو وړو محصــول نه دي. خو موږ یې ځکه خوښوو او ستایو چې زموږ د زړونو خبرې دي.زمــوږ د سترګو لیدلې پېښې او زموږ د ناویلو رازونو او غمجنو دردونو ژباړونکي دي.خو زه په دې نه پوهېږم چې هغه بې نومه او بې تعلیمه شاعر دغه پوهه او هنر لــه کومه کړی او څنګه په دې توا نېدلی چې زموږ له تل پاتې غمونو او رازونو یــې په دومره لوړ هنري قوت او جرات سره دغه پټې پردې پورته کړي دي!! دغسې ببلګې زموږ په دې عامیا نه ولسي شهکاري شاعرۍ کې څښتې زیــاتې دي او که ووایم چې زموږ دغه ټولې طلایي کــونجکې د همدغســې لویــو پېغــامونو، موضوعاتو، او ژورو مسایلو اظهارونکي او لرونکي دي. نو د مبــالغې هــېڅ ډول رنګ او زنګ به ونه لري. وګورئ:!

سپینې سپوږمۍ ته شه خوله واخله ـــ د دېوال سیوري ته مې مه بیایه ډارنه

دلته هم هماغه خلک دي. هماغه تجربې دي. هماغه غوښتــــنې دي. هماغــه محرومیتونه او درا نه غمونه دي چې حتی په توره شپه کې هم ور سره دا ډار ملګری دی چې څوک یې ونه وینې او ځوا نې مرګان یې نه کړي.نو ځکه زلمی مین خپله خوبا نه د سپینې سپوږمۍ د رڼا له ویرې د راز ونیاز لپاره د د ېــوال سیوري ته کشوي.خو هغې ته دغه کار ښه نه ښکاري او د ډارن خطــاب ورتــه کوي. خو دلته معشوق ته ډارن ویل او د دېوال سیوري ته ورسره نه تلل هغــه وینا نوره هم پخوي او درنوي چې وایي: (د مینې او محبت په کار کې ښځه تــر نارینه ډېره زړوره او هوښیاره ده) چې یو دلیل یې همدا په ســپینه ســپوږمۍ کې خوله ورکول او د دېوال سیوري ته ورسره نه تلل دي. او د هوښیارۍ هغــه یې دا چې:

(c) ketabton.com: The Digital Library

مينه كې ستا نه كمه نه يم ـــ كم عقله نه يم چې پرې كلي خبرومه

او د لويديځې نړۍ د دود دستور او كلتور سره يې توپير په دې كې دى چې هلته د ژوند لارې چارې بېلې او كړنې بل ډول دي. هلته مفتون زلمي او پېغلې د خپلو كلتوري او مذهبي اوصولو او قوا نينو د نه مراعات او مرگ له ويرې پـه پټه مينې نه كوي. يو بل ته په تكه توره شپه كې په وېره، وېره نه ورځي بلكې ټولې راشه درشې يې ښكاره او بې ډاره وي. هلتـه ميينـان يـو د بـل لپـاره ساعتونه، ساعتونه په سرو غرمو نه درېږي. د بېلتا نه په غم كې يې شـپې نـه شوگيروي. په سر پنډونه او په زړه غمونه نه چلوي. د خلكو له خبرو ډار ېدل د هغوى خبرې او تومتونه د ځان لپاره سپكاوى گڼل. په همزولـو، خپلـوا نـو او كلي كور كې په بد نامه ياد ېد ل، شرمېدل او بالاخره په پاى كـې د مـرگ لـه گواښ سره مخ كېدل دا ټول هغه څه دي چې دلته شته او هلته نشته يا دا:

ټينگه مې مه نيسه په غيږ كې ـــ سبا به بوى د لونگين درځنې ځينه

دا هم د يو چا ميينانو د يوې خوږې شپـــبې كيسه ده. دلتـه هـم شـپه ده. يوازيتوب دى. د مينې او محبت راز ونياز دى. په غيږ كې نيول او ښـكلول دي. يو بل ته په ځير، ځير كتل دي. د دوو زړونو درزېدل او تپېدل دي ساړه، ساړه اسويلي دي. وېره او ډار هم ورسره ملگري دي. او يا هغه د سايل صيب په وينا: (د پاسه واورې ورېدل او غرونه لمبې كول دي.) خو دغه د مينې او محبت پـه سمندر كې د يوې شپـــبې لپاره غرق ميينان په دې پوهېږي چې كـه د دوى د دې ليد نې كتـنې څه نښې نښا نې سبا د كلي خلكو او يا د دوى خپلوا نو ته ښكاره شي نو باوري ده چې بيا يې خير نشته. نو ځكه خو ښايسته ليلا خپـل اشنا ته وايي چې ډېره مې په غيږه كې ټينگه مه نيسه هسې نـه چـې زمـا د لونگين بوى در پورې شي او سبا درنه كليوال پوښتـنه كړي چـې دا چېرتـه؟ څه وخت؟ څنگه؟ د چاسره...؟ او نورې گڼې پوښتـــنې چې بالاخره په سرونو به مو خاورې باد شي.د دې لنډۍ محتوا، مضمون او ا نځور گري هم لكه د تېرو

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغو، هغه څه دي چې همدلته تېر شــوي.تېر بېري او تېر بــدونکي دي او غربــي نړۍ ورسره پوره په تضاد کې ده. چې دغه تضاد او توپير زموږ په دغو ولسي او عاميا نه اشرفيو کې دومره جوت او پر ېما نه دی چې کتاب نــه، کتابونــه پــرې ليکل کېدی شي خو زه يې دلته د دې ليکــنې د ښې پای لپاره يوازې يــو څــو بېلګې يوه په بله پسې غوټه کوم. وګورئ:!

خبرې کړې شونډې دې ربړدي ـــ لکه سور ګل چې د سهار شمال وهينه
خاطر دې ډېر رابا ندې ګران دی ـــ که نه منګي لا ندې خوله کله ورکومه
ماد جينۍ د سر سا لو کړې ـــ چې نری باد شي ما سينې ته ونيسنه
زما بې پته ګاونډيه ـــ نه دې خوله راکړه نه دې موږ په ديدن کړمه

د مينې او محبت خبرې چې هر څومره ساده او بې تکلفه وي هغومره ښــې وي او په سړي ښې لګي او ځکه خو بيا دا هم وايي چې:

تر قندو ښې رابا ندې لګي ـــ څوک چې خبرې د جا نان راته کوينه

وګورئ په دغو ټولو مرغلرو کې عشق او ښکلا، عاميــا نــه مينــه، صــداقت او معصوميت څومره ښکلی، ريښتينی، خوږ او زړه وړونکی اظهار او افاده شــوی دی. دلته هم هماغه محروميت دی هماغه وېره او ډار، د زړونو بې واره ټوپونــه اخوا دېخوا په وېره،وېره کتل او په رپېدلو سرو شنډو داسې خبرې کــول لکــه سور ګل چې د سهار نسيم په ډېرې ارامۍ او نرمــۍ ســره رپــوي او لوبوي.يــا منګی په سر اوبه راوړل، او دغه مهال د يار دا غوښتنه چې د ســترګو پــه رپ کې منګی په سر يوه مچه ورکړي خو د يار دا غوښتنه په دې نه شــي ردولــی چې د عشق او محبت په کار کې د يار خاطر او لحاظ ساتل او د هغه په خوښه کار کول ډېر لوړ قيمت لري. يا له خدايه په دعا کې دا غوښتنه کول چې د يــو ژوندي او محرک جسم نه پر يوه جامد او ساکن جسم (سور سالو) بدل شــي او بيا يې د هغه ګل ا ندامه پر سر کړي دلته موږ پوهېږو چې دغه شاعر ته د خپل اشنا وصال ته د رسېدو لپاره بله هره کړنه ناشونې ښکاري نو خپلې هيلې ته د

(c) ketabton.com: The Digital Library

رسېدولپاره يې په ذهن کې داسې يوه لاره سنجولې چې که الله رب العزت يې ((په ښېرو کې دعاګا نې)) قبولې کړي سور يا شين سالو ترې جوړ کړي. بيا يې بخت او تقدير تر دې حده بيدار او ملګرى وي چې هغه سـا لـو بيـا تـر ډېـرو سفرونو وروسته يوه ورځ د دغه مين د اشنا تر سره او وربله ورسېږي بيا داسې يو مهال هم راشي چې نرى، نرى ګډ وډ باد لګېدل شروع شي او د ده محبوبـه يې د خپل ځان د پټاوي لپاره د يوې لنډې او نرډې وسيلې په توګه زر خپلــې سينې ته راونيسي. دا نو به د ده لپاره هغه بختــوره او ښايســته ورځ وي چـــې ارمان به يې په کې پوره او دعا به يې قبوله شوي وي. په هغه بله لنډۍ کــې د بې پته ګاونډې يادول چې يو ځل ورته د مينې کولو لپاره لر وبر شوى. زړه يــې ورکړى. يو بل ته يې په سترګو، سترګو کې خواږه، خواږه کتلي خو بيا وروسته بې پتي او بې ننګي کوي او په طرف يې هم نه ورځي چې د پښتنې مينــې پـه دود دستور کې دا ډېر بې پته او بې ننګه کار دى. دلته څوک په داسې اسا نــۍ سره چا اشنا ته د مينې کولو لپاره د لاس نښې او اينه را نجه نه ورکوي. او کــه يوځل يې ورکړه نو بيا يې ترې هېڅکله بېرته نه اخلي. چې دا په افغا نې ټولنه کې د ا نسا نې مينې د ښې ستاينې او غوره امتياز هغه ټکى دي چې الله تعالى ترې د غربې نړۍ مين زلمي او پېغلې محروم او بې برخې کړي دي. خو ماته يې بيا دومره ښکلي کړي چې زما د بيان احساس يې له توضيح او تشــريح څخــه عاجز دى او هم يې پرې زه دومره مين کړى يم چې له ټول جهانه راته ښايسته او ښکلې ښکاري. چې د بېلګې لپاره به يې په پاى کې زما دا وروســتـــنۍ دوه لنډۍ له يو سمندره دوه څاڅکي وي. چې ليکل يې پر ما او شننه يې پر تاسو.

دا به د پاک الله رضا وي ـــ چې تې ښايسته کړې زې مين دربانډې کړمه

او دا بله:

يا خو به ما ته ښايسته ښکارې ـــ يا دې ثاني په دنيا نشته دى مېينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

اول سواد زده کړه خانيه!

د محاذ اوونيزې ۸/۳/۱۳۷۸ ل کال په (۶۳) ګڼه کې د ((کره کتنه کــه کــردار کشي)) د ليکنې ليکونکی لوی استاد پوهاند ميرويس رحماني (!!)
ستا ليکنه مې له پيله تر پايه ښه په غور ولوسته او هغه د مولانــا خــالص بابــا خبره، (تا ته خو غوږ شوم اوس ماته غوږ شه!) په هغه غونډه کې چې د ريحان الله رحيمي د يوې غزلې کره او نا کــره پــه اړه کــومې څرګنــدونې د غونــډې ګډونوالو وکړې،ما هم په کې خپل نظر څرګند کړی و،چې د خبرو يوه، يوه کلمــه او جمله مې اوس هم ښه په ياد کې پاتې ده. د خپلو خبرو په اړوند به وروســته وغږېږم، خو په پيل کې ستا د ليکنې په اړه له تا ښاغلي څخه د بيا لپاره هيلــه کوم، چې کله کله د لومړنيو ښوونځيو د زده کړ ېکتابونه لوله، چې د بې سوادۍ له ناروغۍ څخه په امان ياست. ځکه په دې (۲۱مه) پېړۍ کې د يو ځوان لپــاره دا ډېره د ننګ او شرم خبره ده، چې د ساينس او تخنيک پــه دې پرمختللــي عصر کې يې لوړې زده کړې، خو لا څه کړې چې د ليک لوست مهارت يې هــم نه وي زده. (دا چې اسناد خبرې کوي) زه يې هم دلتــه ســتا پــه ليکنــه کــې مستندې ښېلګې وړاندې کوم، لومړی: (... يو څوک چې په کوم ادبي غونډه کې خپل اثر... کره کتنې ته وړاندې کوي...) ښاغلی اکاډمېسن ميرويس (!!)
د سواد په زده کړه کې ضرور هڅه وکړه او د بيا لپاره په خپلــو ليکنــو کــې د (کوم) پر ځای ((کومه)) ليکه. ځکه د هغه چا چې ســواد زده وي هغــه داســې ليکي: (يو څوک چې په کومه ادبي غونډه کې...)
دويم: (خپل ځان برابر او سويه يې لوړه شي...)
اکاډمېسنه (!!) دلته هم ځان برابرول يوه بله مانا لري او په دې جمله کــې هــم (برابر) ډېر بدرنګه او بې خونده راوړل شوی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دريېم: (ځينې خلک بيا دې صل ته وفاداره نه دي...)
پوهانده (!!) په دې جمله کې ((صل)) هېڅ مانا نه لري، خو يوه خبــره ده، چــې ګونګ د ګونګ په ژبه پوهېږي کېداى شي دا هم تا ګونګيانو ته ليکلي وي!!
څلورم: (محترم ريحان الله رحيمي خپله يوه غزله چې د اغلې صفيه صــديقي په ليکه يې ليکلې وه، کره کتنې ته وړاندې کړه.)
لوى استاد ميرويس رحماني (!!)
يو ځل بيا هم خپله غوښتنه تکراروم چې:
اول سواد زده کړه خانيه!
بيا د ليکنو شوق وروسته کړه ښاغليه!
هو، سواد ښه شى دى.
سواد زده کړه او په دې هم له ما سره مه کلکېږه چې ته وا: سواد مې زده دى.
که ستا سواد زده واى نو تا به ليکلي واى چې د صفيه صــديقي د غزلــې د يــو بيت پر ليکه... ځکه د بيت پر ليکه يوه مانا لري او د (صفيه صديقي) په ليکــه بله مانا. او په دې هم ښه ځان پوه کړه چې د سواد زده کړه يواځې دې ته هــم نه وايي، چې څوک دې ليک لوست وکړاى شي نو هغه باســواده دى. د لوســتو خلکو د سواد او بې سواد خبره هم هغه وخت راپورته کېږي چې په ليکنه، نــه پوهېږي، کتاب او کتابت نه شي کولى او د مسايلو په اړه تحليل او تجزيه خو لا ستا په څېر لوى، لوى پوهاند هم نه شي کولى.
پينځم: (... دا خو د هنر ژبه ده، دلته اباسين مخاطب شوى چې که تا غواړي ما وېسې...)
نو دلته هم اوس ته پخپله ووايه ((نامتو)) ((چې که تا غواړي ما وېسي)) دا څه مانا لري؟ او که دا دې هم ګونګيانو ته ليکلي دي!؟
شپږم: (چې کله د غزل شاعر ته د ځواب ورکولو او خبرو وار ورسېد نو د تاميل پړانګانو (نقد کوونکيو يارانو) ټولو غونډه پر ښېې او په خپله مخه تللي وو.)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښاغلی پوهانده (!!) په دغو جملو کې درنه دوه پوښتنې کوم لومړی دا چې تـه او خدای(ج) رښتیا به وایې د تامیل پړانګان پېژنې؟ له تاریخ او کړنو یې خبـر یې؟ که یواځې نوم دې اورېدلی دی؟؟؟ او دویـم دا چـې پـر دا دومـره لویـو ښکرورو، دروغو در ته هغه مهال چې دا لیکنه دې کوله ځان بد ښکاره نه شو؟ یا لږ تر لږه په خپل زړه کې دې څه ناڅه د شرم او ننـګ احسـاس ونـه کـړ؟ خصوصاً هغه شېبه چې دا جمله دې لیکله (کله چې د شاعر د ځـواب ورکولـو وار ورسېده ټولو نقد کوونکیو غونډه پرېښې او په خپله مخه تللي وو.

په هر حال! هغه د چا بزرګ خبره تاریخ ګواه دی. اوس راځم هغو خبرو ته چې تا په ځانګړي ډول په ما پورې غوټه کړي دي.

١ - هغه مهال چې ته د هغې کره کتنې په غونډه کې ګډونوال وې په خوله کـې دې ستوان وو که چا پرې برغولی ایښی و چې هماغلته دې دغه خبـرې کـړې وای او که نه، په کور زمری په سارا ګیدړ یې؟ یا لکه د کوڅه ډب... په خپل وره کې لکۍ جنډه وړې .

٢ - هغه وخت چې ما کومې خبرې کړې وې اوس هم په خپلو خبرو ولاړ یـم او بیا هم وایم چې دغه شعرونه یا د شعر په نامه دغه خبرې، هسې خوشې چټـې ګډې وډې ساده شډلې عامیانه د پولې پټي د سره خبرې دي. او ښه بــه دا وي چې هر دغسې شاعر باید نور د دغسې ببولالـو نــه لاس واخلـي او د شـعر او شاعر په نامه ملنډې ونه وهي. هر هغه څوک چې ښه هنري او معاصـر شـعر د معاصرو غوښتنو سره سم نه شي لیکلی نو باور لرم چې د لوړې به نه مړ کېږي. یو بل کار روزګار دې پیل کړي، خو د شعر لیکلو په نامه دې د څـه لیکلـو ډډه وکړي، نه دې خپل وخت ضایع کوي او نــه دې د شـعر پېژنـدونکو او او شـعر لیکونکو ذوق ورخرابوي.

اووم: (... موخه مې دا ده چې موږ باید خپل رسالت په ښه توګه تـر سـره او د کره کتنې اصالت خوندي کړو...)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښاغلی علامه(!!) رحماني! ته او ستا ضمير دې چې په ادبي کـره کتنــو کــې د هغې اصول، ځانګړتياوې او ستا په خبره د هغې رسالت او اصــالت پېژنــې کــه يواځې دې چېرته په غلطۍ سره په کوم کتاب کې دغه اصــطلاحات اوربــدلي دي او بس؟؟ بل دا چې ته ښه شعر او ښه شاعر پېژنې؟ باور لرم چې ځواب دې ((نه)) دی. دا ځکه چې که پېژندلی دې نو د ځېنوشعرونو او شاعرانو په اړه بــه دې د ښه او نا ښه پرېکړې نه صادروې.

او په پای کې درته يوه پټه خبره کوم او هغه دا چې دروغ وايه خو په شرعه يې روغ وايه! ما د ښاغلي درانه استاد ناګار صــاحب، صــفيه صــديقي او حقيــار د شعرونو د ښو او نا ښو په اړه يوه خبره هم نه ده کــړې تــا را پــورې دا دومــره خبرې ولې تړلي دي؟ په هر حال! که وخت و د ننګرهار د ادبي بهيــر د غونــډو ګزارشونه به يوه ورځ له چاپه راووځي بيا به هلته ګورو چې حقيقت څــه دی او ستا رنګ به زېړ وي، تول به خولې، خولې يې خو څوک به نه وي چې لاســپکی درته ووهي. په پای کې درته د رحمان بابا دا بيت ډالۍ کوم، ښــه ســوچ پــرې وکړه.

ړوند په خپله عصا پر بوځي کوهي ته

کم دليل له خپل دليل د ځان تاوان شي

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغان معارف او ګڼې ستونزې

ستونزه چې هر څه، هر څومره او په هره کچه وي، بیا هم ستونزه ده خو ځینې ستونزې داسې وي چې یا یوه له بلې سره تړلې وي او یا یې زېږنده وي او چې پر وخت یې د حل غم ونه خوړل شي نو بیا ترې دومره لویه بلا او بدمرغي جوړه شي چې د حکومتونو په کچه لا څه چې په نړۍ واله کچه یې هم کله تر ډېره وخته حل ناشونی وي.د دغسې ستونزو بېلګې د افغان ټولنې په هره خوا کې زښتې ډېرې دي خو دلته به یې یوازې هغه ستونزې یادې او وڅېړو چې د افغانستان معارف ورسره په جال کې دی او د هېواد د نورو ستونزو په پرتله یې شمېره او کچه تر ټولو ستره ده. د دغو ستونزو د حل لپاره که همدا نن چاره ونه لټول شي، په راتلونکو ناوړه پایلو یې سوچ او فکر ونه شي، نړۍ واله ټولنه او افغان دولت یې د هېوادد نورو ستونزو تر څنګ د یوې مهمې ستونزې په توګه ونه ګڼي نو په دغو ستونزو کې داسې هم شته چې هره یوه یې بیا نورې نورې زېږوي. چې لا اوس یې پر دولت او ټولنه د اغېز نښې دومره نه دي محسوس خو هغه ورځ لېرې نه ده، چې بیا به ورته افغان دولت او نړیواله ټولنه دواړه ګوته په غاښ وي، فرصتونه به یې له لاسه وتلي وي او ډېر څه به بیا په هېڅ قیمت او طاقت نه راګرځي هغه ستونزې چې د خطر په لومړۍ لیکه کې دي او تر ټولو مهمې دي داسې یې شمېرو:

لومړۍ: د لېرې سیمو د زده کوونکو ستونزه:

په ټول هېواد کې هغه سیمې چې د مرکزي تعلیمي ځایونو څخه لېرې پرتې دي او هم د دولسم ټولګیو زده کوونکي او هم کوچني ماشومان ورسره لاس و ګرېوان دي، لکه د مرکز نه د لرې پرتو ولایتونو د دولسم ټولګي فارغان چې وروسته له فراغته بې برخلیکه پاتې کېږي، چې کړې زده کړې ترې هم هېرې

(c) ketabton.com: The Digital Library

شي، ځکه هغوی ته د نږدې زده کړې امکانات نه وي او لرې ورپسې تللـــی نـــه شي، نو څه وکړي؟ اړ دي چې شپني او بزګري وکړي او که دغــه کــار يــې لــه ماشومتوبه کړی وای نو تجربه خو به يې پکې پيدا شــوې وای، دلتــه هــم دوه ستونزې دي، يو دا چې لومړی خو هلته د نجونو لپسه نشته او که وي بيا پکــې ښځينه ښوونکې نه وي، چې د دغه کار د لامل په وجه ولسونه د خپلو مذهبي او کولتوري محدويتونو له مخې خپلې خويندې لوڼه په دغسې ځايونو کې زده کړو ته نه پرېږدي.

دويم: هغوی چې زده کړې ترې د تل لپاره پاتې شي:

دا په ولايتونو او ولسواليو کې د لېرې سيمو د لومړنيو او منځنيو َښوونځيو هغه په زرګونو هلکان او نجونې دي چې تر (اووم او نهم) پورې زده کــړې وکــړي او نور نو يوې ناکامې او ناپايه راتلونکي ته د تل لپاره پرېښودل شي چې کړې زده کړې ترې هم هېر شي او نورې هم ونه کړي.

درېيم: د سرپنا او ودانۍ نشتوالی:

د زده کوونکو د سرپناۀ ستونزه هغه لويه بلا ده، چې د زده کوونکــو لپــاره تــر ټولو نورو دردوونکې ده او دا ځکه چې د بل هر کړاو حــل بــه يــو څــه وخــت ونيسي خو اخر په حل شي . خو د سرپناه نه لرل هغه څه دي چې زده کوونکي او ښوونکي ورسره هره ورځ، هره مياشت او هر کال مخامخ دي، چــې بــالاخره نوره نو د دغې ستونزې سره د ترلو کړاوونو په وړاندې د بنده حوصــله ختمــه شي او نتېجه دا شي چې ښوونځی د تل لپاره پرېږدي او خپله راتلونکې يــوې تورې ويروونکې تيارې ته وسپاري.

څلورم: د مسلکي ښوونکو کمی:

دا هم هغه همېشنۍ ستونزه ده چې کلونه کلونه به ورسره افغان معارف لاس و ګرېوان وي خو په بشپړ ډول به حل نه شي او دا ځکه چې د يوې خوا نه زموږ د نفوسو شمېر ورځ په ورځ او کال تر کاله زياتېږي او چې څومره د زده کوونکو د

(c) ketabton.com: The Digital Library

شمېر کچه د هېواد په ټولو ښوونځيو کې په هسک روانه وي په هماغه انــدازه ورته د ودانيو، مسلکي ښوونکو او نورو اړتيا تياری همدغومره لوړ پــدای شــي چې زموږ پوهه کدرونه په ډالري معاشونو پسې نورو دولتي او غير دولتي ادارو ته ځي او هغه چې ډېری يې تر ټولو ضعيف، کمــزوري او پــه ټيټــه نمــره لــه پوهنځيو څخه فارغ شوي وي بيا ښوونکي ټاکل کېږي او لــه دې يــې دا ډېــره لويه ناکاره چې اکثره ښوونکي دولسم پاسان دي او هغه هم هاغه کسان چې يا کانکور ځپلي دي او يا ترې په ټېلو، ټېلو دولسم ټولگی (خلاص) شوی دی، پــه تاريخ، پښتو او ساينسي مضامينو کې څو څو ځل ناکام پاتې دی، خو چې کلــه فارغ شوی د کار موندنې اسانه لار او ځای ورته د پــوهنې وزارت او د همدغــه وزارت د پوهنې رياستونه ښکاره شوي چې پر يو سپين کاغــذ د څــو کرښــو غوښتنليک او لږې واسطې او څه ناڅه رشوت وروسته د نر غوندې بس پياوړی ښوونکی دی !؟

پنځم :

زموږ د ښوونځيو په ټولگيو کې د زده کوونکو د شمېر اندازه تــر هغــې پــولې رسېدلې چې ښوونکي يې د زده کړو پر مهال د کرارولو کنترول هــم نــه شــي کولی او ټول درسي ساعت يې په همدې کې تېر شي چې مه کوئ غلــي شــئ، کېنئ، غوږ ونيسئ!! ا په همدې کې پرې ټنگ شي زنگ ووهل شي، خــو ټکــی هم ورزده نه کړی شي.

په ټولگيو کې د زده کوونکو ډېرښت تر دې حده رسېدلی چــې يــو ښــوونکی پرې کتاب په نمبر سره له مخې هم نه شي لوستلی پاتې لا د کورني کار ليدنــه او کتنه يا پرې پر تخته څه ليکل او لوستل .

لنډه دا چې د افغان معارف علمي کچه کال تر کاله مخ پر ځوړ روانــه ده او يــو دولسم پاس اول نمره مو د کار غوښتنې غوښتنليک په خپله نه شــي ليکلــی، هغه هم په هغو زړو ميرزايانو ليکي چې د پوهنې رياستونو مخې ته د همــدغو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ليکنو لپاره ډلې ډلې ناست وي او زموږ دولسم پاسانو ته د هغوی د کارموندنې لپاره عريضې ليکي، چې ډېره د شرم او ننګ خبره ده خــو د چــا لپــاره او تــر کومه؟ ولې؟ او اصلي لامل څه دی؟؟ بيا هماغه لومړنۍ خبرې چې په ښوونځيو کې د زده کړې د کچې ټيټوالی، د مسلکي ښوونکو کمــی، پــه ټولګيــو کــې د شمېر لوړوالی او د ښوونکو د سواد او تجربې کمزوري، په ټوله کې د معــارف د مامور د معاش کمی، د سرپناه نه لرل د کتاب د کمښت ستونزه، د ښوونکي بې کوري او غربت او په پای کې افغانستان د معارف له پلوه يــو کمــزوری هېــواد جوړېدل چې نتېجه بيا فقر، بدمرغي، اقتصادي، علمي او فرهنګي کمــزوري او بيا وروسته نور عواقب يې ناپوهي، وژنې، ترور، مرګونه، غلاوې، ډاکــې، چــور، اقتصادي، ټولنيز او پوهنيز تبعيض ،توپير او بــالاخره عقــدې، کينــې، نفــرت، کرکه او وحشت... او په پای کې د دې ليکنې وروستنۍ خبره بيــا هــم هماغــه لومړنۍ خبره چې که د هرې ستونزې د حــل لپــاره پــر وخــت او مهــال لارې ګودرې ونه لټول شي نو فرصتونه له لاسه وځي او لــه وړو، وړو ســتونزو لــوی، لوی بدمرغۍ جوړېږي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

پر پوهنه د رسنيو اغېزې

خدای (ج) خبر چې د نړۍ ستر ليکوال ((پوانکاره)) د زمانې په کومه مقطعه کې دا خبره کړې وه چې: (مطبوعات د اوسني تاريخ اساس او بنسټ دی، موږ بايد خپل تاريخ مشوش نه کړو، ځوک چې د مطبوعاتو ازادي محدودوي د وطن او ملت تاريخ ته زيان رسوي.) د دې ليکنې د لومړنيو خبرو لپاره د پوانکاره د پخو خبرو راوړل د دې لپاره وو، چې د لوستونکي او اورېدونکي ذهن ته لومړی د مطبوعاتو د تاريخي ارزښت او مانا په اړه يو څه ورواوروم اوبيا دخپل هيواد اوسنيو مطبوعاتو اهميت ته راوګرځم په ځانګړې ډول د اوسنيو مطبوعاتو اغېز پر پوهنه او ښوونه، روزنه باندې وڅېړم نو دلته به د خپل ماشومتوب د زمانې د يوې شېبې يادونه وکړم. هغه مهال چې زه لا په ښو بدو نه پوهېدم د ښوونځي مخ مې نه و ليدلی، يوه ورځ يو چا، چا ته وويل: د داود خان باچايي خو چپه شوه! او ترکی باچا شو. هغه مخاطب پوښتنه وکړه: دا چا وويل او کله دا کار شوی؟ ځواب دا و چې په راډيو کې يې په خبرونو کې وويل. هغه مهال ماته د پاچايي، داود خان، ترکي، راډيو، خبرونو او نورو ډېرو کلمو مفاهيم په ټوله مانا ناشنا او نه پوهېدونکي وو، خو اوس چې د دغې هرې کلمې په مانا څه نا څه پوهېږم، په دې هم پوهېږم، چې راډيو، خبرونه، مطبوعات، مېډيا او په ټوله کې رسنۍ د نړۍ په سياسي او ټولنيزو بدلونونو کې څومره ونډه او رول لري.اوبيا خو پر پوهنه د رسنيو اغېزې څرګندې دي د بېلګې په توګه که د دغې لارې واورېدل شي، چې په پلانکي ځای کې نړدې (دوه لاکه) وګړي ژوند کوي چې اکثره اوسېدونکي يې د بزګرۍ چارې پر مخ وړي خو د افسوس خبره دا ده چې په زرګونو ماشومان يې د خپلو لويانو سره ختې او نور درانه کارونه کوي خو دولت د دغو خلکو د بچيانو د راتلونکي لپاره د زده کړې په برخه کې هېڅ ډول اقدام نه دی کړی!! د دې خبر په اورېدو سره حکومتي مسوولين له دارنه خوبه راويښېږي، پاڅېږي روانېږي، ځي هلته ښوونځي جوړوي او د ماشومانو سره د هغوی د زده کړو په برخه کې مرستې

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوي چې دغه مرسته بيا د هېواد په ابادۍ کې ستره ونډه لري. همدا شان کـه حال ته راشم او د خپلې اوسنۍ مېډيا د اغېزمنتوب په اړه وغږېږم نو لـومړنۍ راډيو چې زه يې بايد نوم اول واخلم هغه د ازادۍ راډيو ده چــې غــږ يــې نــه يوازې په ملي کچه د هېوادوالو غوږونو ته رسي لا په نړيواله ســطحه يــې هــم پښتانه د موسيقۍ د ترنګ، ترونګ سره دا جمله ډېره اوري چې وايي: ((لــوی شو چې پوی شو)) يا د هېواد د ملي راډيو تلوېزيون په پرده او د غږ پــه څپــو کې دا غږ چې ((پوهنه رڼا ده)) يا همدارنګه نورې ډېرې رسنۍ چې وخت پــر وخت يې د پوهنې وزارت سره د زده کوونکو او ښوونکو ګــڼ شــمېر بېلابېلــې ستونزې څېړلي او بحث کړي دي چې ضرور يې مسوولينو لــه بحثونــو او يــا د ليکلو رپوټونو له اوريــدو وروســـته د حــل لارې چــارې لټــولي او کتلــي دي. همدارنګه ځينې افغان تلوېزيونونه د ښوونې او روزنې لپاره ځــانګړي روزنيــز پروګرامونه جوړوي، چې دغه هم د زده کوونکو د زده کړو په پياوړتيا او هڅونه کې ستر نقش لري. خو لنډه دا چې مطبوعات د معارف په ځلوونــه او رغوونــه کې د پام وړ اغېزې لري، هيله ده چې زموږ معاصره مېډيا د پوهنې پــه برخــه کې لا مؤثره او اغېزمنه شي او دغې برخې ته هم د هغوی د ستونزو د راسپړلو په ساحه کې او هم يې د برياوو په يادونو کې د نورو د تشويق او هڅونې لپــاره ليکنې او خپرونې وکړي. زه خپلې خبرې نورې همدلته رالنډوم خو د نړۍ د يو لوی ليکوال ((جفرسن)) دوه کرښې خبرې د مېــډيا د ارزښــت او ســتاينې د سوچ د يو لنډ بدلون لپاره راوړم چې وايي: که له مانه پوښتنه وکړئ چــې پــه وطن کې بې روزنامې حکومت وي که بې حکومته روزنامــه، زه بــه هــر ګــوره دويمه خبره غوره کړم. (ياني، بې حکومته روزنامه)

(c) ketabton.com: The Digital Library

((کونړدنګې څوکې)) شعري ټولګه که جغرافیه !؟؟

خوږې ،خوږې یوڅو خبرې وکړه
په خوله کې راکړه سره انارد شونډو
دتندي خال دې ښـــــــکلومه اشنا
غـــــلي تېر ېږم په کنـــــاردشونډو
په مینه راکړه سره لاسونه لاس کــــې
صادق ته خوشې کړه بازارد شونډو

دادښاغلي شیرزمان صادق کونړي (کونړدنګې څوکې) شعري ټولګې نه رابېل شوي څو بیتونه دي زما خو ډېر خوښ شوي ، هیله ده چې د نوور هـــم خـــوښ شي ، ځکه د شعر خوښونې ذوق اوسلیقه دهرچـــا بیلــــه ، بېلــــه وي ، خـــو زمـــا (هسې چټې خوشې) نه دي خوښ شوي زما د ژوند د ډېرو تجربو سره ســـمون لري ، زما د کلي لارې کوڅې ، کلیواله پېغله ، له هغې سره په یوازې ځای کـــې په ویره ، ویره خبرې کول ، دانو بیا ځانته خوند او خواږه لري اوبیا هغه د الفـــت صیب ویناچې :

ښکلول ، غېرکې نیول دنورو مخکې
که په خوښه اورضاوي ، څه پرواده ؟

اویاداچې :

عاشــقي نیــــــــــمه باچایي ده
چې ماشوقه یې په طرف ولاړه وینه

یا:

(c) ketabton.com: The Digital Library

خاطردي ډېر راباندې ګــــران دی
کنه منګي لاندې خوله کله ورکومه

اوياور لرم چې صادق صاحب به هم د زلميتوب په کلونوکې د دغســې تجربــو ضرور شاهد و اوکه داسې نه وي ، نوبيا يې داهم نه ويل چې :

په مينه راکړه سره لاسونه لاس کــې
صادق ته خوشې کړه بازارد شونډو

زه د خپل همبشني عادت له مخې په هره نوې شــعرې ټولګــه کــې د خپلــې خوښې بيتونه د لوستلو پرمهال په نښه کوم اوبيا يې د غــوره شــويو شــعرونو کتابچې ته پورته کوم .
داځل مې هم همداسې کړي ، د ښاغلي شاعر او ليکوال صادق صاحب دويمــه شعري ټولګه چې مې کله ولوستله ، نو دغه ښکلي بيتونه مې ترې رابېل کــړل چې ورستنی دربيم بيت يې ترټولې شعري ټولګې ښه راباندې لګې چې کيدي شي ، دابۀ زما د زلميتوب د وختونو د يوې شېبې انځوروي ، ځکه خويې دومره خوښوم .
(کونړدنګې څوکې) دښاغلي صادق صاحب دويمه شعري ټولګه ده او کله چې مې ولوستله ، نو خدای شته په زړه کې مي تېر شول چې ضرور به بې پکې نوې تجربې کړې وي ، خوله بده مرغه چې دلومړۍ شعري ټولګې (خاطرې) نه هم کمزورې او ضعيفه ده ماډېره هڅه وکړه چې زيات يې ښه شــعرونه راواخلــم او ويې ستايم ، ځکه چې به لومړنۍ شعري ټولګه يې هم ما ليکنه کړې وه ، خو په ده ښه نه وه لګيدلې اوبيا يې هڅه کړی وه چې زما ليکنه دقومي ســپينږيرو د پر بکړې له لارې غلطه او بېځايه ثابته کړي او غلطې تبصرې نوم ورکړي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

حال داچې ما پرې د کره کتنې له تولو نورمونو سره ســمه لیکنــه کــړې وه او دواړه خواوې (ښې او ناښې) مې له ژوند یو بېلګو سره وړاندې کــړې وې اوس دادی د نوموړي ښاغلي په دویمه شعري ټولګه هم د لیکنې په حال کــې یــم ، خو یوه خبره ضروري ګڼم او هغه داچې د دې شعري ټولګې له کره والي مو یوه موخه داده چې له یوې خوا لیکوال ته خپلې کمزورۍ ا ونیمګړتیاوې څرګندې شي ، همداراز ځوان لیکوال کهول د کره کنتې له لیکولو سره اشــنا شــي اود زغم کلتور زده کړي دشعرښې او ناښې بېلګې وپېژني او بالاخره بیا پــه خپلــو لیکنو کې د غسې نیمګړتیاوو ته پاملرنه وکړي ، دویمه داچې هغه د مېلمه او (الو) د خوړلو خبره هم ده چې اوس مو دغه یو ستړی کــړی دی ، بــل نــه شــو ستړی کولی ، خوبیا هم داسې نه ده له دې وړاندې ما پر نورو ټولګو هــم کــره لیکنې کړي ، لکه (اصیل افغان، دوخت یادونه او دیادونو په مزار دې ډیوه ځکه بلومه) اونور چې ډیرو به لوستې هم وي . دربیم دا چې زه تل پرهغو ټولګــو د کره لیکنې تکل کووم چې له ځانګړتیاوو یې نمیګړتیــاوې ډیــرې وي اوهــم هغه ټولې ټولګې چې ما پرې دکره لیکنې په نــوم څــه لیکلــي ، نــو همدغــه ځانګړتیاوې په کې په نظرکې نیول شوي چې دهغوی له جملې نه یوه داټولګه (کونړدنګې څوکې) ده .

د دې شعري (۱) ټولګې ډېرى شعرونه لکه دلیکوال د لومړنۍ شــعري ټــولګې (خاطرې) په څېر ډېرې یې بې وزنۍ او کمزورۍ لري چې دلته به یې بېلګې په مستند ډول وړاندې کړم ، خوله هر څه وړاندې یــې زه لــه دې نــوم ســره پــه مخالفت کې یم ، ځکه د شعر یا شعري ټولګې لپاره داسې یو نوم بایدغوره شي چې له نامه یې څرګنده شي چې داشعري ټولګه ده ، دمثال په ډول که د یــوې شعري ټولګې نوم (کرنه او مالداري) وي ، نو ایا څوک به پــه لــومړي ســرکې داسوچ وکړی شي چې ګواکې شعري ټولګه ده ، ترڅــوچې یــې پــاڼې لانــدې باندې نه کړي اوپاپرې بله لیکل شوې کرښه ونه لولي چې ((شعري ټولګه)) که

(c) ketabton.com: The Digital Library

داسې وي نو لوستونکی ضرور دا سوچ کوي چې داد کرنې او زراعت په هکلــه کوم کتاب دی .

یاکونړ دنګې څوکې ، چې ضرور به د کونړ دغرونو د لوړو څوکــو اوجغرافیــایې جوړښت په اړه څه لیکل وي نو دلته زه ځکه وایم چــې د کــونړدنګې څــوکې شعري ټولګه که جغرافیه !؟؟ او یا داسې یو بل نوم لکه ممانې او ګورګوري چې لوستونکی به پرې له لیدو سره سم د غرنیو میوو په فکر کې کیږې .

که له سرلیکه یې راتېر شو ، نو شعرونه یې هم په ټوله کې کمزروي دي او کلــه ، کله خو تري وزن هم په کونړي سین لاهو شوی دی ، ډېر شــعرونه خــو یــې ببخي ما نا نه لري ، خو داهم کېدی شي چې شاعر(۱) ته یې په خپل زړه کــې مانا ولري لکه لاندینی بېلګې :

منزل که اوږد وي که لنډ ، خوبې هدفه نه وي
پدغه شوق مینه طرز داســـې شان مې ګوره
یاد بلال چغې د صـــادق ذهن کې کېنولـــــه
دهغـــــه غږ د هغـــــه چغې په ارمان مې ګوره

او ډېرې نورې دغسې ببولالې چې د بې ماناګۍ او بې مفهــومۍ ســره ، ســره د لوستونکی او اوریدونکی زړه هم له شعر لوستلو او شــعر لیکلــو تــوروي چــې ددغسې بیتونو او شعرونو (۱) بېلګې د صادق صاحب په دغه ټولګه کې ډېــرې زیاتې دي چې د همدغو ګنو نیمګرتیاوو او کمزوریو د شتون پربنسټ مــا هــم دغه ټولګه د کره لیکنې لپاره غوره کړه او هیلــه مــې داده چــې ددې ټــولګې نیمګړتیاوو ته په پام سره نور ځوان لیکــوال پــه خپلــو لیکنــو کــې دغســې نیمګرتیاو ته ځیروي ، بله بېلګه

(c) ketabton.com: The Digital Library

دنام وننګ اود پښتوپه ټکي
موړراښودلې دلالو په ټکې

یا:

سیـــده تېرېږم په هردم د پښتو
صادق اوسېږمه ښه سم دپښتو

دنړۍ یو ستر نقاد لیکي هغه څوک چې د شعرپه اهمیت ، هنریت او جوړښـــت نه پوهېږي ، ښه داده چې ویې نه لیکې اود هیواد پيژندل شوي لیکوال او نقاد زرین انځور بیا لیکې د نن ورځې شاعر باید د کلیمې په بشپړ اوپـــراخ مفهــوم سره معاصرشاعر اود خپل وخت شاعر وي دی زیـــاتوي شـــاعرجوړونکی دی او لکه د نورو ټولو جوړوونکو په څېر باید ترټولو د ښه څیز د جوړولو په لټه کـــې وي ، خوشاعر مخکې له دې چې شعر جوړکړي ، باید خپـــل ځـــان جـــوړکړي ، دښاغلي انځور صیب په وینا زموږ د زمانې شاعرباید په سطحه کـــې پـــاتې نـــه شي اود مسائلو تل ته تېر شې خو متاسفانه چې زموږ د نظر وړ لیکوال (۱) پـــه لیکنو کې هېڅ ډول تخیل ، پیغام او هنریت نه ترسترګوکیږې نه یوازې داچې دغه هرڅه نه لري ، لکه د تیرو بېلګو هېڅ مانا اومفهوم هم نه لري لکه دا:

منـــظوره د منصـــــورقرباني څومره افتـــــــــخارشو
په ســـرکې شوه سریزه اوهمدغه د عشق اسباب دی

وایې چې دغزل دډیرو نورو ځانګړتیاوو ترڅنګ یوه ځانګړتیا داده چې هربیت یې ځانته خپلواکه مانا او پیغام لري ، خو زه د ښاغلي صادق صیب د ډیرو غزلو په مانا او پیغام نه یم پوهېدلی او یا خو به یې لـــه ســـره لـــري نـــه ؟ خـــو خیـــر داپریکړه به لوستونکو ته پرېږدو زه یې یوازې بېلګې وړاندې کوم او له ډېـــرو خبرو نه پرې تېر ېږم لکه دا بېلګه :

(c) ketabton.com: The Digital Library

مینه هیڅ ګرمه نه ده حسن ملامت په عشق کې

ما په سره لمراچوي او خپل ځان په سوري ولي

اویا :

سپینږیری شومه ستا غوټۍ په سپږیدلو نه شوه

ســـوچ کې لاهــو په دریــابونو کې د ځان کومه

انځور صاحب دغسې شاعرانو اود دغسې لیکنو د لیکوالو لپاره څه لاربښــوونې لري چې دلته یې راوړل ضرور ګنم ، هغه وایې هر شاعر ته پکاردي چــې ښــه شعرونه ولیکي اوکه ښه شعرنشي لیکلی ، نوبیا دې نورې لیکنــې وکــړي ، لــه شعر لیکلو دې تېرشي اوکله چې یې ولیکه اوبیا پرې چادښــه او ناښــه انتقــاد وکړ ، نو خپه کېږي دې هم نه ، ځکه چې زمــونږ معاصرشــعر کــره کتنــې تــه ضرورت لري او یوازې له همــدغې لارې مــوږ کــولې شــو چــې خپــل پښــتو معاصرشعر دهنریت اوشعریت په تولـه مانا ښکلی او زړه راښکونکی کړو .
دی زیاتوي راځئ چې کره کتنه په خپلو معاصرو ادبیاتو کې له دښمنۍ څخه د صمیمیت ، دوستۍ او ورورولۍ په نښه بدله کړو او هم یې په معاصــرو ادبیــاتو کې رواج کړو . زه نوره خپله لیکنه همدلته بس کوم ، خو د خپلې جنتې ژبــې اوپه هغې کې د ښو شعرونو او پیاوړو شاعرانو د روزلو په موخه دابیت یــو ځــل بیالیکم چې پخوا مې هم په یوه لیکنه کې راوړیو .

تېل یې وچېږي خپلې وینې په کې زر واچوئ

چېرې مړه نه شي د جونګړو موډیوه ملــــــګرو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښه هغه چې د چا نوم په کې یادېږي

۱۳۲۳ لمریز کال د اسد د میاشتې لسمه ورځ وه. د سهار لمر خپلې لومړنۍ وړانګې د هېواد په لوړو، ژورو، ورو، ورو راخورولې چې د کونړ ولایت د دانګام ولسوالۍ د زوړ برول په کلي کې د سبد ملک په کاله کې یو ماشوم دې خاورینې نړۍ ته سترګې وغړولې. د ماشوم د زوکړې سره سم په کور کې د خوښۍ یوه لویه خوره فضا جوړه شوه. ټول لوی واړه ډېر خوشاله وو. انسانان خو لا څه کړې چې د کور ټول چاپیریال هم خوشاله ښکارېده. تا به ویل دا هر څه کاڼي بوټي لکه چې روح لري او ټول روحاً خوشاله دي. پلار، مور مشره خور، ورور او نور کشران ټول په جامو کې نه ځایدل. هسې خو په هر پښتون پلار د زوی د پیدایښت غږ تر بل هر غږ او زیري ډېر خوږ او ښکلی لګي. خو د دغه ماشوم د پیدایښت د زیري غږ به د هغه د پلار په ذهن او فکر کې تر ډېرې مودې وروسته هم بیا بیا راغبرګېده. دا ماشوم زما د پلار خوری و. پلار خو مې زما له پیدایښته میاشت وړاندې له دې نړۍ سترګې پټې کړې وې خو هغه ته خپلې خور چې زما ترور وه د دغه ماشوم د زوکړې د ورځې کیسه تېره کړې وه. زما ترور چې الله رب العزت د انسان په جامه کې یوه پریښته د ځمکې پر مخ پیدا کړې وه (چې اوس د ښښنې شوې او الله تعالی دې پرې د خپل کریم او رحیم شان له مخې عذابونه اسان او غرق رحمت کړي) ماته په خپله خوله د خپل دغه وروستني ماشوم د زوکړې کیسه نژدې ۲۱ کاله وړاندې تر دې هم خوږه او په زړه پورې کړې وه خو زما په ذهن کې یې تر اوسه همدغه ټکي پاتې وو. دا نومیالی د هغې زماني ماشوم او د نن کره پوره شخصیت، لیکوال، سیاستوال، لوړپوړی دولتي چارواکی د پکتیا ولایت مستوفي ښاغلی مفاد خان ځیر دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

الحاج مفاد خان ((څير)) د اروانښاد ملک حاجي سېد خان مشوانۍ زوی د پلار له طرفه د مرحوم ملک شال مشوانۍ، او د مــور لــه طرفــه د اروانښــاد شــهيد بازمحمد صواتي (چې د انګرېزانو سره يې د هېواد د خپلواکۍ په مخامخ جګړه کې د کونړ د بريکوټ د ارنوۍ د سيمې په تاريخي غزا کې د شهادت د جام پــه پورته کولو سره خپل سرلوړی ژوند پای ته رسولی) لمســی دی. پــه کــوچني والي کې يې ديني او معمولي زده کړې د ليک لوست تر کچــې د خپــل مشــر ورور شهيد حاجي محمد اکبر خان څخه (چې په ۱۳۵۸ لمريز کال د دلوې پــه مياشت کې يې د اسمار ولسوالۍ د انځرکوټ په سيمه کــې د روســانو د ســرو لښکرو سره په مخامخ جګړه کې د شهادت جام د تل لپــاره نــوش کــړی) زده کړي بيا په ۱۳۴۲ لمريز کال کې د خوشال بابا په عالي لېسه کې شــامل او پــه ۱۳۴۸ لمريز کال کې ترې په ډېره ښه لوړه درجه سرې سترګې فارغ شــو. بيــا يې د يو کال لپاره د کابل د غازي په لېسه کې د ښوونکي په توګه دنده تر سره کړه. له هغه وروسته د کانکور د ازموينې له لارې د لوړو زده کړو لپاره د صنعت د ادارې په انستيتوت کې شامل او د مالي اقتصاد په څانګه کې يې د لســانس درجه په ۱۳۵۲ لمريز کال کې ترلاسه کړه. دی د لوړو زده کړو د ترسره کولــو وروسته يې بيا د کابل ولايت مستوفيت د تادياتو په څانګــه کــې د ماموريــت لړۍ پيل او په ۱۳۵۳ لمريز کال کې د ولسي ژوند او ټولنيز دود دستور ســره د بلدتيا او د خپل ښه ذکاوت له امله د وخت د لوړو مقاماتو د لزوم ديد له مخــې د ننګرهار د نازيانو د ولسوالۍ د ولسوال په توګه مقرر او هلته يې په ډېر ښــه بريالي توب سره دنده تر سره کړه دا ښاغلی د ولسي ستونزو د حل و فصل په لارو چارو کې ډېر ښه وځلېد چې يوه بېلګه به يې په لاندې ډول ياده کړم: هغه مهال د نازيانو ولسوالي يوه سرحدي ولسوالي وه چــې خلکــو يــې عســکري خدمت ته غاړه نه وه ايښې. دولتي مقررات يې نه رعايت کول قومي شخړې او لانجې يې د ولسي رسم رواج په اساس د تيرې او ناغې په دوديــز تــړون حــل

(c) ketabton.com: The Digital Library

کولې چې غیر موثره پایلې یې درلودې او د نقدي جریمو پر اساس یې د قتل و قتال او سرماتي، غاښ ماتي، مسایل د جرګــو مرکــو د لارې هــوارول، جنــګ جګړې په کې ډېرې وې هغه مهال نوموړي ښاغلي د ولسونو تر مــنځ د وروری او یووالي د فضا د ټینګښت او پایښت په موخه په صداقت او ایمانداری سره د مشورو او تفاهم د لارې قدم په قدم د تیــرې د ایښــودنې د رواج پــر ځــای دولتي مقررات د ولسونو تر منځ پلــي کــړل او پــه دوو ســترو ګــدوخېلو او سنخېلوتر منځ یې د مندتي د غره د ورشو پــه ســره شــخړه د۵۰ کــالو اوږده لانجه د جرګو په اساس د تل لپاره حل کړه او د هغه ځای د خلکو لــه خــوا د شینواري د ورور په نامه ونازول شو او په جرګو او قــومي غونــډو کــې بــه پــه همدغه لقب تل بلل کېده. دغه راز یې په ډېر ښه بریالیتوب ســره د ننګرهــار ولایت په کوز کونړ، پېچ دره او د سرکانو په ولسوالیو کې هــم د ولســوال پــه توګه دندې تر سره کړي او هغه تاریخ یې پر ښودی دی. همدا شان بیا ښاغلي ځیر د کورنیو چارو وزارت اړوند د فاریاب په ولایــت کــې د ســر شــمېرنې د عمومي مدیر په توګه هم دنده تر سره کړې ده چې دقیقې نېټې یې ماته سمې نه دي رامعلومې له هغې وروسته بیا په ۱۳۵۸المریز کال کې د لوړو زده کــړو د وزارت په چوکاټ کې د دغه وزارت د پېژندنې (سوانحو) د کارمند په توګه هم ګمارل شوی او بیا د هغې زیاتې مینې له مخې چــې د ادب او فرهنــګ د نــړی سره یې لرله د (هېواد) د تاریخي ورځ پاڼې د تحریر هیت د غړي پــه توګــه د فرهنګ او ادب په لار کې ډېر خدمتونه کړي دي چــې د روڼ، مشــواڼي، ډاډه، ګولیزي، مفاد او ځیر په اصلي او مستعارو نومونو یې بې شــمېره لیکنــې لکــه لنډې کیسې، مقالې، لیکنې، کالمونه، طنزونه ادبي ټوټې فراګرافونه او ژبــاړې کړي دي سره له دې چې د غې لارې یې د خپل اولس او وطن خدمت تــه مــلا تړلې وه او نه یې غوښتل چې د قلم او کتاب د ابدي پر تم نه ګوښه ژوند وکړي مګر مسلک د جازبت په اساس د مالیې وزارت د مقام پــه غوښــتنه پــه ۱۳۶۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

لمریز کال کې یو ځل بیا د هغه وزارت په چوکاټ کې د ننګرهار ولایت د مستوفي په توګه تر ۱۳۶۸ کاله پورې په سپېڅلتیا کامیابۍ او بې طرفۍ مالي چارې پر مخ بولي دي چې د ننګرهار د غیورو ولسونو تر منځ یې د ابرومندانه ژوند خاطرې ژوندۍ دي همدا رنګه ښاغلی ځیر په کابل کې د خزنې تقاعد له لوی ریس په توګه تر ۱۳۷۲ کاله پورې رسمي دنده په بریالیتوب ترسره کړې هغه وخت د دغه ریاست په غاړه د متقاعدینو شهیدانو او معلولینو د حقوقو د اجرایه چارې پرتې وې چې ورځ په ورځ یې وظیفوي حجم د مراجعینو د پرله پسې ډېرښت او د حقوقو د نوعیت د تفاوت په لحاظ مشکلات زیږول مګر دغه ستونزه د ځیر د ابتکاري وړاندیز په اساس د مالیې وزارت د مقام په ګړندي منلو او د متقاعدینو او شهیدانو او معلولینو د کاري څانګو او شکل په بېلوالي سره چې جدا، جدا نهادونه وګڼل شول حل شوه او په دغه قدم پورته کولو سره یې د تقدیر بډو په اساس فوق العاده ترفع هم ګټلې ده په اخري ذکر شویو کلونو کې چې د وسله والو تنظیمونو د کورنۍ جګړې لمبو هر لور ته سپرغۍ شیندلې او د سیاسي واکمنۍ د قبضه کېدو لوبه لا ګرمېده ښاغلی مفاد خان پاکستان ته مهاجر او تر ۱۳۸۲ لمریز کاله پورې هم هلته مېشت و.

کله چې د بن د تړون په اساس په افغانستان کې د یو واحد دولت جوړونې امکانات مساعد شو او وزارتونه بېرته فعال شو نو د مالیې وزارت د تعیناتو د شپږ کسیز کمیسیون له خوا د ښاغلي ځیر تېرو کاري تجربو ته په کتنه د کونړ د ولایت د مستوفي په توګه وګمارل شو چې د صفر څخه یې د مالیې چارو په تنظیم او بودیجوي مقرراتو په تطبیق کې اغېزمن ګامونه پورته کړل.

د ټولنیزو او سیاسي کړکېچونو حالاتو او سرو مال د خطراتو د شتون سره، سره یې وکړی شول چې د مستوفیت د کارمندانو په وطن پرستانه همکارۍ د مالیې اړوندې چارې په بریالیتوب سره پر مخ بوتللي د کونړ په ولایت کې چې دولتي اداره ګډه وډه وه او د خودسرۍ او زورواکۍ فضا حاکمه وه د اصنافو د

(c) ketabton.com: The Digital Library

درجه بندۍ پروسه د دولتي عوايدو د تحصيل په عرض د مقرراتو په اساس په عايداتو باندې د مالياتو د قانوني روند رواجول په خاصو تکتيکونو پرته د سرو صدا عملي کړی شو ځرنګه چې د مستوفيت په کاري دفتر د طالبانو په واکمنۍ کې جومات جوړ شوی و او د دفتري کار لپاره يې ځای نه درلود په هغه ولايت کې د اباديۍ لپاره يې ځای نه درلود په هغه ولايت کې د ابادۍ لپهر د ځمکې د کم والي او نشتوالي ستره ستونزه وه مګر د نوموړي په نوښتګرو هلو ځلو سره يې د مستوفيت د دفتري کار لپاره د هغه ځای د اطلاعاتو او فرهنګ د رياست پخوانی تعمير چې په ښه ځای کې واقع دی په مناسبه بيه واخيسته او دغه اړتيا يې په وړتيا سره رفعه کړه. همدغه راز يې د مستوفي د سکونت لپاره ځای چې پخوا يې نه درلود د دولتي چارواکو لپاره په نوي ځانګړي شوي کلي کې د کور لپاره اختصاص او په ګوته کړ. ښاغلی ځير په ۱۳۸۵ لمريز کال کې د دغه ځای ځخه تبديل او د فارياب ولايت ته د مستوفي په توګه ولېږل شو هلته يې هم خپله دنده يو پاک نفس او ريښتوني افغان په توګه په ښه وړتيا سره تر سره کړه او په اجرا اتو کې د صداقت او ښو کړو وړو له امله سر لوړی ژوند کړی او د پښتو او کونړوالې حيثيت يې اوچت ساتلی دی. بيا د ۱۳۸۶ ل کال په اخر کې د کابل د ګمرکاتو د عمومي رياست د مرستيال په توګه د لږ وخت لپاره په اول بس کې مقرر شو چې له لږې مودې وروسته بيا د وزارت د رهبرۍ د لزوم ديد له مخې د لويې پکتيا د مستوفي په توګه ولېږل شو چې اوس هم هلته بر حال مستوفي دی.

د ښاغلي ځير د ژوند نورې ځانګړنې:

الحاج مفاد خان ځير د تېر ژوند په کلونو کې د افغانستان د ژورنالستانو او ليکوالو د اتحاديو او سيمه ييزو فرهنګي ټولنود غړيتوب وياړ هم تر لاسه کړی او د دغه ډول نهادونو سره يې تل دوستانه او قلمي اړيکې لرلي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زموږ د وروسته پاتې ټولنې د انسان د ذهنيت د روښانه کولو او بېدارولو په لار کـې يـې د دغـه اصـل د لا پياوړتيـا لپـاره رغنـدې هلـې ځلـې کـړي.
همدا راز په لويه استراري جرګه کې يې د ټاکنو د لارې د خپلې د ولسـوالۍ د خلکو په استازيتوب ګډون کړی.
په دغه انتخاب سره چې د قومونو د مشرانو د کليوالو ونډو د محترمو نماينده ګانو د ملاتړ څخه په مننه يادونه کوي او ځان د قوم د احسان پوروړی بولي.
ښاغلی مفاد ځير سره له دې چې د مهاجرت د تودو سړو بې وسۍ او غربـت د ژوند نه ستړی و مګر دا چې د يو عام اقتصادي مشکل با وجود يې هېڅ ځواک او هېڅ چاته د مادي ګټو لپاره سلام نه دی اچولی او د بلې خوا د هغـه ځـای د شريفو خلکو د انساني پېرزوينو او ښه سلوک په ځانګړي توګـه د ثمـر بـاغ د تحصيل د کامبټ د کلي د ولسونو څخه زيات راضـي دي او د خپلـو نېکـو او انساني کړو وړو له امله چې د ورور ګلويزو اړيکو پر بنسټ يې د خلکو په مـنځ کې ځان څرګند کړی وياړ لري.
د ښوونې او روزنې سره خاصه مينه لري په دې عقيده دی چې که پـه هېـواد کې د سواد نعمت عام شي او د وطن د ازادۍ او سر لوړۍ دښمنان پـه خپلـو سنجشونو او دسيسو پلمو کې ناکام شي او د هېواد وګړي پـه پوهـه او علـم سمبال شي نو د سوکاله او خوښ ژوند لرونکي به اوسي نوموړی په دې هم ډېر وياړي چې د ښوونکي په توګه يې د هېواد د معارف په سپېڅلې غيره کـې يـو مهال څه ناڅه خدمت کړی دی.
هغه په دې هم زيات وياړي چې د قرآن کريم د لومړيو (۷) سيپارو زده کړه يې د تفصيل، تفسير، مانا، او ترجمې سره کړې ده دغه ښاغلی پر خپلـې مـورنۍ خوږې ژبې پښتو سربېره په دري، اردو، انګلسي، او تر يو حده په عربـي ژبـه باندې هم پوهېږي او د ديني چارو په برخه کې هم د پام وړ مطالعه لري دی يو زياکښ په تقدير معتقيد شخصيت دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په زلمیتوب کې یې د خپلو رمو شپنکي توب او د خپلـو پلرونـو سـره یـې د ځمکو د بزګرۍ د کر کیلې په چارو کې هم مرسته کړې او په دغه چاره کې هم ښې تجربې لري.

په قومي دودونو ډېر ښه پوهېږي د جرګو مرکو هنر یې هم ښه زده او د لانجـو په پرېکړو کې خاصه تجربه او مهارت لري د سپورتي نړۍ سره ډېره مینه لري او د فوټبال او والیبال لوبې یې یو مهال ډېرې ښې زده وې د موسیقۍ د هنر په نړۍ کې شپېلۍ او ستار غږول ښه زده دي.

صادق بې کینې متواضـح پـه خپـل قسـمت قـانع رېښـتیا ویـونکی سـوله غوښتونکی متدین په قول ولاړ، پاک نفس، خواخوږی او مسـلمان شخصـیت دی. دین او دنیا دې ګلزار وي.

او په پای کې ورته د خوشال بابا دا بیت ډالۍ کوم چې وایي:

ښه هغه چې د چا نوم په کې یادېږي
په فاني دنیا به نه وي ژوندی تل څوک

(c) ketabton.com: The Digital Library

شعرونه که مېرونه

د ډاکټرې تورپیکۍ الم یلدا دوې شعري ټولګې (!!)
یوه په بله پسې کال پس راووتې. لومړنۍ یې (د وخت یادونه) په ۱۳۸۴ ل کې د پارلما نې ټاکنو له ټاکلې نېټې میاشت وړاندې چاپ شوې وه، اودویمه یې (د یادونوپه مزاردې ډیوه څکه بلومه) د ۱۳۸۵ ل کال د زمري په میاشت کې له چاپه راووته ما دغه دواړه ټولګې (!) له سریزو نیولې، بیا تروروستیو پېژندپاڼو لوستې.د یو ښه شعر یا شعري ټولګې له لوستلو وروسته شاعر ته د شعر لیکلو یو الهام کېږي یا لږ تر لږه د شعر لوستلو سره یې لېوالتیا بزیاتېږي، خو له بده مرغه چې د څه وخت لپاره یې زما د شعر لوستلو او شعر لیکلو ذوق را خراب کړ.
ما ددې دواړو ټولګو د لوستلو پر مهال د خپل همېشني عادت له مخې هڅه کوله چې ښه شعرونه او بیتونه یې په نښه کړم خو له بده مرغه چې تر پایه مې داسې یو بیت په کې پیدا نه کړ چې یوه شېبه مې د هغه په مانیز او ښکلاییز تصور کې سر په زنګانه کړی وای. پر دغو دواړو شعري ټولګو څو تنو قلموالو د سریزو په نوم څه لیکنې هم کړې دي چې نګه ستاینې او بې حقیقته صفتونه یې بللی شو. یوسریزوال خو ترې ببخې نه ډډې ته کېږي او په دواړو ټولګو کې لکه سیوری سم ورسره روان وي د لیکلو طرز یې هم تغیر نه کوي. دا ښاغلی، ستر لیکوال (!) ښاغلی اسد الله ((لاروی)) دی. نوموړی صیب د آغلې الم پر دواړو ټولګو د سریزو لیکوال دی. پر لومړۍ ټولګې د سریزې سرلیک یې دی ((یو څو کرښې)) پدې وخت او دې حالاتو کې، چې هر طرف ته کرکه، نفرت او بدبیني زیاته ده، خو دې ټولو سره، سره ډاکټره تور پېکۍ الم د یو سمسور

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان په هیله او امید خپل ورونه او خویندې ملي یــووالي، وحــدت، ورور ولۍ او اتفاق ته رابولي...
خو کله چې کال پس د یادې ډاکټرې دویمه شعري ټولګه چاپېږي، بیا هم پرې لوی لیکوال لاروی صیب سریزه لیکي او لیکي: ((او بیا هم یو څو کرښــې))!! ...
د ډاکټرې تور پېکۍ الم د دویمې شعري ټولګې پــه هکلــه بایــد ووایــم چــې اکثریت شعرونه یې ډېر زیات ښکلي، د تصویر او معنا لرونکــې دي او پــه هــر شعر کې داسې پیغام پروت دی
چې لوستونکی یې په یو ځل لوستلو باندې نه یوازې په پوره پیغــام پــوهیږې بلکې د لوستونکي په زړه کې د بیا ، بیا لو ستلو تلوسه راپاروي)) دڅو کرښو د سریزې لیکونکی (لوی استاد !! له دومره لوړې خاکسارۍ نه په خپلــه لیکنــه کې کاراخیستی چې په هېڅ یو غزل یــا یــو بیــت د (خــو) ګوتــه نــه ږدي او همداسې د ستاینو بې شمېره څپې دي چې یوه په بله پسې تکراریږي.
په ټولګیو دوه نورو لیکوالو هم لیکنې کړي چې له نېکــه مرغــه د هغــوی لــه سترګو یې کمزوري، بې وزنه او بې مفهومه شعرونه پټ شوي او که داســې نــه وای، نو باور لرم چې ضرور به یې په خپلو سرلیکنو کې په ګوته کړي وای، دغه دواړه ټولګې ډېرې زیاتې نیمګړتیاوې، بې وزنۍ، املایــې غلطــۍ او پــه لویــه پیمانه کمزورۍ لري چې په دې لیکنه کې به یې په مستند ډول وړاندې کــړم.
لومړی دا چې ماته د وخت یادونه شعري ټولګه کې د ډېرو نېمګړتیــاوو ســره، سره یوه ډېره لویه (نادره) دا ښکاره شوه چې په دوو شــعرونو کــې یــې د دوو نورو پېژندل شویو شاعرانو اروابناد الفت صاحب او حسین احمد صادق د یــو، یو شعر پوره، پوره کاپي که نه وي، نو د مانا او قافیې له مخې خو بالکل په تــول پوره او په امانتدارۍ را اخیستل شوي دي، یا لږ تر لږه د ټکو او کلمو د ځــایونو په بدلون، زیاتولو او کمولو سره نور په هماغه قافیه او ردیف لیکل شوي، لکه د الفت صاحب داشعر :

(c) ketabton.com: The Digital Library

اختیار مې د ځان نشته دی، د جبر په مــذهب یم
دادا مې خپلې خوښــې او رضا ته نـــــــــه پرېږدي
هېڅ نشمه ویلـــی چې په کـــوم کور کې به ســوزم
زمـا د زړه لالیـه څـوک مــې تا ته نـه پـر ېــــږدي
او اغلې تورپیکی لیکي:
د زړه ماشوم مې مستي غواړي ما تقوا ته نه پرېږدي
دوې ستــرګې لټول کــړي ما حیاته نــه پریــږدي
د مینـــې بادشاهان که د خپل حسن خیرات وکړي
دروېــزګر ظالــم دربان ستاو درګا ته نه پــرېږدي
نوره پریکړه پرې لوستونکو ته پرېږدم، خو ټولو هغو همدغسې شاعرانو ته بــه دومره ووایم چې که په خپله ناخبره یاست، نو نورو ته د ناخبرو په سترګه مــه ګورئ. بل د کوزې پښتونخوا دوتلي شاعر حسین احمد صادق داشعر، چې:

دا بتکي بتکي چـــې ښکاري
دا زمــــا د جــانان کـــــــوردی
دا خیـــرن کــــور به صــادقه
شیش محل باندې ورنـــکړم
هاغـــــــه دلته کې اوسیږې
چـــې زمـا د زړه ټکــــوردی

اوآغلې الم یلدا لیکي:
هورې سیمه چې ښکارېږي ځایه ځای په لوګي تور دی
د افـــغان هــا کلــی کــور دی

(c) ketabton.com: The Digital Library

شور ماشور تر ښنه جګیږي هر یو کور د غم انګور دی
د افغان ها کلی کور دی

محبت کډه اخیستې او س تږوپک په ولو سور دی
د افغان ها کلی کور دی
کشـــمالي پـه بلې نشـــته له بـليو سـنګر جـــوړ دی
د افغـــان هـا کلی کور دی
علمیت او امن څه چې انسانیت یو لوی پېغور دی
د افغان ها کلی کور دی...

په شعر او شاعرۍ کې له یو بل نه متاثره کېدل یا یو د بل تر اغیز لاندې راتلـل څه نوی خبره نه ده، خو کټ مټ پردی شعر په هماغه قافیه، ردیف او سـېلابې وزن لیکل دا نو بیا ډېره لویه بې شرمې څه چې، لویه سپین سترګي ده. او بیـا په دومره لوړ هنر او ژور سوچ سره چې زموږ اغلې شاعرې شاعري کړې نو بیـا خو واه واه!!!

دلته چې د الفت صاحب او صادق له شعرونو هر څه اخیستل شوي یا پـه بـډه شوي، هغه پر خپل ځای دي، خو یوه بله کمزوري او ښـو ښدنه یـې دا ده چـې ځومره بېخونده او بدرنګه لیکل شوي او د شعر په نامه تحویل شوي، لکه:

د مین بادشاهان که د خپل حسن خـــــیرات ورکړي
دروېـــــزګر ظالم دربان ستاو درګاته نه پرېږدي

ښه نو، اوس تاسې ښاغلي لوستونکي ووایاست چـې دغـسـې شـعر او دا ډول بیتونه څه مانا؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

او چې مانا نه لري، نو خوند، رنګ او ښکلا به يې له کومه شي چې د څو کرښــو ليکونکی لوی استاد (!) وايي:

((که آغلې يلدا شعر ليکلو ته همداسې دوام ورکړي، ډېر ژر به د هغو ګوتو پــه شمار شاعرانو په قطار کې راشي چې تر اوسه يې د قلم کارنامې پــه نســلونو، نسلونو کې ژوندۍ پاتې دي، د څو کرښو د وتلي ليکــوال د خبــرو د لا پخلــي لپاره د تورپېکۍ ډاکترې هغه شعر يوځل بيا تکراروو:

هورې سيمه چې ښکاريږي
ځايه ځای په لوګي تور دی

که خبره نوره هم لږه صفااو ريښتيا وکړم، نو دا د شعر په نامه کرښه يې له نورو ډېرو بدرنګيو سره، سره دا بېخوندي او غلطي هم لري چــې کــه (ســيمه) پــه ريښتيا توره وي، نو د پښتو ژبې جوړښت او ګرامر ته په پام سره بايــد (تــوره ده) وويل يا وليکل شي، نه دا چې تور دی.

آغلې الم ته د دغو نورو شعرونو په هکله د نړۍ د يوه ســتر ليکــوال دا خبــره راوړم چې وايې ((که نړۍ هماغه ډول وګورئ چې يوه بل شاعر بيان کــړې وي، ښه به داوي چې خپل وخت او زموږ وخت ضايع نه کړئ، ځکه له همدغه ځايه څرګندېږي چې شاعر نه ياست)) د نوموړې شاعرې (!) د دغسې بې وزنو، بــې مانا او بې خونده شعرونو بېلګې په دواړو ټولګو کې زښتې زياتې دي چې دلتــه به يې له خرواړونو، يو څو موټی راواخلو:

د ژوند په بازاره کې مې هر څه خرڅــلاو ليدلي
ليدلي مې خو نه وو، ګوندې مينه په بازار شي

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښه نو، اوس ته ښاغلې وواياست چې دا شعر دی او که هسې ببولالې!؟ يا دا په شعر ملنډې وهل نه دي؟ د شعر په نامه بې مانا او بې مفهومه خبـرې نـه دي؟ ياهسې ساده شډلې، ګډې وډې او بې مطلبه کرښې نه دي؟ او چــې همداســې دي، نو بيا خو دغسې سرسري عاميانه خبرو ته شعر ويل ظلم دی، د شعر نه د لوستونکي او اوريدونکې د زړه د مينې سرېدل دي. د وخت يادونه او د يـادونو په مزار دې ډيوه ځکه بلومه، د دې دواړو ټولګو ټول شعرونه هسې هغه دغه د زړو ښځو خبرې دي، چې د وښو، سبو اويا نورو وزګاريو پرمهال يې يوه له بلې سره کوي او همدا راز هېڅ ډول ښکلا، صــميميت، هنــري تخييــل او شــعري واقعيت په کې نه ليدل کېږي ،خو بيا هــم د ((څوکرښــو)) د ليکنــې نوميــالی ليکونکی!! پرې ليکي: ((چې د يلدا اکثريت شــعرونه د لــوړې مانــا اوعــاطفې لرونکی دي))

څو نورې بېلګې

مــــا به هـــــېڅ ژوندون ته يار نه وا ی ويلی
که مې يوه ورځې په شونډو کې مسکا شوه

×××

لرې پېښو ته يې د کور مېرمنه ناسته
لکه شمعه چپ زړګی او ځان يې سوځي
د يلدا قلم د خپلې لمن اور واخيست
د بېداد په شرارو کې به ځان ســوځي

×××

داسې ژوند نه مرګ ډېر لوړه مرتبـــه کړي
چــې له داره غليم ساتي سترګو تـــور کې
زه يلـــدا د دې پښتــو ځنـــې توبه کـــړم

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې ســـرکوزي په شان ژوند کوي پېغور کې

×××

زړه شمعې په شـــان سوزي بې تابه اوښکې ګوره
اوس پوه شوم لېونی ولې ګرځي خيرې ګرېوانه

×××

پښتونه تانه مې ګيله پا تې شو
د پښتنو شمله کړه پاتــــــې شـــو
لر بـــــــر پښتون چې يلدا اوسنجو
د پښتنوالي نه يې توبه پاتې شو

د تورپيکۍ په دغسې خوږه رنګينه(!) او غزليزه شاعرۍ کــې دا رنګــه نــادرې بېلګې ښې ډېرې دي!! خو بيا هم ورته د نړۍ د يوه ستر ليکوال شاعر او نقــاد (راينرمارياريلکه) داخبره کول غواړم، چې وايي: ((.... د نن ورځې ډېر ناوړه او زيان لرونکي کتابونه، نه يوازې دا چې د يو ځل لوستلو ارزښت هــم نــه لــري، بلکې د سوزولو وړدي)) دی زياتوي ((دغه ډول شعرونه بايــد وســوزول شـــي، ځکه چې دغسې شعرونه په لوستو نه ارزي اوبايد شاعر يې وپوهول شي (کــه شاعروي!) چې دغه خبرې شعر نه دی... او هغه ثوک چې نه ښه شعر پيژني او نه يې ليکلی شي، ښه خبره دا ده چې له شاعرۍ ســترګې پټــې کــړي او لاس ترې واخلي او په دې بايد هم پوه شي چې له شعر ليکلو پرته هم ژوند کــولای شي...)) د وخت يادونه او د يادونو په مزار دې ډيوه ځکه بلومه) شعري ټولګــو کې پر غزلو سربېره د ازادو شعرونو په نوم هم ښه ډېر بېلابېل سرليکونه شـــته چې يو څو بېلګې به يې دلته د خولې د خوږولو او ذهن تســـکينولو پــه موخــه رابېلې کړو!! لکه د (بابالټوم) دا شعر:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتو بچی یم د احمدشاه لمسی یم
زه خپل بابا لټوم، چېرته به یې پته وکړم
چېرته به یې لټه وکړم
خپلواکي:

د ړندو په یو ښــــار، چې ښـــــکلا و بې مفهومه
د پایزیب شرنګ سرخوړلی، شور ماشور د زولنو کې
د دې ســـــیمې ټول وګـــــړي، په امساوو متـــکي وو
ښایــــــې دوی چـــــې خــــــپلواکي نه پېژندله

استقلال ورځ:

ای افغان یتیم ملته، ژاړه، ژاړه تسل نشتــــــــه
چـــــې بـــــې باکو تــــه شــــوې پاتــــې
شــــــا زلـــــــمی د وطـــــــن نشته
خــــــپلواکــــــــي یــــــو افسانه شــــــو
د احــــــمد خـــــــاورې شـــــــمله شو
د میــــــــــــوند میدان ډېر سوړ دی
دایــــــوب نښـــــانه نشــــــــــــته ...

بندي:

کـــــه هر څو فلک ترلـــــــــــی
د تقـــــــدیر پــــــه زولنو یم
خو چې ستا مینه رایاد شـــي
له هــــــر بنده شـــــم ازاده

ډیوه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

تــــــه د خـــــوب په شانې راغـــــلې
شوې د سترګو نه مې زړه ته را دننه
بیـــــا د اوښـــــــکو پـــــه شان ولاړې
د یــادونو په مزار دې ډیوه ځکه بلومه

ازلي لیکنه:

زما د تقدیر کتاب کې دا لیکلي وو چې
زړه د مینې حریم نه شي کېدای
خو مینې زړه حریم کې دا لیکلي وو
مینه تقدیر ته بندې نه شي کیدای

سېلاب وهلي:
زما د اښکو فوارې
په سخته تېږه باندې
که اوس اثر نه لري
خو زما له مرګه وروسته خلک به وایي چې
دا تیږه هم باران وهلی
یادونه:
ځای په ځای ستا خاطرې دي
ستا د مینې نښانې دي
ستا یادونو اوس په زړه کې
جوړې کړې هدیرې دي

(c) ketabton.com: The Digital Library

او داسې نور ډېر زيات چې د (ځو کرښو) د ليکوال په وينا په يو ځل لوستلو پرې د سړي تنده نه ماتيږي(!!) خو ماته پرې زما د يو ملګري ځوخبرې راپه زړه شوې چې شاعر هم نه دی، خو خبرې يې راته ښې او پخې ښکاره شوې چې يوه ورځ يې راته په څه خبروکې وويل: ((هلکه اشنا! دا تاسې شاعران چې ورته ازاد شعر وايې، دا خوماته هسې څه ګډې وډې ساده خبرې ښکارې او که دا شعر وي، نوددغسې شعرونو ليکل خو زه په ورځ کې تر زرو هم اړوم)) اوبيا يې راته وويل: ((ګوره! که نه، يو ازادشعردرته وايم !))

هی، هی د مينې په درياب کې
مې ځان ښه وغورځاوه
يخني وه ډېره سخته
زر تې ببېرته وچې ته راوختم ...

او د دغو خبرو سره چې هغه ورته د شعر نوم ورکړ ماهم ښه وخندل، خو نور مې ورته هېڅ ونه ويل، په ريښتيا چې ايا دغسې بې منطقه او بې ترتيبه خبرې او جملې شعر کېدی شي؟

نه، هېڅکله هم داسې نه ده، نو دغه د ازادو شعرونو په نوم ليکل شوې کرښې څه ښکلا او مانا لري او د کوم احساس او عاطفې له مخې ليکل شوې؟ لکه د بابا لټوم په ليکنه کې (چرته به يې پته وکړم، يا د خپلواکۍ په ليک کې دا کرښه چې: د ړندو په يو ښار کې چې ښکلا و بې مفهومه)... ځومره بې مفهومه او بې مانا جوړې شوې کلمې دي چې د ټولې ليکنې بېخوندی سره، سره هېڅ شی ذهن ته نه ورکوي او تر ټولو لويه نادوده يې لا دا چې د خپلواکۍ د يوې لويې مانا لورنکې کليمې سره په دومره سوليدلو او بې مفهومه الفاظو چلند کول دا نو ډېر لوی ظلم دی زما استاد به ويل: ((دازادۍ مضمون او ايډيال او د خپلواکۍ د مفهوم خيال بايد د شعر په داسې مهينه او اهنګينه ژبه بيان شي چې د عاطفي احساس تړون او خوږوالی يې دومره خوږ ولېږدول شي چې ويده

(c) ketabton.com: The Digital Library

ویښ کړي او ویښ خوب وزنګوي، نه داچې ... د افغان یتیم ملته، ژاړه ژاړه بـل کارمه کړه، ځکه چې هر څه په سین لاهو شوي، هیڅ نشته او مورِ ټول په خـلا کې ژوند کوو!! او بله لا په کې دا بېخوندي چې ((خپلواکي یوافسانه شو د احمد خاروې شمله شو)) د سېلاب وهلو کرښو ببولالې: زمـا د اوښـکو فـوارې پـه سخته تېږه باندې که اوس اثر نه لري، نو زما له مرګه وروسته به خلـک وایـې چې دا تېږه هم باران وهلې(!!)او همدغسې نور په لسګونو شهکارونه چـې نـه خوند لري او نه رنګ، یوازې د پولې پټې د سر خبرې دې چې کلیوال بزګـران یې هم دومره پیکه بېخونده او بې مقصده نه کوي. پـه هـر حـال بیـاهم نـور قضاوت پرې لوستونکیو ته پرېږدم او که چا نه وي لوستلې، نو باورلرم چې ډېر به یې زما د دې لیکنې وروسته راپیدا او ولولي، خو زه ورته په پای کې د نړۍ د یو ستر منتقد (تي اس الیود) دا یادونې راوړم چې وایې ((د شاعر په قلم او ژبه باید د ولس ادبیات او ژبه غني شي اود شاعر ستر مسؤلیت همـدا دی چـې د ژبې پر وړاندې د شعر هره کلمه باید حسابي وکاروي او د شعر هر نوی مفهـوم یې باید د هغه د ژبې د غنا او بډاینې لپاره یو معتبره پانګه وي، هغـه زیـاتوي: ((خپله ژبه له هغه شکل څخه چې وه، په پراخه، پاکه او دقیقه توګه راتلونکیو ته سپارل، دا دی د شاعر په عنوان د شاعر ستر او ممکن بریالیتوب.)) او چـې داسې ده، نو د آغلې ډاکټرې تور پېکۍ الم په دواړو شعري ټولګـو کـې نـورو ډېرو نیمګړتیاوو سر بSېره د ژبې املایې او ګرامري خوا تر ټولو ډېره کمزوري او د پام وړه ده هیله ده چې په راتلونکي کې ورته پوره، پوره پاملرنه وکړي. بل دا چې له هر لومړني کار سره نیمګړتیاوې او تېروتنې ملې وي، خو دومره هـم نه چې هر څه د هېڅ او نشت له ګواښ سره مخامخ کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اول زده کړه، بیا کوژده کړه

دا دی د افغاني فرهنګ د بډاینې په ډګر کې یوه بلـه زیاتونـه هـم وشـوه، دا زیاتونه په ننګرهار کې د ((سالو)) په نوم مجله ده چې د ۱۳۸۶ لمریـز کـال د غويي د میاشتې په ۱۷مه یې د یوې غونډې په ترځ کې د ننګرهار د فرهنـګ او ځوانانو د ریاست د غونډو په تالار کې د پټې په پرېکولو سره د چاپ کار پیل شو. څرنګه چې هر لومړنی کار له نیمګړتیاوو خالي نه وي، دا مجله هم ډېـرې تېروتنې لري چې موږ یې په لاندې ډول شمارو.

عمومي ځانګړنې:

د دې مجلې مسؤل مدیره ډاکټره جمیله سیدي ده او د امتیاز څښتنان یې پـه ختیزو ولایتونو کې د ښځو چارو ریاستونه ښودل شوي دي. مجله په ۴۰ مخونو کې په ډېر لوړ بیه کاغذ کې چاپ شوې چې په هېواد کې به ډېرې کمې چـاپي خپرونې په دغه ډول کاغذ کې چاپېږي. خو کاش! چې د لیکنو موضوعات یـې هم په هماغه پیمانه ښکلي، نوي او د لوړو ماناوو لرونکي وای چې دربغه لیکنې یې د مانوي ارزښت او ټولنیز اهمیت له مخې د ډېرې ټیټې کچې لرونکي دي او نه یوازې دا چې ډېرې سولیدلې، کربدلې او زنګ وهلې لیکنـې دي. د ژبنـې، نثري او ګرامري جوړښت له لیده هم په ډېر ببخونده ډول لیک او تیارې شوي چې د هر کارپوه لوستوال خو ترې په لومړیو درې، څلور کرښو لوستو کـې زړه سړېږي او نور یې هسې خوشې چتې پاڼې نه اړوي، را اړوي.

د نامه ژبنی اړخ:

که چېرې د مجلې پر پښتې د لیکل شوي انګریزي نوم (sallow) تـه پـه ځیـر وکتل شي، نو د پښتو له نوم (سالو) سره نه پخلا کېږي یانې په دې مانا چـې د ((سالو)) واو (و) څرګند او دروند واو تلفظ کېږي او د انګرېزی sallow هغه یې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اوږد واو غوندې ویل کېږي او دا د مجلې د خپل تلپاتې نوم نیمګړتیا ده. د سالو انګرېزي بدیل باید ((saloo ،salu)) راغلی وای او کنه داسې هم کېدای شول چې فونیتیکي الفبې (phonetic Alphabet) څخه کار اخیستی وای چې فونیتیکي الفبې کې د سالو بدیل (salu) کېدلی شي یانې د a اوu پر سر باید زور ((ـــــ)) راوړل شي.

د پښتو یاګانو پر ځای نه کارول او شعري نیمګړتیاوې:

د ((سالو)) مجلې دغه نیمګړتیاوې هره یوه په خپل وار سره څېړو، خو لو مړی یې د پښتو یاګانو د پر ځای نه کارولو نیمګړتیا تر ټولو نورو نیمګړتیاوو ستره ګڼم او دا ځکه چې له یوې خوا په پښتو لیکدود کې د یاګانو پر ځای نه کارول مانا هم بدلوي او له بلې خوا په ټوله مجله کې یاګانې په سم ډول نه دي کارول شوي، لکه د ((اسلامي افغاني ټولنه او له اسلام...)) د مطلب په متن کې لاندې کلیمې او جملې ((یو ځلی، میړه، ژوند تیر کړي، کولاي شی، د ښځي په حق کې ډېر دقت په کار دی، هیڅکله، نجلي، کیښني، داسي، پیښي رامنځته شوي، کیږي)) او په سلګونو نورې ورته بېلګې چې همدغه یې له خروارونو څو دانې وې او دا یې لا څه کړئ!! چې په لویه پښه (!) یې د ځېنې شاعرانو شعرونه بې وزنه او بې مانا کړي، لکه د اسدالله زمري دا شعر چې:

زه په خزان وهلو کې بهار وینم

سپېرو ایرو لاندې پټ شوی سور انګار وینم

چې کېدای شي د لومړۍ مسرې پاتې ټکي به ((زړونو)) وي لکه: ((زه په خزان وهلو زړونو کې بهار وینم.)) یا لکه د شمسزي د شعر دا مسره: ((ته هم ډوکیږې مازدیګره راترغاړې وځه)) چې زما په ممکن ګومان له آره به داسې وي: ((ته هم ډوبېږې مازیګره! راتر غاړې وځه.)) خو داسې بر ښېي چې د ((سالو)) خپروونکو هر څه له سره تېر کړي او ټول خیال او اند یې د خپلو جېبونو د... په سوچونو ... او د مجلې مانوي او ټولنیز ارزښت ته یې هېڅ پام

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړی نه دی...؟؟ خو خیر په هر حال! انسان کمزوری دی او ورسره، ورسره نفس هم ډېر ظالم څیز دی !!؟ یا د درویش دراني نوم او شعر چې نوم یې در ((ویش)) لیکلی او په مجله کې یې د راغلي شعر نیمګړتیا داسې ده:

زه یم یو زخم، څکه مالګې دوړولې هر چا
ربم یو ګل څکه ملګري د خزان دي خلک

چې کېدای شي له آره به دا بیت داسې وي:

زه یم یو ګل، څکه ملګري د خزان دي خلک

همدا شان د دې مجلې د ډېرو نیمګړو، بېخونده او بې مفهومه مطالبو له لیکې یوازې د ((سینګار یا مکمل نظافت)) مطلب تر کتنې لاندې نیسو او په دې ډول یې بېلګه وړاندې کوو: ((د یوې ځواني نجلۍ یا خوانې ښځې د عمر په مطابق سینګار، ځان ته د پاملرنې او د هغې ثلیقه د ژوند په ټولو چارو کې ښيي. که په څیر سره وکتل شي یوی ځواني نجلۍ چې خپل نظاقت او سینګار ته په صحیح ډول پاملرنه نه کوی نو په یقین ویلاي شو چې دغې نجلۍ خپل شخصیت او ټولنیز دریځ ته هم پاملرنه نه کوي چې دغه بې تجهې هغې ته یو لوی زیان بلل کیږي. او که چیرې هغې نجونو ته چې خپل نظافت او سینګار ته پاملرنه کوي وکتل شي نو مالومیږي چې د نظافت تر څنګ د خپل ټولنیز دریځ او شخصیت ته هم د ودې ورکولو په هڅه کې دي، په دی ډول یوه مستقیمه اړیکه د مناسب او ښه سینګار او شخصیت تر منځ موجود ده چې باید له پامه ونه غورځول شي....))

لنډه دا چې د((سینګار....)) مطلب هېڅ ډول منطقي ترتیب، نثري خوږوالی او د جوړښت له مخې تسلسل نه لري، هسې د کلیوالو یا عامو خلکو ګډې وډې خبرې دي چې د هر لوستونکي د وخت له ضایع پرته نور هېڅ نه لري. که د ټولې مجلې د لیکنو د استازیتوب په ډول پورتنۍ لیکنه وکتل شي، نو ویلی شو چې نکته ایښودنه punctuation یې هم هېڅ نه ده مراعات شوې او په ډېرو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځایونو کې یې دوې کلیمې په زور سره یو ځای کړي چــې بایــد ببلــې، ببلــې راغلې وای چې دا د کمپوزر یا د ایډیټر نیمګړتیا ګڼلی شو.

ژورنالیستیک اړخ:

الف- سرلیکونه: د دې مجلې سرلیکونه د ژورنالیزم د سرلیک لیکنې د مېتود له مخې جوړ نه دي یانې که چېرې ورته په ځیر سره وکتل شي، نو سړی ویلی شي چې دغه سرلیکونه د شمس النهار له خپرونې سره هم پرتله کېدای نشي، کومه چې د افغانستان د ژورنالیزم په تاریخ کې لومړنۍ خپرونه بلل کېږي. بل، سرلیکنه چې د هرې خپرونې پالیسي یا په بله وینا فکــري نظــر څرګنــدوي، سرلیک نه لري چې باید سرلیک یې درلودلی وای. نن سبا کــه هــره خپرونــه ولیدل شي، نو خامخا په یوه ځانګړي ځای کې، نښان او.... تر څنــګ ســرلیک هم لري. که د سالو دریېم مخ ته وکتل شي، نو دلته هم لیکنــه پــه زوره دوې ټوټې شوې او دوه سرلیکونه (له اسلام څخه دمخه او وروسته د ښځو مقام او مرتبه، د اسلام مبارک دین په راتګ سره د ښځو مقام او مرتبه) ورکــړي دي، دا هم کېدلای شول چې دغه لیکنه یوه وای او تر یوه سرلیک لانــدې راغلــې وای او دا هم کېدلای شول چې دغه دواړه سرلیکونه تر غټ سرلیک لانــدې د فرعي سرلیکونو په توګه راغلي وای. همدارنګه لومړی سرلیک کېــدلای شــي چې د دویم استازیتوب هم وکړي، ځکه چې په لومړي سرلیک کې هم دا ویــل شوي چې: ((له اسلام څخه دمخه او وروسته....)) نو بیا ولې په دویــم ســرلیک کې: ((د اسلام مبارک دین په راتګ سره....)) راوړل شي، حال دا چې هلته یې هم یادونه شوې ده. د اووم سرلیک ((پوهنیار شیلا بابری لطفا شــما در مــورد تاریخچه امور زنان ولایت ننګرهار معلومات ارائیه کنید و ضمناً یاد آور شــوید که در چند بخش فعالیت میکند.)) د یوې مرکې د یوې پوښتنې شــکل لــري، خو په پای کې یې د پوښتنې نښه راوړې نه ده او لیکنه هم د مستقیم نقل قول Direct Quote په توګه راغلي چې باید یو بل بدیل سرلیک یې درلــودلی وای،

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو... که اتلسم مخ وکتل شي، نو د ((مورنۍ مړینـــه یـــا (Maternal Death) لــه سرلیک سره به مخ شئ چې دا په خپله له سرلیک سره لوبې کول دي. دا چې سالو په پښتو او دري لیکنې لري او همدارنګه ترې د لاندې لیکنه چـــې مرکــه ده، سرلیک یې د پښتو تر څنګ انګریزي هم لري چې باید یوازې پښــتو وای، نه دا چې انګریزي ورسره وي. که چېرې دغه لیکنه شوونیزه وای، نو بیـــا یـــې باک نه کاوه، ځکه چې د لوستونکو لپاره به ګټوره وای او د لیکنې تر څنګ بــه یې اصطلاحات هم یاد کړي وای. که سرلیک یو ځل بیا د مفهوم له مخې وکتل شي، نو ((مورنۍ مړینه)) پر ځای به دا ښه وای چـــې ((د زېـــږون پـــر مهـــال د میندو مړینې)) راغلې وای، ځکه دغه لیکنه هم له همدې موضوع څخه بحــث کوي. مورنۍ مړینه کېدلای شي چې د یوه چا لخوا داســـې وویــل شـــي چـــې: ((مورنۍ مړینې یا د مور مړینې مې ډېر خفه کړم....))

ب- ژورنالیستیک ژانرونه او سکالوییز

(موضوعي) اړخ: هره چاپي رسنۍ او کتاب په ځانګړیو ځایونو کـــې لیکلـــړ یـــا فهرست لري چې سالو مجله یې هم لري او د لیکلړ دنده دا ده چې لوستونکی په اسانۍ سره وکولای شي چې د خپلې خوښې لیکنې پیدا او په نښه کـــړي. ((سالو)) ګل د خپلو سرلیکنو او مخونو د ښودلو تر څنګ ځېنې انځورونه هـــم راوړي چې دا یې یو ښه کار کړی، ځکه چې د لوستونکو په زړه راښـــکون کـــې ښه کار ورکولی شي، خو لړه نیمګړتیا هم لري او هغه دا چې هره چاپي خپرونه د سر لیکنې تر څنګ یو ځانګړی نښان هم لري خو له بده مرغه چې سالو جان یې نه لري د اووم مخ لیکنه یې لکه د مخه چې یادونه وشوه پیـــل یـــې د یـــوې مرکې د یوې پوښتنې ښه او مفهوم لري خو ځواب یې یو دی او ویلی شو چـــې یوه نیمګړې او په نشت حساب مرکه یا لیکنه ده، ځکه چې د ځوابوونکي یـــې دوه ځایه نوم راغلی دی خو.... همدارنګه د ((کونړونـــو ولایـــت د ښـــځو چـــارو ریاست د خپرونو د مدیریت لنډ ګزارش)) تر سرلیک لاندې په څوارلسم مـــخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې د لیک په بڼه د مجلې دفتر ته یوه لیکنه را استولې چې تقریباً یوه راپور ته ورته شکل لري، کېدلای شول چې د همدې لیکنې له موادو یو ښه راپور جوړ شوی وای، خو لیکونکی یې توانېدلای نه دی چې دغسې یو کار سر ته ورسوي.

ج- د لیکنو لیکوال:

په سالو خان کې ځینې لیکنې د لیکوالو نومونه نه لري چې دا یې یوه بله لویه نیمګړتیا ده، د بېلګې په توګه د مقام زن (۶مخ) پوهنیار شیلا بابری لطفاً... (۷مخ) لنډې کیسې ټول مضامین (۲۱مخ) د مور مقام (۲۶مخ) دونت (۲۷مخ) سپورت (۲۹مخ) ښځه ژاړي (۳۱ــ ۳۶ مخونه) مضامین او په نهه دېرشم مخ کې ټوکې دي چې هم یې لیکوال یا راټولوونکي یې معلوم نه دي همدارنګه په دې ګڼه کې داسې هم شوي چې د لیکوالو یا ځوابوونکو نومونه په انګرېزۍ ژبه راغلي چې باید راغلي نه وای لکه په دولسم مخ کې Ahmad Gul Baidar چې تر څنګ یې دنده هم ښودل شوې ده او له اتم مخ څخه تر دولسم مخه پورې مضمون چې د یوې مرکې بڼه لري او لیکوال یې څرګند نه دی، خو په پای کې لیکل شوي چې: Dr: SHUGHLA SHINWARI RHO ښايي چې لیکواله یا یې ځوابوونکې واوسي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شعرونه، انځورونه

زېرى مې درباندې ذوقه ستا ارمان پوره شو
لاس ته مې ډېر ښکلي د شاداب شعرونه راغله
نه، نه داسې نه دي، نه دانه دي، نه دا هم نه دي
ټول ريدي ريدي ګلاب ګلاب شعرونه راغله

داسې شعرونه چې هم په کې خوند شته او هم رنګ. هم په کې مينــه شــته او هم په کې ننګ، هم په کې ځان يادوي او هم جانان. هم په کې کونډه شته دی هم يتيمان. هم بلې لمبې لري هم سکروټې او هم پټنګان او بيا دغه هر هر څه په داسې خوږه او شاعرانه ژبه ښکلي کوي، انځوروي، خوږوي او راټولوي چــې هر لوستونکي ته په کې خپل خپل زړه خورول او راټولول ښکاري لکه

نيمه شپه چې راخورا کړم، ستا خطونه تصويرونه
لکه کونډه ماښامي کې، يتيمان ځان ته راټول کړي
هغه لار کې شم بې خوده، چې پرې ستا د راتلو وخت شي
شاداب هسې د معيارو، ماشومان ځان ته راټول کړي

هوکې! په ريښتيا چې ښاغلي شفيق الله شاداب صيب په خپلو ښکلو شــعرونو کې ډېر څه راټول کړي، خو دلته يې د خپل کلي کور ماشومان په داسې حالت کې راټول کړي، چې هغوی هېڅ نه پوهيږي. خــو شــاعر دغــه د ماشــومانو د راټولولو وسيله په خپل عملي ژوند کې داسې کارولې، چــې هېڅــوک پــرې د ښکلو د راتلو په لار کې د ناستې انتقاد نه شي کولی. خو دلته شاعر بيا هــم د پښتني دود او پت له مخې مجبور دی، چې د خپل اشنا د راتلو د انتظار خوږې شېبې د ماشومانو سره د لوبو په بهانه رالنډې کړي، تر څو چې اشنا يې راشــي او د ديدن تنده يې ماته شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو اوس زه پوره باور لرم، چې د شاداب صیب د ناکامې مینــې پــه انځــوریزه شاعرۍ کې او شعرونه په ډېره مینه وړي او مینه کړي، ښکلي او بدرنګه ټــول په ځان راټول کړي او دا ځکه چې شاداب صیب د مینې جنازه د ارمان په اوږو د حشر مقبرې ته وړي او څوک، چې د مینې جنازه وړي، نو داسې مین به پیدا نه شي چې ورسره ملګري نه شي. وګورئ:

وړم يې د حشر مقبرې ته د ارمان په اوږو
ور لاندې وزمه د مينې جنازه اخلمه

تنکي او زلمي شاعر شاداب صیب په خپله ځوانه او لومړنۍ شاعرۍ کې داسې خواږه او پاسته ګډ کړي او راټول کړي، چې د بې مینو او بامینو ټولو خوښېږي. لکه:

ټينګه غاړه را چې ګوزاره وشي
ستا په تش ليدو مې څه کار نه کيږي
يه خپله شادابه نو زه څه وکړم
مړ شې لويه لار ده، ديدار نه کېږي

وګورئ! دلته شاعر په خومره خوږه ژبه او شاعرانه انداز کې د خپل اشــنا نــه د غاړې، غړۍ کېدو غوښتنه کړې. او بيا يې هغه د ښځينه احساس بيان څــومره خوږ او عاميانه ځواب کړی، چې:

يه خپله شادابه نو زه څه وکړم -مړ شې لويه لار ده، ديدار نه کيږی

د ګران شفيق الله شاداب په انځوريزه شاعرۍ کې دغسې عاميانه، سيمه ييــز کليوالي ((خو)) خواږه مفاهيم ډېر زيات دي او په ډېره خوږه شاعرانه ژبه يــې په داسې انداز کې انځور او تصوير کړي، چې ته به وای، بــس همدغــه شــېبه، شېبه کېدو ولا ده لکه:

يه د ګيلې نه دې قربان شمه خو څه وکړمه
پرون په تلو کې در کتلو ته راجوړه نه شوم

(c) ketabton.com: The Digital Library

والله که ډېره د ارمان په لمبو وسومه خو
شادابه زه دې خپلولو ته راجوړه نه شوم

او يا دا چې:

ياره بس ورځ نيمه کې، شال غوړېدو والا دی
زړه ښکته بره نه کړې، سپرلی راتلو والا دی
د پاسه راوړه پې مه، وکړه لږ وار شادابه
زموږ تر منځه دېوال، بس غورځېدو والا دی

نو هغه د چا شاعر خبره چې:

يا خو به ماته ښايسته ښکارې
يا دې ثاني په دنيا نشته دی مينه

خو بيا هم په رښتيا، چې د شاداب ((اشنا)) شعرونه ډېر خواږه او ډېر ښکلي دي او دا ځکه چې زموږ د ژوند له تجربو سره سمون لري. زموږ د ژوند انځور يې کښلی دی او زموږ د رنځ انځور يې انځور کړی دی. او چې داسې ده نو بيا خو هغه د ارواښاد الفت صيب خبرې دلته راوړل زروري ګڼم، چې وايي: ((د لوړ او عالي شعر د پېژندلو معيار بل شی نه دی، د ژوند سره ارطبات دی او تاسې په شعر او ادب کې هم يوازې بشر ولټوئ. چا چې د شعر او شاعر په باب ډېر فکر کړی او دواړه يې ډېر ښه پېژندلي دي هغوی دشعر په رښتني حقيقت پوه شوي دي . هغه وايي ډېر ښه شاعر هماغه دی، چې خپل ځان په خپل شعر کې ښيي. او موږ ګمان کوو، چې زموږ تصوير يې ايستلی دی. شاعر ځکه په موږ ګران دی، چې زموږ د زړه خبرې کوي او زموږ خاطرې رايادوي)) د ښاغلي شاداب د دې ځوانې لومړنۍ شاعرۍ په باب ډېرې خبرې کېدای شي، ځکه چې ځوانه ده، لومړنۍ ده او هېڅ يو لومړنی کار له نيمګړتياوو خالي نه وي، خو د شاداب ښه او غوره شعرونه دومره ډېر دي، چې د کمزوري شعر پيدا کول پکې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ورکې شوې ستنې د پيدا کولو نه کم نه دي او بيا خو زه هم نــه شــم کــولای چې را پيدا يې کړم!؟

زه نو نوره خپله ليکنه د پای خوا ته راکاږم او د شاداب صيب د شعر او شاعرۍ د مينه والو لپاره مې همدومره وليکل، چې مينــه وال يــې د لــومړنۍ شــعري ټولګې (ګل دی د ربدي) له چاپه خبر شي، چې دغه لومړنۍ شــعري ټولګــه د (۱۳۸۲ل) کال د کب د مياشتې په وروستۍ نېټه د (۸۱) غزلو او (۱۱) څلــوريزو په کډون د زرو ټوکو په شمېر له چاپه راوتلې. لومړنۍ پېل ليکنه پــرې نــامتو شاعر او ليکوال پير ګوهر صيب کړې.

دويمه ليکنه پرې زلمي شاعر او ليکوال طاهر فرهاد صيب کــړې او وروســتنۍ ليکنه پرې (راځئ رښتيا به وايو) تر سرليک لاندې د شاداب اشنا خپله ده. زه د ښاغلي شاداب په شعرونو نور څه ليکل نه غواړم. او دده د شعرونو د پېژندلو لپاره دده خپلې ليکنې پوره او کره ګڼم او هغه د نړۍ د ستر ليکوال شوپنهاور خبره چې (د هر ليکونکي انشا د هغه د فکر آيينه ده. که غــواړئ چــې د يــوه ليکونکي حقيقي ارزښت ځانته معلوم کړئ، دې ته مه ګورئ چــې ده پــه څــه موضوع کې فکر کړی دی يا دده د فکــر محصــول څــه شــی دی. د مولــف او ليکونکي د مقام د پېژندلو لپاره همدغه کافي ده، چې موږ پوه شــو ده څــه راز فکر کړی دی او د فکر کولو طرز يې څنګه دی.؟) او چې داســې ده نــو تاســې ښاغلي لوستونکي به هم هغه وخت شاداب ښه وپېژنئ، چې د هغــه ليکنــې او شعرونه په خپله ولولئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هر چا قضاوت د هغه د پوهې په اندازه وي

وايي چې: ((ادب د ښکلاییز او روحي لذت او تسکین تر څنګ د ټولنیزې او اخلاقي روزنې، اصلاح، د اذهانو د روښانولو او لارښوونې دنده لري . او ادیب هغه څوک دی چې دی بیا هغه لیدلي اوریدلي د خپل تخیيلي ځواک او قوت په ملګرتیا د الفاظو په جامه کې ټولنې او خلکو ته وړاندې کوي))
خو که د لوستو خلکو او لیکوالو راتیر شو نو په ولسونو کې غوام او نا زده کړي خلک هم د ادب په قدر و قیمت ډیر ښه پوهیږي، که څه هم چې دوی د دې کلیمې د مانا او ارزښت په اړه په کتابونو کې یا له کوم بل چا څه نه وي زده کړي خو هر څوک چې د نورو په وړاندې یوه بې ادبه خبره یا کار وکړي نو دوی ورته بې ادبه وايي او په دې خبره ډیر ښه پوهیږي چې په ټولنیز ژوند کې ادب کولو، ادب زده کولو او مو ادبه اوسیدلو ته څومره اړتیا ده؟
دوی خپلو کشرخیلو ته تل د ادب خبره کوي او کله، کله خو بیا د دغه ارزښت د ساتلو او زده کولو لپاره د ماشومانو او ځوانانو په وړاندې د چوکې، لښتې او سوک څپیړې نه هم کار اخلي چې دا کار د ادب د زده کولو په موخه موږ ته د پیړیو، پیړیو را پاتې دی، لکه منتبار صاحب چې وايي:

ځار قربان د خپل کاکا د ډب ادب شم

منتبار ته یې څه ښه ادب ښودلی

په ادب ناسته ولاړه، راشه درشه، راکړه ورکړه، لیکل لوستل، ویناوې او خبرې اترې کول او دغسې نور هر، هرڅه د ټولنیز ژوند تر ټولو مهمې او رینې خبرې دي چې لوستي خو څه کړې چې نالوستي یې هم په قدر و قیمت ډیر ښه قایل دي، خو افسوس لومړی زموږ د هیواد پر بچیانو چې ډیر بې ذوقه، بې ادبه او بې احساسه خلک یې د زده کړو چارې په واک کې لري. او بیا پر هغه چا سل

(c) ketabton.com: The Digital Library

افسوسه ، چې د عاطفې، احساس او ترحم پر رڼو اوښکو وینځل شوې کلیمې (ادب) او (ادبیاتو) په مانا او ارزښت خپله هم نه پوهېږي او نورو ته یې هم د بې اهمیتۍ او بې ګټې والي په اړه ناوړه تخریب او تبلیغ کوي!!

زما دا لیکنه کلونه وړاندې هغه مهال چې زه نوی، نوی له پوهنځي فارغ او راوتلې وم زما د سترګو لیدلی حال دی! چې د پوهنې د ریاستونو د یوه ریاست په مقام کې د یوه نوي ګمارېدونکي ښوونکي سره د یو ریس د کړنو حال دی. زما د سترګو هغه لیدلی حال به تاسې ښاغلیو لوستونکیو ته هسې سر سري او عادي خبرې ښکاري خو زما لپاره یو ډېر ژور درس او پند و چې تر مرګه به مې په ذهن کې د یوې بې خونده خاطرې په ډول پاتې وي. ریس د خپلو څو تنو کارکوونکو او د لېسو د ښوونکو سره په اداره کې ناست و یو چا د ریاست د باندې د ولاړو راغلو خلکو له ډلې نه د پیاده په لاس یو لیکل شوی کاغذ د ریس د هوکړې او څه لیکلو لپاره راولېږه ښاغلي ریس چې پر کاغذ د لیکل شوي متن څو کرښې ولوستې هماغه بابا ته یې وویل د دې کاغذ والا سړی را ننباسه، سړی راغی کېناست ریس بیا کاغذ ته خپلې سترګې د عینکو لاندې ور مخامخ کړې په پورو شونډو یې د غوښتنلیک ټول متن ولوسته په سپین کاغذ د پوهنې ریاست د مقام نه غوښتل شوي وو (زه... کال کې د کابل پوهنتون د ژبو او ادبیاتو له پوهنځي د پښتو څانګې فارغ شوی یم له فراغت وروسته مې لومړی په کابل او بیا په... ولایت کې د ښوونکي دنده ترسره کړې وه، اوس یو ځل بیا ستاسې درانه مقام ته عارض شوی یم چې په همدې ولایت کې مې چېرته د ښوونکي په توګه وګمارۍ...) ریس له کاغذه سترګې پورته کړې او پخواني ښوونکي ته یې په ډېرې بې تفاوتۍ سره وویل: ښا! ته لېسانس یې! ادبیات دې لوستي... هی‌هی... ادبیات نو څه ته وایي؟ ادبیات څه شی دی!؟ څه ګټه لري...؟ ریس بیا د څه اخوا دېخوا کتلو وروسته مخامخ پخواني ښوونکي ته وکتل،... ښښنه غواړم ته خپه نه شې... او په خوا کې یې نور ناست

(c) ketabton.com: The Digital Library

کسان د خپلو خبرو مخاطب کړل او په یوه ساه یې ورته د (ادبیات څه ته وایي، ادبیات څه شی دی؟ ادبیات څه په درد خوري...!! یره که زما څوک مني نــو زه خو بالکل پشنهاد کوم چې دا د ادبیاتو پوهنځی دې بیخي وتــړل شـــي... هــر څوک چې ماته راځي او معلمي غواړي نو چې تپوس ترې کوې کــوم پــوهنځی دې لوستی ادبیات... ادبیات... ادبیات!!! یه خلکه ولې مو یو بــل پــوهنځی نــه لوسته؟ تاسې په ادبیاتو کې څه موندلي...؟ د لړې شېبې چوپتیا وروسته یې بیا سر راپورته کړ . تاسې
باور وکړئ چې د دې ابیاتو نه په تنګ راغلی یم) لږ ســاعت وړانــدې یــو بــل راغلی و هغه هم معلمي غوښته او ویل یې ادبیات مې لوستي خو لــه هــر څــه وړاندې راته لږ غوږ شه چې یو سعر درته وایم او بیا یې دومــره ډېــرې خبــرې کولې چې زړه مې ورسره په تنګ شو.
ما چې د پوهنې د ښاغلي ریس د یوه ښوونکي سره د کړنو دا حال ولیده او بیا مې دده د پوهې او قضاوت کچه د ادب او ادبیاتو په اړه ځان ته وتلله نو هغــه د حمید بابا وینا مې په ذهن کې په خپله ټوله معنا راویښه شوه چې:

زړه مې له غیرته په ګوګل دننه دود شي
ږمنځ چې دې بې فهمه وهي ګوتې په کاکل

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خپلواکۍ د اتل په نوم لېسه

هغوی چې بې احساسه دي، نه دې لولي! خو هغه چې هم احساس لري او هم عاطفه، په دقت سره دې ولولي، او له لوستلو وروسته يې که نور څه په وس کې نه وو نو د دعا په نېت خو دې د زړه له تله يو سوی اسوېلی وباسي، ګوندې چې الله رب العزت ته همدغه اسوېلی د مظلوم د ښېرا په څېر مخامخ د قبول وړ وګرځي. او د ستر ملي قايد غازي امان الله خان په لېسه باندې غيبانه څه رحم وشي، او يا ورته د بې تفاوته او بې کفايته مسوولينو څه توجو را وګرځي. هسې خو د ننګرهار ولايت ګنې نورې لېسې هم په ورته بدمرغۍ اخته دي خو دا لېسه ځکه د زيات ترحم او ياد وړ ده چې د هېواد د خپلواکۍ د اتل غازي امان الله خان نوم پرې پروت دی، خو د لېسې علمي، روزنيز، ښوونيز او پوهنيز حال او چاپيريال ته چې ګورم د نوموړي په نوم، شخصيت، شان او شوکت پورې راته خندا کول او ملنډې وهل ښکاري.

کاش! چې پر دې لېسه د غازي امان الله خان نوم نه وای ايښودل شوای.

کاش! چې دغه لېسه د دې ولايت په يوه بله سيمه کې وای.

کاش! چې دغې لېسې ته دومره لويه بې اعتنايي نه وای شوې.

د دې لېسې د ستونزو په اړه خو بلا کيسې موجودې دي خو دېره د شرم خبره يې دا ده چې که چېرته څوک کوم بهرنی ننګرهار ته راشي او پوښتنه وکړي، چې د امان الله خان په نوم دلته کوم ښوونځی يا پوهنځی شته؟ او له هو د ځواب وروسته د لېسې چاپېريال، د ښوونکو ظاهري او معنوي حالت، مسلکي وړتيا او کاري تجربې د نړدې وګوري. د زده کوونکو روزنيزه کچه او پوهنيزه سويه له خوانه مشاهده کړي، يا د لېسې د مشرتابه وړتيا او ظاهري ټيپ و ټاپ ووينې نو فکر به وکړي چې د دغه ستر شخصيت په نوم پورې د معارف

(c) ketabton.com: The Digital Library

مسوولينو ملنډې وهلي او خنداوې يې ور پورې کړې. زما يو ملګری، چې په همدغه لېسه کې ښوونکی دی او د وطن پرستۍ احساس او عاطفه يې د زياتې ستاينې وړ دي، هر وخت راته په ډېر افسوس سره د نوموړې لېسې د ستونزو په اړه کيسه کوي. او هر ځلې همدا ټينګار وي چې د دې لېسې پر ستونزو خپلې رسنۍ ته يو تفصيلي رپوټ وليکم، زما د ملګري د خولې خبرې دي، چې وايي: ((زموږ د لېسې له ښوونکو نيولې بيا تر زده کوونکو او اداري مامورينو ټول يې بې سواده دي.)) بې سواد په دې مانا چې نه پوهه لري او نه درک، نه پخپله په څه پوهېږي، او نه د بل منې. د ټېټو ټولګيو زده کوونکي خو يې لا څه چې د نهم نه تر دولسم ټولګي پورې اکثره زده کوونکي يې په ساده ضرب او تقسيم نه پوهېږي. املا انشاء خو يې په نشت حساب ده. ملګرى استاد مې په خپل سپېڅلي ((رب)) د الفاظو په شدت سره بيا، بيا قسم خوري او وايي په شپږم، اووم، اتم او نهمو ټولګيو کې ډېرى زده کوونکي مطلق سواد نه لري. خو چا ته يې ووايو، څوک شته چې پوښتنه وکړي او تفتيش وکړي، چې تر دغه ځايه څنګه بې سواده کامياب شوي اوارسېدلي ياست؟ دی زياتوي: دلته اکثره زده کوونکي په تشو پارچو کامیابېږي، که څوک يې نه مني، د ټولو هغو زده کوونکو پارچې دې وکتل شي چې په حاضريو کې يې نومونه په وروستۍ ليکه کې دي. دلته د امتحان په صحنه کې نقل په ښکاره کېږي، ښوونکي پرې سترګې پټوي، هغوی فکر کوي، چې که ټول سپينې پارچې ورکړي، بيا د ښوونکو ورکړي درسونه د سوال لاندې راځي. زما د خپلو سترګو ليدلی حال دی ۱۳۸۹ل کال کې د دې لېسې د دولسم ټولګي د کلنۍ ازموينې د تاريخ امتحان و، چې ښوونکی يې د لېسې مدير په خپله و. د ازموينې په صحنه کې يې يو تن زده کوونکي ته وويل: هلکه! اخوا دېخوا مه ګوره، خپلې پارچې ته ګوره! هغه زده کوونکی سپک پاڅېد مدير ته يې پارچه په قهر وروغورځوله او ګواښ يې وکړ: زه هر هغه څوک نر ګڼم، چې ما ناکام

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړي...!! بله ورځ د نهم ټولګي يو زده کوونکي د ښوونکي په دې خبره، چې د يو بل سره خبرې مه کوئ، عين عمل تکرار کړ او د امتحان له صحنې د دې ګواښ په کولو سره ووت، چې زه به وګورم، ما څوک ناکاموي او څنګه مې ناکاموي؟ همدا شان يوه بله ورځ د يو بل ښوونکي د کېميا ازموينه وه، سوالونه زده کوونکو ته وويل شول، بيا يو شمېر پارچې د امتحان له صحنې ووتې، آخوا ته په زراعتي ځمکو کې د کتاب له مخې حل شوې، بېرته راوړل شوې ښوونکي ته ورکړل شوې، ټول ښوونکي او د پوهنې مديريت نه راغلی پلاوی پرې هم خبر شو، خو هېچا، هېڅ ونه کړه او هر څه په پټه خوله پای ته ورسېده. زما ملګری ښوونکی چې د نوم له اخيستو يې ډډه کوم مخکې ځي او وايي: دلته د لوړو ټولګيو اکثره زده کوونکي ((بدمعاشان)) او د بدمعاشۍ اکټونه کوي. يوه ورځ مې د ملګري معلم صيب نه پوښتنه وکړه: دې لېسه کې ولې دومره ډېرې ستونزې دي؟ ځواب يې راکړ: دلته ښوونکي، زده کوونکي، مدير، اداري مامورين او حتا چپړاسيان هم ټول د يوې مخې د همدغې سيمې (بهسودو) ولسوالۍ دي، دلته کليوالي مناسبات په نظر کې نيول کېږي، ټول يو د بل خپل دي. بل علت دا دی، چې اداره ډېره کمزورې او بې کفايته ده، هېڅ ډول تدبير د چارو د ښه کولو لپاره نه شي نيولی او نه پرې پوهېږي. چاقوګان، چړې، بوکس پنجې، توپنچې او نور لېسې ته وړل راوړل عادي خبره ده. دلته مسايل دې حد ته رسېدلي چې زده کوونکي د ښوونکو په اوږو لاسونه اړولي ټولګي ته ننوځي، بيا په ټولګي کې دننه په مبايلونو کې د خپلو معشوقو سره د عشق او عشق بازۍ کيسې کوي. دلته، چې زده کوونکي ښوونکو ته سلام ورکړي، ښوونکي ورته لاس په سينه څو، څو ځل ښکته پورته شي، وعليکم، وعليکم ورته وايي... ښه نو اوس تاسو ښاغلي وواياست چې په دغسې يوه لېسه کې به زده کوونکي په کومه روحيه او انګېزه زده کړې

(c) ketabton.com: The Digital Library

وکړي او ښوونکي به په کوم جرائت، کومه خوله او کوم وقار درس ورکړي. بیا به څوک ناکام او یا مشروط شي.

د دې هرڅه لومړی پړه د دې لېسې د بې کفایته مدیر، بیا د ننګرهار د پوهنې مدیریت، ورپسې د پوهنې ریاست او په ټوله کې د پوهنې وزارت په غاړه لا څه چې پر اوږو ده. همدوی تر ټولو ستر مقصر بې کفایته او ملامته دي، ځکه چې د هېواد د ځوان نسل پر وړاندې دومره بې تفاوتي او بې کفایتي په هېڅ ډول او په هېڅ حالت کې د بخښلو او زغملو نه ده دا د خپل هېواد سره ستره جفا ده، چې په ښوونیزو او روزنیزو ځایونو کې هر څه سطحي او سرسري وګڼل شي او د خپلو جېبونو د ډکولو فکر پرې حاکم اوسي. خو دا خبره هم ښه په یاد ساتل په کار ده، چې الله (ج) هم خپل کار کوي او ډېر ژر به یې پرې چپه کړي. (انشاالله)

(c) ketabton.com: The Digital Library

کاشکې ځوان د پښتانه په ننګ کې مړ وای!

پښتانه وايي: ښه خلک په دنیا کې ډېر نه پاتې کېږي ، د ښو خلکو عمـر لنــډ وي.
په دې کې به د الله سبحانه و تعالی خپل غرض او راز وي، د ښو او نېکو انسانانو سره د نورو ډېرو ژوند ښه او سوکاله وي او د بدو هغو سره خپل خپلــوان ځــه چې ان کلی کور او ټوله ټولنه په عذاب کې وي.
پر ښو انسانانو سترګې خوږېږي، مینه پرې مــاتېږي، حســاب پــرې کېــږي، د مایوسه زړونو تسلی او ډاډ ځای هم دوی وي.
په ښو بدو کې مخ سترګې همدوی ته اوړي.
د نهیلي ژوند ډېری کسان خپلې هیلې په هغوی پورې تړي، د هغــوی د نېکــو اخلاقو او اعمالو نه متاثره کېږي، الهام ترې اخلي، د پند او عبرت زده کړه ترې کوي، خپلې کړنې او خپل ځان د هغوی سره پرتله کوي، سوچ کــوي، پر بکــړه کوي، اراده او عمل ملګری کوي، پاځېږي روانېږي، خپل پــه ټپــه ولاړ نهیلــی ژوند او فکر ته بدلون ورکوي، پر مخ ځي او په پای کې د یو سرلوړي او سوکاله ژوند څښتنېږي.
ارواښاد احمد ضمیر علمدوست صیب د همدغــه شــان الهــام اخیســتونکو او ورکوونکو زلمیو شخصیتونو له ډلې څخه و.
د هغه نېک اخلاق، راشه درشه، ناسته ولاړه او په دومره لږ عمر او تنکۍ ځوانۍ کې د لیکوالۍ، کمپوز او ډیزاین په چارو کې هاغومره لوړ اســتعداد درلــودل د هغه یوه ځانګړې برتري او فوق العادګي وه، بیا دا ټول هغه څه وو چې ځوانــانو او مشرانو ته یې د هغه څخه د پند او نصیحت د زده کړې سرچینې بللی شو.
خو هغه د ستر خوشال بابا خبره ((کاشکې ځوان د پښتانه په ننــګ کــې مــړ وای!))

(c) ketabton.com: The Digital Library

هسې په نه بهانه رانه الله تعالی واخیست، د هېڅا په خیال و فکر کې به کله دا نه وو راغلي ، چې ضمیر دې هم په دومره تنکۍ ځوانۍ کې له دې ختينې نړۍ په دومره اسانۍ سترګې پټې کړي.

هغه مهال چې زه د ننګرهار د پوهنې مجلې مسوول مدیر او له کونړه د غونچې مجلې د لیکنو راټولوونکی او خپروونکی وم دواړه مجلې بــه مــې د کمپــوز او ډیزاین لپاره هغه ته ورکولې، د هغه کمپوز به زما کار تر نیمايي زیات اساناوه.

هغه د لیکوالۍ په فن کې لوړه وړتیا او ځانګړی مهارت درلود.

زموږ ډېری لیکوال لیکنې کوي، شعرونه لیکي، نکلونــه راټولــوي خــو پښــتو یاګانې یې نه زده، په ګرامري آرونو او جوړښتونو نه پوهېږي د معاصرې معیاري لیکنې او لیکدود سره اشنايي نه لري.

یو نیم خو په کې کله کله لا د نوم او جملې په پای کې د نارینه او ښځینه ټکي د سم کارولو توپیر هم نه شي کولی.

الله رب العزت دې پر هغه د خپل شان مطابق ډېر ډېر ورحمېږي زموږ د ډېــرو لیکوالو د لیکنو نیمګړتیاوې او کمزورۍ د هغه د کمپوز له برکته پټې او پــرده پوښې وې، حتی کله کله به یې د لیکوال د بې خونده لیکنې اوږد متن رالنډ او دومره خوږ کړ چې هغه به ورته د مننې په ویلو سره خپله هم هیښ پیښ پاتې شو. د ارواښاد د لوړ استعداد بله بېلګه دا وه، چې ډېر تېز کمپوز به یــې کــاوه خو د ډېر تېزوالي سره سره به بیا هم د لیکنې په ټول مخ کې غلطۍ له یوې یا دوو نه زیاتېدې.

بل د هغه د شعر پېژندې او خوښوونې ذوق او سلیقه ډېره لوړه وه که څه هم په خپله یې هېڅکله د شعر لیکنې شوق نه و کړی خو ښه او نا ښه شعر یــې ډېــر ښه پېژانده په یادو مجلو کې به یې کمزوري شعرونه زمــا لــه مشــورې پرتــه ایسته کول.

د ورځپاڼو مجلو او کتابونو په ډیزاین کې یې ډېر ښــکلی او بــې مثالــه ذوق او ستعداد درلود، چې ټول پښتانه لیکوال یې د دغه هنر شاهدان او خوښوونکي وو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ماشومانو سره یې زیاته مینه لرله، کله چې به څه خبره د ماشـومانو پــه اړه یاده شوه ضرور به یې د هغوی سره د خپلې مینې او زړه سوي یادونه هم کوله.
هغه به ویل کله چې په لارو کوڅو کې بې وزله خړ پړ ماشومان وینم ډېر زیات پرې خپه کېږم، خو هغه ماشومان چې لږ پاک وي او تنکۍ تنکۍ خبرې کـوي ډېره مینه مې پرې ورځي... د ماشومانو سره د هغه مرحـوم د مینــې د زبـات لپاره د هغه په خپلو ګوتو لیکل شوې او تخلیق شوې څو کرښې د دې لیکنې د ښې پای لپاره لیکم او کیسه کوم: یوه ورځ د ننګرهار د پوهنې مجلــې د یــوې ګڼې د کمپوز او ډیزاین روستۍ پاڼې ته راورسېدو، په وروستۍ پاڼه کې یو مــخ سپین پاتې شو، مورږ دواړه ورته په سوچ کې شو چې په څه یې ډک کړو؟ ویــې ویل: غم مه کوه رغون صیب، دلته به زه داسې څه ولیکم چې زما به پــرې زړه خوشاله شي او ستا به روح ارام شي.
زه اخوا دېخوا ناست وم او هغه په کمپیوټر کې څه لیکل، لږه شېبه وروسته یې وویل: راشه رغون صیب وګوره په هاغه خالي ځای کې مې څه ولیکل... په هغه ځای کې د هغه د فکر او خیال، احساس او عاطفې د بیان څـو کرښــې داســې کښل شوې وې ((ای نړیوالو! پر ېږدۍ چې زمــورږ کوچنیــان هــم لکــه د نــورو کوچنیانو غوندې په خلاصه فضا کې زده کړې وکړي، په ښــوونځیو او جومــاتو ړانده توغندي مه توغوئ، مورږ ژمنه کوو، چې له دوی څخه تاسو ته هــېڅ ډول خطر نه پیدا کېږي.
ای هېوادوالو! پر ېږدئ نور د ښوونځیو سوزول پر ېږدئ، د ښوونکو وژل پر ېږدئ او د زده کوونکو پر مخونو د تېزابو له پاشلو تېر شئ، په اخــرت کــې بــه هغــه عظیم الشان ذات ته چې ټول به ورته ټیټ سرونه ولاړ یو څه ځواب وایې؟))
اروا دې ښاده وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لمن مې ډکه ده له کاڼو خو څوک نه پرې ولم په عادتونو کې دا يو عادت د غره لرمه

هوکې! دا لمن هم هماغسې يوه لمن ده چې توري، ټکي، کلمې، جملې او حتا ټولې ليکنې يې د احساس، عاطفې، انساني زړه سوي او ترحم لپاره ډېر، ډېر څه لري. دا لمن د لفظ او مانا لمن ده. په دې لمن کې به د فکر، خيال، مانا، احساس، عاطفې او ترحم خواږه سره راټولېږي او خپرېږي.

دا لمن د (ل م ن) له ټکو جوړه هماغه مادي او معنوي لمن ده چې هم د يو ستر افغاني کلتور د فولکلوريکو کيسو ګڼې انګېرنې پېړۍ، پېړۍ تر شا لري او هم يې عيني او ذهني انځور د ښايست او ښکلا له مخې ډېرې ماناوې ښندي.

په دې لمن کې لومړني راټول شوي خواږه د همدې کال د تلې د مياشتې په لومړۍ ګڼه کې پاخه، خپاره او خواږه شول.

د لمن خپرېدل په افغاني ادب کې د ټولو فرهنګيانو او فرهنګپالو لپاره د يوې بلې بريا زيری دی هيله ده چې دا لمن د افغاني ولس لپاره په خپله جوله کې ډېر داسې څه راټول او خپاره کړي چې هم نوي، هم خواږه او هم د ليکنۍ انشاء له مخې په درنو کاڼو تلل شوي وي.

دا چې هر لومړنی کار خامخا څه نا څه نيمګړتياوې او تېروتنې لري نو د لمن لومړنۍ ګڼې هم يو شمېر غلطۍ لرلې، چې په لمن کې د راټولو شويو ليکنو د تللو په تول او وزن کې يې د لمنې د ښکلا او مانا رنګ ته لږ وزيات زيان اړولی و.

هيله ده چې د لمن د ښاغلو چلوونکو ورته پام شوی وي او د بيا لپاره تکرار نه شي د لمن په اړه زما د دې څو کرښو ليکلو موخه دا ده چې له يوې خوانه

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلمن د چلوونکو د کار ستاینه وکړم او د بل پلوه افغان فرهنګیانو ته د لمـــن د معنوي ارزښت په اړه څو ټکي ورزيات کړم، نه د لمنې نيمګړتيـاوې او غلطـی ليکل او په ګوته کول.

زه نور ډېر څه نه وايم يواځې خپلـو دواړو خـوږو دوسـتانو حقمـل صـيب او شينواري صيب ته چې د لمن د خپراوي په کار کې په يواځې ځان هم مادي او هم مانوي قرباني ورکوي، دومره وايم چې په لمن کې د راتلولو شـويو خـوږو د خپراوي پر مهال د بيا لپاره تر وسه، وسه هڅه وکړي، چې چاپېدونکې ليکنـې بيا، بيا له سره وګوري او د ممکنه تېروتنو مخه ونيسي. په دې کار سـره بـه دا ښاغلي دوه ګټې وکړي، يو دا چې لمن به يې تل د ګلونو او ګلغوټيو مالامال وي او بل به يې يوه له تېروتنو پاکه سوچه، معياري په تول پوره او کره لمـن لرلـې وي او هم به يې د لوستونکيو دا نيوکه تمبولې وي چې :

(ګلو کې دې شپه وه، تا تشه لمن راوړه)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کونړ ځنګلونو ربېل او مخنیوی

الهي قانون داسې دی، چې چرګه به هګۍ اچوي له هګۍ نه به بچی پیدا کېږي، هغه به غټېږي، نورې هګۍ به اچوي او بچي به راوباسي. بیا به زړېږي، مري بـه او له منځه به ځي. خو دا قانون او الهي نظام به هم داسې روان وي او تر قیامته به چلېږي خو د الله تعالی رب العزت یو بل بشپړ ځواک او کامل قـدرت دا دی، چې کله یې اراده وشي، نو کن فیکون ذات دی، چې ووایي، وشه، وشي او چـې مه شه نو بیا نېست او هېڅ شي.دغسې ډېرې کړنې یـې چـې الله رب العـزت فرمایي ((ما د انسان رزق د ده له پیدایښت څخه زرګونه، کلونه پخوا پیدا کړی دی)) مورږ ولیدل او وینو چې د انسان د پیدایښت او لګښت لپـاره الله تعـالی (ج) ډېر داسې څه پیدا کړي چې د انسان او هر ژوندي موجـود د پیدایښـت نه، به څومره کلونه پخوا پیدا شوي وي، لکه اسمان، ځمکه او بیا په اسـمان او ځمکه کې هوا، اوبه او نور هغه څه دي، چې د هېڅ ژونـدي موجـود ژونـد لـه هغوی پرته ناشونی دی او په همدې ترتیب د ځمکې پر مخ شین بوټې د انسان د ژوند او روح سره تړلی دی، خو ځېنې ونې او بـوټې یـې بیـا زمـورږ د هغـې لومړنۍ وینا پر بنسټ، چې خدای (ج) فرمایي: ((ما زرګونـه کلونـه مخکـې د انسان له پیدایښت نه د هغه رزق پیدا کـړی دی.))نـو د الله (ج) د رزق د بـې

(c) ketabton.com: The Digital Library

شمېره ښېلګو څخه يو هم همدا ځنګلي ونې دي، چې د هر هېــواد، د ښــکلا او ښايست سره، سره د هغه ملک ملي پانګه او ملي شتمني جوړي، چــې خــدای (ج) دغه ښکلا، ښايست او شتمني موږ ته هم راکړې وه، خو دا چــې چــا رانــه لوټ کړه، چا په چا خرڅه کړه او اوس هم د دې ملي پانګې سره چــې څــومره خيانت روان دی، پر دې موږ او تاسې ډېر ښه پوهېږو او دلته په دې اړه د ډېرو زياتو خبرو او تبصرو نه تېرېږو او دې ته راځو چې اوس څنګه؟ څه وخــت او د کومو امکاناتو په مرسته نوره زموږ د دې ملي شتمنۍ د لو ټلو مخه ونيول شي، خو اصل خبره دا ده چې څوک يې مخه ونيسي؟ څنګه يې ونيسي، او کله يــې ونيسي؟ ځواب روښانه دی، همدا اوس همدغــه نــن د کــونړ دبيــا رغــوونې د لومړنيو کارونو له جملې څخه لومړنی کار بايد د ځنګلونو د رېبلــو د مخنيــوي لارې، چارې ولټول شي. او په دې سوچ او فکر وشي، چې څنګه د افغان ولــس د ژوند د ښکلاوو دغه لويه سرمايه نوره دغسې لوټ تالا نــه شــي. خــو دغــه ښاغلي به څوک وي؟ دغه کار نه زما له وسه پوره دی او نه د بل کوم کــارګر او بزګر له وسه. دا دهغه چا کار دی چې د دې وطن د هرې ملي شتمنۍ د ساتنې مسوليت او صلاحيت لري. د هېواد له ټولواک څخه نيولې بيا تــر واړه مــاموره پورې د خپل ايماني، افغاني او وجداني احساس او همدردۍ له مخــې د خپلــو شخصي ګټو نه په تېرېدنې سره او په عام ډول د کونړ ولايــت ټــول هېواپــال خلک، چې د خپلې دغــې قيمتــي ســرمايې ســره د زړه لــه کــومې مينــه او خواخوږي لري، خپل لاسونه او غږونه سره يو کــړي او پــه خپــل ټــول زور او ځواک سره له هرې لارې چارې، چې کيږي د ځنګلونو رېبل او وهل وغندي او په رېبونکو او وړونکو يې لعنت ووايي، خو په خاص او ځانګړي ډول زموږ هيلــه د کونړ ولايت د مقام له ټولو مشرانو څخه ده، چې خپل ټــول ذهنــي او ځــاني

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځواک او صلاحيت په کار واچوي او خپله هېوادنۍ مينه په زبات ورسـوي او د دې ولايت د ځنګلونو د ربېلو په مخنيوي کې خپله کارنده ونډه په نظر او عمل دواړو کې پلې کړي. خو دا هله کېداى شي، چې د سيمې په اړوندو ځايونو کې سيمه ييز دفترونه جوړ شي، امنيتي پوستې ځاى پر ځاى شي کار د کار خلکو ته وسپارل شي او وروسته يې پلټنه او څارنه وشي او په دې ترتيب سره د هـر ربېونکي، اخيستونکي او وړونکي لپاره د قانون سره سم د يو خاص فرمان لـه مخې جزا او سزا وټاکل شي او بيا د دغې سزا او جزا په ورکړه کـې هـېڅ ډول سپارښت، ضمانت او مصلحت ونه منل شي د افغان ولـس د هغـې نېکمرغـې ورځې په هيله چې قانون او عدالت په کې په خپله ټوله مانا واکمن وي او غدار په دار وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوی کال له نويو هيلو سره

هر شی چې نوی، نوی راپيدا يا راشي، هغه ته خلک نوی وايي. يا يې د نوي په نامه يادوي لکه د زمانې په حساب نوې ورځ، نوې مياشت، نوی کال، نوی ژوند او نوی کار چې دې هر نوي شي ته انسان په طبيعي ډول لږ و ډېر نوی، نوی خوشالېږي. خو د ماشومانو فطرت داسې دی چې وړو، وړو نويو شيانو ته هم ډېر خوشالېږي. د دوی لپاره په ريښتيا چې هر نوی شی نوی وي. ځکه چې د لومړي ځل لپاره يېويني او پېژني. دوی د دغه يا هغه شي په مادي او معنوي ارزښت ښه نه پوهېږي. خو هر نوی شی ډېر خوښوي او زيات ورته خوشالېږي. موږ د هغوی په شان نه يو، موږ ته ډېر نوي هم زاړه ښکاري او هېڅ خوشالي نه شي راکولی. موږ ورته ځکه ډېر نه خوشالېږو چې راته بيا، بيا تکرارېږي. که څه هم چې په نوي رنګ وي خو بيا هم تکراري وي. موږ د ماشومانو په پرتله ((زوړ او نوی)) ښه پېژنو. او په دې هم ښه پوهېږو چې دغه ښار نوی او هغه زوړ دی. دا ودانۍ زړه او دا بله نوې ده. خو د زمانې په زړښت او ځوانۍ کې لکه چې تېروتلي غوندي يو. موږ د زمانې پيل ته نږدې وختونه زړه زمانه بولو او د زمانې وروستيو پېړيو ته نوی عصر او نوې زمانه وايو. نوی کال هم په دغه حساب بنا دی. د اتيا کالو بودا خپل وروستی کال نوی ګڼي او د خپل ماشومتوب زمانه ورته زړه معلومېږي. هر کال چې نوی کېږي له ځان سره څه نوي شيان راوړي ځکه يې نوی ګڼو.

له نوي کال سره نوي خيالونه، نوي فکرونه او نوي کارونه ملګري وي. موږ هيله لرو چې نوی کال په ډېرو نوو جامو کې ووينو او ډېر نوي شيان ورسره وي. خو موږ په دې بايد هم پوه شو چې نوی کال له موږ نه څه غواړي او په خپله څه کوي؟ نوی کال سمدلاسه د ورځو په اوږدولو او د شپو په لنډولو پيل کوي. د

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوبونو وخت کموي او د بيداري هغه د کار او فعاليت لپاره زياتوي. د تيــارې او تورتم عمر لنډ وي او د رڼا هغه اوږدوي. که موږ د نوي کال په رمز او اشاره پــوه شو نو د پسرلي د بارانونو بر ېښناګانې همدغه مطلب ته اشاره کوي. که مــوږ د نوي کال په رمز او اشاره پوه شو نو د پسرلي د بــارانونو بر ېښــناګانې همدغــه مطلب ته اشاره کوي. چې د نوي ژوند اساس په برق او بر ېښــنا کــې ايښــودل شوی دی او هغه زمانه تېره شوې چې د حيات اوبه، به په تورتم کې وې او ژوند به په تيارو کې و. د نوي کال لومړی درس همدغه دی او ساړه زړونــه يــې نــه خوښېږي. راشئ چې د زمانې په تقاضا ځان پوه کړو او پروي يې وکــړو. زمــوږ ۱۳۸۸ لمريز نوی کال همدغسې يو کال دی. دې کال ته موږ لويان له ماشومانو ډېر خوشالېږو. دا په دې چې موږ ورســره زمــوږ او زمــوږ د ماشــومانو د ښــې راتلونکې لپاره ډېر امېدونه تړلي دي. موږ دا نوی کال په خپل هېواد کې د يوې ښې راتلونکې لپاره د لويو بر يو نوی زېری ګڼو او هيله لــرو چــې زمــوږ هيلــې دومره خوږې او په زړه پورې شي چې له دعاګانو او غوښتنو مو ور اخــوا وي او بر عکس راونه خېژي. ځکه موږ په ژوند کې داسې تجربې هم لرلي چې يو کــار ته به ډېر خوشاله وو او بلا امېدونه به مو ورسره شپېه په شپېه تړل. خو پايلــه به يې بيا داسې راوخته چې له بدو به بده وه. او يا به داسې وو چــې د يــو کــار پايلې به راته ظاهراً ډېرې بدې ښکارېدې او ښه پوره به ورته په اندېښنه کــې وو خو نتېجه به يې زموږ له تشويشونو خلاف ښه راووتله نو اوس هم مــوږ نــه پوهېږو چې څه به کېږي، خو بيا هم د يوه ښه کــال پــه هيلــه يــې د راتلــو او تېرېدو انتظار لرو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو ... ډوډۍ، ډوډۍ!!!

((غلې دي امبارونه،امبارونه په دې ښار کې
اسمان ته رسېدلي محلونه په دې ښار کې
شيندلی شي! جوړ ېږي دولتونه په دې ښار کې
خرڅېږي په پيسو محبتونه په دې ښار کې
خو بيا هم چغې اورم چې ډوډۍ ډوډۍ

هوا! همداسې ده، همداسې، خو څه وکړو؟! او دا هم منم چې ((په جنتي خاوره نهر ګرځمه)) او يا:

((داستا رضا زما رضا ده ربه!
کاڼي هم نس پورې تړلی شمه
چې بل ښامار په خزانو ووينم
اخر انسان يم خنګه غلی شمه))

په دې ټول پوهېږو چې د هر ژوندي يا ساکښ موجود د ژوند د پايښت لپاره الله رب العزت تر ټولو لومړنی نعمت (هوا) پيدا کړې ده، تر هغې وروسته يا دويم يې د (اوبو نعمت) او بيا نور خوراکي شيان دي چې (ډوډۍ)يې په سر کې شمېرلی شو.

او دا ځکه چې ډوډۍ هغه ستر نعمت دی چې، د انساني ژوند د بقا او پايښت لپاره د نورو ټولو خوراکي څيزونو څخه يوه خاصه او ځانګړې برتري، خوړښت، مړښت، او تلپاتې خوند لري او هغه په دې، چې که بل هر شی درې څلور وخته سر په سر وخوړل شي نو، نور ترې زړه سړ ېږي يا مړ ېږي، خو په ډوډۍ کې (که هغه غلمينه،بټينه(روټه) او که جوارينه (سوکړک) وي الله تعالی پکې داسې يو تلپاتې خوند او حکمت ايښی دی چې که ټول عمر وچه او بې ننګولي هم وخوړل شي، د بنده زړه ترې نه تور ېږي. خو افسوس او بيا هم افسوس چې نن سبا زموږ په هېواد کې د دغه ستر نعمت پيدايښت، د ډېرو ستونزو سره تړلی دی. زموږ په مليونونو هېوادوالو ته لمده څه چې، وچه، سپوره ډوډۍ يو وخت

(c) ketabton.com: The Digital Library

په نیمه ګېډه هم نه رسېږي. خو هغه ښاغلي چې زمـورِ د ژونـد د هوسـاینې واکې لري لا هغه یوه زمانه وړاندې د چا (حاتم عطایي!!) خبره اوس هم کـوي (چې ولې کلچې نه خوري، که ډوډۍ نه شته!!؟)
ښاغلو بې وسو او غربت ځپلو هېوادوالو! دا چې دا مهال د ټولو خوراکي توکیو اخیستل زمورِ ستاسې له وسه وتلي دي او د نرخونو راښکته کـول یـې هـم د خوارو لاسونو کار نه دی په دې ټول پوهېږو او دلتـه پـرې لـه ډېـرو بحثونـو تېر یږو، هوښیاران په نیمه پوهېږي. یوازې د خپله اړخه به همدومره هغه د چا بزرګ خبره وکړو چې:

(د شاهانو ورکړه لال او جواهر وي
د ادب د خاوندانو د زړه وینې)

زمورِ د قلم د خاوندانو همدغه خبرې دي چې ومو کړې، هغه څـوک چـې پـه هېواد کې د قحطۍ او قیمتۍ د کنترول او مخنیوي پوره پوره پازوالي لري کـه په سرونو کې ماغزه او په بدن کې زړه، ضمیر او وجدان لري نو په نیمه به پـوه شوی وي، نور نو زمورِ ستاسې له وسه څه کېدای شي؟ یوازې یوه اسره لـرو او هغه د الله رب العزت غیبي خزانو ته سترګې نیول او هیلـه سـاتل دي او هغـه چاته د زړه له تله ښېرې کول دي چې د دې غریب ولس د غربت او کړاوونو غم ورسره نه شته او په خپله لکه د خیګانو پړسېدلي دي خو یو هم ونه چاوده.
خدای (ج) دې په خپل غضب او پرغځ سره وچوي چې زمـورِ لـه سـرونو یـې سیوري کم شي او چرته ایماندارو ته مو د چارو واکې په لاس ورشي. او پای په دې دعا چې:

خدایه رسوا او شرمینده یې لرې
څوک چې زمورِ واګې په لاس کې لري

(c) ketabton.com: The Digital Library

اصیل افغان ته یوه کتنه

د شعر او ادب خوږو مینه والو او درنو شاعرانو! د خوځښت مجلې پــه دې ګڼــه کې دا دی د یو بل شاعر یاد تازه کوو او ګورو چې دا ځـل زمــوږ دغــه شــاعر څرنګه ګلان کرلي دي دغه شاعر فولاد مشــوانی دی او شــعري ټولګــه یــې د (اصیل افغان) په نوم په (۱۷۶) مخونو کې د (۹۲) شعرونو او نظمونــو پــه لرلــو سره د زرو ټوکو په شمېر په (۱۳۸۱ل) کال کې له چاپه راوتې. ما دغه کتاب لــه سریزو نیولی بیا تر پایه لوستی. پر دغه کتابګوټي اصیل افغان باندې لــومړی د هېواد ستر لیکوال، نامتو شاعر او څېړونکي حبیب الله رفیع صیب څو کرښې د لارښوونې په توګه لیکلي او بیا پرې د سعادت مشوانۍ په نــوم یــو بــل چــا د ستاینو او صفتونو ډکه لیکنه کړې. پر دغو دوو لیکنو کې، چې رفیــع صــیب او سعادت د کتاب په لومړنیو پاڼو کښلي، رفیع صیب ورتــه خپلــه لارښــوونکې مشوره داسې ورکړې: (فولاد صاحب ته زما توصیه دا ده، چې خپل کتــاب تــر چاپېدو وړاندې پر یوه داسې شاعر وګوري، چې فني او تخنیکي ګډوډۍ یې له منځه یوسي او هم یې د موضوعاتو پر سنجیدګۍ او درنښــت لــه ســره غــور وکړي...) خو له بده مرغه، چې د اصیل افغان شعرونه (!) لکه څنګه چــې وو او دي هماغسې یې په منډه، منډه تر چــاپ ځــای پــورې ورځغلــولي دي او لــه نیمګړتیاوو سره، سره یې ورپسې پیسې هم له جېبــه ورکــړې دي، خــو چــې کتاب زر چاپ شي او د سولې یا نوبل جایزه یې له لاسه ونــه وځــي!! ســعادت پرې بیا داسې ګلان شیندي او لیکي: (د ښاغلي فــولاد صــیب شــاعري ډېــره ساده او زړه راښکونکې ده نو په کار ده، چې د دې لومړي شعري غونــډ اصــیل افغان قدر وکړو، ویې لولو او د ده غوندې زلمي ادیبــان او شــاعران او پــه ادب مینان هم د پښتو ژبې او هېواد د خدمت لپاره وهڅوو...) خو د دغــې کتــاب د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټولو ليکنو او شعرونو له لوستلو وروسته ما هم د خپلې ژبې، ادب او هغې تـه د ښه نه لا ښه شعر د وړاندې کولو په هيله پر دغه کتـاب ګـوتې ځـو کرښـې د اصيل افغان د کتاب نه د ژونديو بېلګو په راوړلو او د نړيوالـو ليکوالـو او کـره کتونکيود پخو خبرو په وړاندې کولو سره، چې له هرې وينا او بېلګې وروسـته به پرېکړه لوستونکي پخپله کوي، خو مخکې له دې چـې پـه ژونـديو بېلګـو وغږېږو، د نړۍ د نامتو ليکوال (جانسون) دا خبره راوړم، چې وايي: (د ليکـوال دنده په پرله پسې توګه دا ده، چې نړۍ لکه څنګه چې ده له هغې نه ښـه او لا ښه کړي. دا د ليکوال يا شاعر وظيفه ده، خو په همدغه لړ کې د منتقعد وظيفه له هغه نه هم درنه ده، هغه يې بايد د بې لاريو نه وساتي او په مجمـوع کـې د يوې ادبي څانګې روان بهير له دغسې بې لاريو څخه وژغوري او کره يې کړي. دا هم د نقاد کار دی، چې شاعر خپلو نيمګړتياوو ته متوجـه کـړي.) نـو اوس ګورو چې زموږ د روان ځوان ادبي، شعري بهير نوښتګر (!) شاعر خپل شـعر د هنريت او تخييل کومې پوړۍ ته پورته کړی دی:

ګل کې چې کمال و په بل هېڅ شي کې به نه و
ګل چې به يې واخيست له هر څه نه به پرې تېر و
مينه په روپو شوه ځکه ورک په کې خوندونه شو
خدايږو د ګل مينه د روپو نه ډېره ډېر و

او يا دا چې:

هلته لبوني هم احترام کوي د مينې
مينه ځي په مينه خپل اشنا سره ګلابي
د مينې نسل سوزي د زلمونو په بتۍ کې
ځکه وينې مې بهېږي د ژړا سره ګلابي

دلته پرېکړه او قضاوت بيا هم په لوستونکي کوو او زه پرې ځکه څه نه لـيکم، چې بيا ځينې دوستان دا خبره کوي، چې ته شاعر ببخي رخصتوې او قلم ترې

(c) ketabton.com: The Digital Library

اخلې، خو له هغه دوستانو نه د دغو راوړل شويو بېلګو مانا نغده غواړم. او اوس دې بېلګو ته تم کېږو:

په ځاله د ټپوس کې ايرکندېښن باندې څه؟
زه خو د بازانو يخو غرونو کې اوسېږم
هسې کوډې مه کوه رقيبه بې اثره دي
تل به د ليلا سره مينې زړونو کې اوسېږم

ښه! اوس نو بيا تاسې ښاغلي لوستونکي ووايast چې شعر دې ته وايي؟ او يا شعر دغسې وي؟ او بيا دغه ټولې بې وزنه کرښې څه مانا لري؟ دلته شاعر څه غواړي، چې بيان يې کړي، کومه نوې پېښه، نوې خبره او نوی پيغام د ژور عاطفي احساس په لرلو سره بيان شوی دی او که داسې وې چې:

که په ميوند کې شهيد نه شوې
د يار لپاره درمسال جارو کومه

نو بيا خو هغه زما د استاد خبره دغسې شعرونه بايد نقد شي، وغندل شي او بايد چې رد شي او که څوک خپه کېږي يا خوشالېږي نقاد بايد خپل کار بشپړ کړي. په هر نوم او په هره لاره چې کېږي ښو ته ښه او بدو ته بد وويل شي، خو اوس زما هغه استاد نشته، چې ترې وپوښتم استاده که ښه په کې له سره نه وي، نو بيا به څه کړو!!؟

منم منم چې ښه انسان دی بابا
واقعي د سولې قهرمان دی بابا

او دغسې پهلوان دی بابا، ډېر وران دی بابا، اسمان دی بابا... خو هېڅ مانا او مفهوم ترې نه څرګندېږي، کوم بابا، چېرته بابا، د چا بابا، په څه بابا او ولې بابا!!؟

خو يواځې او يواځې د بابا نادره قافيه موندل شوې او شروع پرې شوې ده. يا دا:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د جنګ او د جګړو راپارونې چې کوي څوک
راشئ چې په داسې افتونو ناغه کېږدو

او همدغسې يې ورپسې اوږده کړې، چې د مولیانو په اختلافونـو او حسـدونو ناغه کېږدو او راځئ، چې د مولیانو په ګوندونو ناغه کېږدو.

له دې سره، سره چې هېڅ نوښت او خوځښت نه لري د شعر او نظم د سـېلابي سیستم څخه هم پاک دی او وزن، چې د شعر اساسي رکن دی هغه يې هم پـه کونړي سیند لاهو کړی دی خو د خپلې ټولنې د اسلامي سپېڅلو ارزښـتونو او نورمونو سره يې هم ډېر بې ځایه او سطحي چلند کړی دی، چې دغسې کړنــو او دغسې پېښو خو زموږ ملت او هېواد دې حالت ته رارسولی دی. بله بېلګه:

د وحشت شورا وحشت په اور کې وسو
انسانیت ته عدالت کې شورا راغله

د غزل له ډېرو ځانګړتیاوو څخه یوه يې دا ده چې هر بیت يې ځانته خپلواکـه مانا لري خو دلته د بیت د مانا د خپلواکۍ خبره لا څه کړئ، کومه شورا؟ د څـه شي شورا؟ کله، چېرته، څنګه، او د کوم مفهوم او مقصد لپاره شورا!!؟

او بیا خو په شعر او شاعرۍ کې ډېره د پام وړ او ضروري خبره دا ده چې بایـد په شعر کې یوه نوې خبره په رښتیني مانا سره باید نوې وي او دغه نوښت باید د شعر په رګ، رګ کې ولیدل شي. او که لــه دغــه عنصـر شـتوالی لــه یـاده وویستل شي نو هغه شعر به څو تورې شوې کرښې وي کاغذ به پرې تور شوی وي او د اور بدونکي او لوستونکي وخت به پرې ضایع شوی وي، خو شعر به نــه وي او له هنري ارزښته به خالي وي، نو دغې وینا ته په پام سره زموږ د نظـر وړ شاعر او د هغه د شعرونو څو بېلګـې تاسـې درنـو لوسـتونکو ولوسـتې. اوس قضاوت او پرېکړه هم پر تاسو او په پای کې څو نورې وروستۍ بېلګې چې:

چېرته چې افغان دی اورونو ته وردانګي
له سره ماله تېر دی سنګرونو ته وردانګي

(c) ketabton.com: The Digital Library

یا:

ځوانان د یو بل سره جنګونه کې لېډره
مولیان حرام مال ته اتڼونه کې لېډره

او دا هم:

نن چې نه یو کېږې ای افغانه بیا په کې پر ېوزه
جوړه ډیسکوټیکه کړه ګډېږه بیا په کې پر ېوزه

اوس زموږ د لیکنې په وروستۍ نمايي کې ټوله پرېکړه تاسې درنو لوستونکو ته پرېږدم. زه یوازې دومره وایم، چې تشې خبرې شعر نه دی، شعر باید یو نــوی ټکی او د بیان نوی ډول ولري. شاعر باید خپل شعر ته د واعــظ د خبــرو یــا د ناصح د پند رنګ ور نه کړي، هغه باید په شعر کې د ټولنې ژورو نیمګړتیاوو ته له یوه داسې ژور عاطفي احساس او مانا له مخې وګوري، چې پرته له ده پــرې عادي خلک پوه نه شي. خو څرنګه چې هره لیکنــه د یــو خــاص او ځــانګړي مقصد لپاره وي او باید، چې د ټولنې ښخه یوه داسې نښه ښېله کړی شــي چــې سبب یې څرګند وي، نو زموږ د دې لیکنې د پام وړ ټکي هم دا دي، چې زمــوږ ډېر شاعران، چې وروسته به یې په نورو لیکنو کې که خدای کول رامخکې کړم او د زړه خواله به ورسره وکړو.

وایې، چې خپله ژبه له هغه شکل ښخه، چې وه په پراخه، پاکه او دقیقه توګــه راتلونکیو ته سپارل دا دي د شاعر په عنوان د شاعر ستر او ممکن بریالیتوب، نو همدې پخې خبرې ته په پام سره ګورو، چې د (اصیل افغان) لیکوال خپلــې ژبې او خپل ادب ته دلغاتو په برخه ښنګه او څومره خدمت کړی؟..

حسد، پالتې، قبرستان، مردان، معاشره، لیډر، ثروت، تفریح ګاه،کلچر، ثقافت، ګفتار، فروش، بدمعاش، الکشن، پرسان، لېبــارټري، مــاډرن، نــاترس، ګفــتن، استقرار، افتتاح، ګویاند، ارتال او دغسې په خرورونومونې چې موږ ترې دلتــه د بېلګې لپاره دغه دانې رابېلې کړي وی او دا چې موټی د خروار بېلګه وي، نو

(c) ketabton.com: The Digital Library

زمونږ دا لیکنه هم له خرورونو یو څو دانــې رابېلــې شــوي او د پښــتو شــعر او شاعرۍ سره دخپلې اورنۍ مینې له مخې مې دا لیکنه وکړه اونوره یې رالنــدېږه وم هیله ده چې دکتاب مالک ترې څه اخیستې وي په ځانګړې ډول د ځــوان اوسني هنري شعر سره د اورنۍ مینې او د خپلې ژبــې او ادب ســره د زړه لــه کومې د څرګندونې وکړې. هیله ده، چې د تولو زلمیو شاعرانو لباره به یو څــه ناڅه خوارږه ترخه له ځانه سره ولري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تنکۍ لښتې، تنکي لاسونه

دا څومه ورځ وه چې زمان او ټولګیوال یې د حساب د پاړې د نــه زده کــړې پر سر وهل کېدل، نن یې بیا لومړنی درسي ساعت حساب و. ټول په دې وېــره کې وو، چې بیا به یې د ((حساب)) ښوونکی وهي، بیا به یې لاسونه په وهلــو، وهلو سره کېږي. دوی ټول لا په دغو ویرووونکو اندېښــنو کـې ډوب وو، چـې ښوونکی ټولګي ته رننوت. ټول زده کوونکي چوپ شول غلي، غلي کېناســتل، چا سونې نه کاوه. د هر (یو په زړه د غم قولبې ګډې وې!!) دا سې غلي وو چـې تا به ویل، ساګانې نه لري ټولو ښوونکي ته رډ، رډ کتل، هېڅا څه خبره نه شوه کولی، ښوونکي هم ټول له سترګو تېر کړه، ټولو ته یې ښه په ځیر، ځیر وکتل. بیا یې د ټولګي خاموشي ماته کړه: هلکانو! څنګـه داســې (دم) کــړي ناسـت یاست!؟ دوی ټول غلي وو هېچا څه نه ویل، هېڅا خبرې نه کــولې، د حســاب ښوونکي (دستي ګل) چې ټیټ ونی او ډبل سړی و، هر وخت به یې تنده تروه، وه، هر وخت به ((هسې خوشې چتې)) په قار و. هر ورځ وهــل ډبــول د ده یــو ځانګړی عادت ګرځېدلی و. هسې خو به ټولو ښوونکو وهل کول خو د حســاب او املا لیکلو ښوونکو به زده کوونکي دومره وهل، چې ښځي زړونه به یــې لــه زده کړو ور تور کړل، د ماشومانو غوړونه تاوول، په یوه پښــه شــېبې، شــېبې ودرول په لښتو وهل. او نور، نور، دا هر څه همدلته کېدل، خو څه بایــد شــوی وای؟ ((که ګور تنګ دی، د مړو ناکام دی.)) نن لا ښوونکي د تېــرې ورځــې د درس په اړه پوښتنه نه وه کړې، چې د زمان پر ذهن او فکر د وېرې یو لوی غــر پروت و، ټول بدن یې رېږدېده، هغه یې تېره ورځ هم ډېر زیات وهلی و، دومره یې وهلی و، چې د لاسونو ګوتې یې نه شوې راټولولی، دواړه لاسونه یې پــولی شوي وو. غوټۍ، غوټۍ وینې ترې هم راوتلې وې... کله چې ښــوونکي روســتی

(c) ketabton.com: The Digital Library

لښته ورکړه نو ورسره سم یې وویل: ((څه څه ورکېږه تنبله)) زمان بېرته په خپل ځای کېناست، خپلې اوښکې یې وچې کړې، لاسونو یې ډېر درد کاوه، ټول بدن یې لکه د مرغۍ بچی رپېده، ټولو هلکانو ورته ځیر، ځیر کتل، دوه درې ځلې یې په خپلو سترګو لاس تېر کړ، او ښکې یې بیا، بیا وچې کړې، د زړه بازار یې ګډ وډ و. په خوا کې ناستو ټولګیوالو ورته وویل: ((ته راښکاره کړه، لاسونه خو به دې وینې شوي نه وي؟)) د هغوی په خبرو زمان نور هم سوختي شو. ښه ډېر یې وژړل په چوکۍ ناست ملګري، ملال ورته د تسلۍ په ډول وویل: ((خیر دی مه ژاړه، زه یې له تا نه پرون ډېر وهلی وم، نه ګورې دواړه لاسونه مې تناکې شوي.)) د زمان له وهلو وروسته ښوونکي دستي ګل ټول زده کوونکي ووهل هر یو یې ځانته، ځانته تختې ته وغوښته، د ټولو د (ضرب) پاړۍ سمه نه وه زده... ماشومان همداسې وي، ځېنې شیان یې سم نه زده کېږي خو ډېر داسې څه هم شته چې تر لویانو یې ماشومان ښه زده کولی شي. دلته همداسې وشول، د ضرب پاړۍ د هېچا نه وه زده، د چا نه زده کېده. ښوونکي دستي ګل د زمان له وهلو وروسته ملال ته چې تېره ورځ یې هم ډېر وهل ورکړي وو، د پاړۍ ویلو اشاره وکړه. نن یې بیا د ټولګي د تورې تختې مخې ته راوغوښت، ملال د ښوونکي پوښتنې ته څه نا څه مات ګوډ ځواب ورکړ خو استاد پرې قناعت ونه کړ. دستي ګل چې به هر زده کوونکي ته د پوښتنې پر وخت لښته په لاس ولاړ و، ملال ته یې د لاس نیولو اشاره وکړه چې لاسونه وهلو ته سم کړي. ښوونکي لکه د نورو زده کوونکو د وهلو په څېر د ملال په لاسونو څو سخت، سخت ګوزارونه وکړل، چې د دویم ګوزار سره سم ملال چېغه کړه: ((وئ، وئ!! وئ خپله دادا! وئ لاسونه... وئ لاسونه مې...!)) چې د ممدغو تکراري جملو او له دویم ګوزار سره سم یې له لاسونو وینې وڅڅېدې او ژر یې لړ څه وتښتول، دستي ګل پرې نور هم ور په قهر شو، ونیسه... ونیسه لاسونه ونیسه... د ملال تنګي لاسونه، چې تنکیو لښتو لکه د

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره اور سپرغیو سوي وو او له سترګو او لاسونو يې اوښکې او وينې يــو شــان روانې وې، په يوه ساه يــې دا جملــې تکرارولــې ((ای اســتاذه! بــس دی... ای استاذه!... ای استاذه! لاسونه مې وينې شو... ای... ای...)) خو دستي ګل بیا هــم ټينګار کاوه چې: ((ونيسه... ونيسه لاسونه ونيسه...)) بيا يې دوه، درې لښــتې پر شا او سر، سر وواهه او ورسره يې دا هم وويل: ((ځــه ورک شــه... ورکېــږه ځه... تنبله لا خو!!)) څو تنه لا پاتې وو چې د ساعت د بدلون ځنګ ووهل شو، ښوونکي يو سوړ اوسېلی وويست، بيا يې وويل: زده کوئ به يې... سم بــه يــې زده کوئ... سم، سم او که نه هره ورځ به مو دا حال وي!!! هو هــره ورځ، هــره... خو د زمان او ملال په ټولګي کې د وهلو ټکولو دا وروستۍ ورځ وه او بيا... د تل لپاره......

(c) ketabton.com: The Digital Library

لړلیک

سرلیک مخ

رغون يو غير نامتنازعه شخصيت.. ۱
زما دا ليكنې او شننې ۵
شعرونه او شعارونه ۸
په جنسي مسايلو كې د خوشال بابا تجربې او لارښوونې ۳۱
خاطرى كه خاطرې؟! ۳۷
پښتنې په قامت سترې نه دي څه دي؟ ٤۸
دعاګانې، دعاګانې ۵۵
چې پرې نه پوهېږې ته، ګناه د چا ده؟ ٦۱
د مجنون په رنګه كلك عزم پكار دى ٦٤
بزګر كركټر او فلسفي غرېدا... ٦٦
زاړه ميرزايان او زلمي ليكوال ۷۱
مينه په پښتو لنډۍ او لويديځه نړۍ كې.. ۷٦
اول سواد زده كړه خانيه! ۸۸
افغان معارف او ګنې ستونزې.. ۹۲
پر پوهنه د رسنيو اغېزې.. ۹٦
((كونړدنګې څوكې)) شعري ټولګه كه جغرافيه !؟؟ ۹۸
ښه هغه چې د چا نوم په كې يادېږي ۱۰٤

(c) ketabton.com: The Digital Library

شعرونه که مېرونه ۱۱۱

اول زده کړه، بیا کوږده کړه ۱۲۲

شعرونه، انځورونه ۱۲۸

د هر چا قضاوت د هغه د پوهې په اندازه وي ۱۳۲

د خپلواکۍ د اتل په نوم لېسه ۱۳۵

کاشکې ځوان د پښتانه په ننګ کې مړ وای! ۱۳۹

لمن مې ډکه ده له کاڼو خو څوک نه پرې ولم ۱۴۲

په عادتونو کې دا یو عادت د غره لرمه ۱۴۲

د کونړ ځنګلونو رېبل او مخنیوی ۱۴۴

نوی کال له نویو هیلو سره ۱۴۷

خو ... ډوډۍ، ډوډۍ!!! ۱۴۹

اصیل افغان ته یوه کتنه ۱۵۱

تنکۍ لښتې، تنکي لاسونه ۱۵۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

مننه او کور ودانی

د افغانستان ملي تحریک له هېواد پال او فرهنګپال شخصیت ښاغلي (احمدصمیم فضلي) څخه د زړه له تله مننه کوي چې د دې اثر چاپ ته یې اوږه ورکړه. ملي تحریک ویاړي چې د علمي اثارو د چاپ لړۍ یې پیل کړې ده. دا لړۍ به دوام لري. موږ له ټولو درنو هېوادوالو څخه په خورا درنښت هیله کوو چې په خپل معنوي او مادي وس د کتابونو د چاپ دا لړۍ لا پسې وغځوي.

یو ځل بیا د دې اثر له لیکوال او چاپوونکي څخه د زړه له تله مننه کوو چې د دې اثر د لیکلو او چاپولو جوګه شول.

په فرهنګي مینه

د افغانستان ملي تحریک

(c) ketabton.com: The Digital Library

د افغانستان ملي تحریک
www.melitahrik.com

د خپرونو لړ:۱۱۵

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library